

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Boj proti kriminalitě a nulová
tolerance v českých
parlamentních rozpravách,
1993–2016**

Bc. Veronika Mašková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

**Boj proti kriminalitě a nulová
tolerance v českých
parlamentních rozpravách,
1993–2016**

Bc. Veronika Mašková

Vedoucí práce:

Mgr. Ľubomír Lupták, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

.....

Ráda bych poděkovala vedoucímu diplomové práce Mgr. Ľubomíru Luptákovi, Ph.D. za pomoc, cenné rady a věnovaný čas při psaní práce. Také bych chtěla poděkovat rodině (hlavně mamce) za trpělivost a podporu během psaní.

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Teorie sekuritizace	11
2.1	Proces sekuritizace	11
2.2	Teorie sekuritizace v pojetí jiných autorů.....	14
2.3	Kritika teorie sekuritizace	15
3	Kriminalita	16
3.1	Vývoj kriminality	16
3.2	Kriminalita v českém prostředí	17
3.3	Prevence kriminality v českém prostředí	18
4	Strach ze zločinu	19
4.1	Počátky konceptualizace strachu ze zločinu	20
4.2	Strach ze zločinu jako každodenní téma	22
4.3	21. století a strach ze zločinu	24
4.4	Následky strachu ze zločinu.....	24
5	Morální panika	26
5.1	Role masmédií.....	28
5.1.1	Mediální inventarizace	30
6	Nulová tolerance	31
6.1	Historie konceptu	33
6.2	Teorie rozbitých oken	34
6.3	Kritika Newyorského zázraku.....	34
6.4	Nulová tolerance v českém prostředí	36
7	Metodologické pojetí	38
8	Období mezi lety 1993–1998	42
8.1	Bezpečnostní situace	43
8.2	Rizikové skupiny.....	43
8.3	Migrace	44
8.4	Kriminalita	46
8.5	Organizovaný zločin	47
8.6	Rasové konflikty	47
8.7	Preventivní opatření	49
8.8	Závěr	50
9	Období mezi lety 1998–2002	51

9.1	Kriminalita	51
9.2	Migrace	51
9.3	Organizovaný zločin	53
9.4	Rasové konflikty	55
9.5	Závěr	56
10	Období mezi lety 2002–2006	57
10.1	Kriminalita	57
10.2	Migrace	59
10.3	Organizovaný zločin	63
10.4	Rasové konflikty	64
10.5	Závěr	64
11	Období mezi lety 2006–2010	65
11.1	Kriminalita	65
11.2	Migrace	66
11.3	Organizovaný zločin	68
11.4	Rasové konflikty	69
11.5	Závěr	70
12	Období mezi lety 2010–2014	70
12.1	Kriminalita	70
12.2	Migrace	71
12.3	Organizovaný zločin	73
12.4	Rasové konflikty	73
12.5	Závěr	77
13	Období mezi lety 2014–2016	78
13.1	Migrace	79
13.1.1	Média a dezinformace	81
13.1.2	Strach	83
13.2	Závěr	83
14	Závěr	84
15	Použitá literatura	88
15.1	Poslanecká sněmovna	93
15.2	Senát	94
16	Resumé	99

1 Úvod

Boj proti kriminalitě a strach ze zločinu patří k hlavním tématům veřejného diskurzu. Političtí aktéři, morální podnikatelé a média o zločin a opatření proti němu projevují intenzivní zájem, a to bez ohledu na to, zda jsou tendence vývoje kriminality vzestupné či naopak. Strach z kriminality a boj proti ní se v politickém diskurzu spojují se specifickými rétorickými tropy, především “nulová tolerance”, která se stala jedním z hlavních symbolů tzv. “politiky tvrdé ruky”. Tento koncept je spojován s restriktivní bezpečnostní politikou a následným poklesem kriminality v New Yorku za vlády starosty Giulianiho v 90. letech a je založený na kontroverzních teoretických předpokladech spojených s tzv. teorií rozbitých oken (*broken windows theory*). V České republice se s tímto pojmem můžeme setkat především v lokálních politikách, kde se touto cestou snaží o vyřešení problémů v otázce bezpečnosti, v sociální oblasti a v zajišťování veřejného pořádku. Nulová tolerance vytváří mechanismus systematického dozoru a represe osob bydlících v lokalitách, které jsou vnímány jako problematické, nebo náležících do populací, které jsou označovány za “problémové” či “nepřizpůsobivé”.

V rámci mezinárodních vztahů je bezpečnost základní hodnotou, která bývá označována za životní zájem státu nebo společnosti. Její zajištění by mělo být prioritou jak pro jednotlivce, tak pro státy i mezinárodní společnosti. Za přelom v uvažování o bezpečnosti lze značit publikaci *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu* autorů kodaňské školy (COPRI – *Copenhagen Peace Research Institute*) B. Buzana, O. Wævera a J. de Wildeho, ze které budu v teoretické části vycházet. Od 90. let 20. století se koncept bezpečnosti rozrůstá o další subjekty, kterými jsou kromě jednotlivých států i jednotlivci, komunity, organizace (vládní, nevládní, mezinárodní), společnost jako celek a celý mezinárodní systém. Toto rozšíření je spjato zejména s kodaňskou školou. Konec studené války přináší i úplně nový typ hrozeb. Prostředí spojené s koncem studené války vedlo k zintenzivnění pohybu aktérů, kapitálu, technologií a informací. Mezinárodní společnosti bylo otevřenější, ale zároveň i mnohem zranitelnější. Novými typy hrozeb se rozumí ekonomické a sociální (chudoba, životní prostředí), mezistátní

nebo vnitřní konflikty (občanské války, genocidy), proliferace zbraní hromadného ničení, mezinárodní organizovaný zločin a v neposlední řadě terorismus. Tyto hrozby jsou méně čitelné a předvídatelné. Od devadesátých let existuje nové bezpečnostní prostředí, v němž jsou hranice stále více propustnější a vnitřní bezpečnost se prolíná s vnější. Zdrojem ohrožení tedy nejsou konkrétní státy, ale i nestátní aktéři. Kvůli tomu také vznikají stále komplexnější modely bezpečnosti, které se zaměřují na různé hrozby a dimenze (Druláková, Dubský, Knotková, Trávníčková 2008: 71–79). V této práci se budu snažit poukázat na to, jak je interpretace hrozeb používána a využívána českými zákonodárci. Tyto hrozby se v průběhu let samozřejmě měnily, což představím v druhé části práce, kde budu sledovat vývoj bezpečnostní situace v jednotlivých obdobích a to, jak o ní političtí aktéři referují. Za hrozby, které jsou v politickém diskurzu dominantní, patří například mezirasové pnutí, organizovaný zločin či migrace.

Základním cílem diplomové práce je analýza a zhodnocení vývoje boje proti kriminalitě v rozpravách Parlamentu ČR. Práce bude sledovat celé období samostatné existence České republiky do současnosti (1993–2016). Toto rozsáhlé časové rozpětí poskytne možnost zhodnotit vývoj politického diskurzu a identifikovat v něm případné zlomové body, stejně jako sledovat vývoj diskurzů jednotlivých individuálních a skupinových politických aktérů. Práce je koncipována jako interpretativní případová studie a bude rozdělena do dvou částí, které na sebe navazují. V první, teoretické části, se budu věnovat přehledu teoretické diskuse a analytickým nástrojům, které jsou pro toto téma vhodné. Zaměřím se především na teorii sekuritizace, koncept morální paniky a na již zmiňovanou politiku nulové tolerance. Následně představím způsob tvorby korpusu primárních textů pro obsahovou analýzu (primárně přepisy parlamentních rozprav ve sledovaném období).

Jak jsem již zmínila, první kapitola se bude věnovat teorii sekuritizace, kdy stěžejním dílem této teorie je bezesporu *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu autorů B. Buzana, O. Wævera a J. de Wildeho*. Sekuritizace je intersubjektivní proces, kdy sekuritizující aktér (v našem případě vláda či jednotliví senátoři) se

snaží určitý problém politizovat a následně vytvořit hrozbu. Všechny koncepty se budu snažit již v teoretické části demonstrovat na příkladech senátorů hovořících o kriminalitě a ostatních tématech, což by mělo sloužit k lepšímu vyobrazení. V podkapitolách se budu zabývat i jinými autory, kteří se konceptem zaobírali a zaměřím se i na kritiku teorie sekuritizace, čímž bych chtěla docílit objektivnějšího a širšího náhledu na toto téma.

V druhé kapitole se budu zabývat kriminalitou, jejím vývojem v českém prostředí a v jedné podkapitole zmíním přímo prevenci kriminality v České republice, kdy od roku 1996 u nás začaly vznikat strategie a dokumenty přímo na prevenci a boj proti kriminalitě, které obsahovaly řadu opatření, přístupů a aktivit v této oblasti. Dokumenty většinou vznikaly v gesci Ministerstva vnitra, které analyzuje vnitřní bezpečnostní situaci a následně označuje rizikové faktory.

Třetí kapitolu věnuji tématu strachu ze zločinu. Strach ze zločinu patří ke každodennímu životu. Pocit bezpečí patří mezi základní lidské potřeby a pokud se necítíme bezpečně, negativně to ovlivňuje náš život. Strach ze zločinu může být eliminován či řízen politickými intervencemi, kdy politici často využívají zločin a strach z něj v rámci politického boje. Mimo politiků jsou to ještě mas média, která dokáží konstruovat a ovlivňovat témata spojená se zločinem a strachem z něj. Navíc s přelomem tisíciletí se objevují i nové, globální strachy, které formují naši společnost. Mezi takovéto strachy lze označit například migraci, na kterou jsem se v druhé části práce zaměřila především.

Předposlední kapitola je určena morální panice, což je koncept, který je propojen se všemi uvedenými koncepty. Tomuto sociálnímu fenoménu se jako první věnoval britský sociolog Stanley Cohen ve svém díle *Folk Devils and Moral Panics*, ze kterého budu vycházet. Morální panika je sociální proces, kdy společnost přehnaně reaguje na určité projevy chování, které jsou dle většinové společnosti deviantní a mohou představovat hrozbu pro společnost. Morální paniku většinou utváří mas média, která označí určité chování za deviantní, a tím iniciují vznik morální paniky, která ale často bývá časově omezena. Mas média tím, že poukazují na deviantní chování, utvrzují společnost o základních

hodnotách a skupinové identitě. Toho následně mohou zneužívat političtí aktéři, kteří volají po různých opatřeních, často neliberálních.

Poslední kapitola se bude věnovat teorii nulové tolerance, což lze chápat jako soubor politik předpokládající, že přítomnost nějaké skupiny je příčinou problémů v určité lokalitě. Nulová tolerance nastává po morální panice a sekuritizaci určitého tématu, kdy se politici snaží implementovat právě politiku nulové tolerance v odpovědi na vyvolaný strach ze zločinu. Koncept nulové tolerance má za cíl zvýšit bezpečnost ve městech. Politika nulové tolerance se u nás začala používat s přelomem tisíciletí a je velmi populární v lokálních politikách, kdy se začala uplatňovat především v rámci sociálně vyloučených lokalit.

Abych mohla přistoupit k samotné analýze, je potřeba představit náležitosti týkající se empirické části práce. V práci budu vycházet z oficiálních dokumentů Poslanecké sněmovny České republiky. Jedná se primárně o přepisy parlamentních rozprav ve sledovaném období (1993–2016). Textové zdroje budu kódovat v programu MAXQDA 10, což je nástroj pro analýzu kvalitativních dat a organizaci poznatků. V druhé části budu následně prezentovat výsledky kódování textů v korpusu, přičemž se zacílím na několik základních výzkumných otázek:

1. Jak se vyvíjelo ve sledovaném období rámování kriminality, strachu z ní a boje proti ní?
2. Jaké symboly byly v kontextu debat o kriminalitě nastolovány jakými aktéry?
3. Jaká opatření představovali, obhajovali a přijímali političtí aktéři?

V návaznosti na cíl práce se v druhé části práce budu snažit odpovědět na zmíněné výzkumné otázky, které cíl práce konkretizují. Soustředím se na zhodnocení dynamiky vývoje politického diskurzu zločinu a strachu z něj, na skladbu symbolických arzenálů, jež byly v rámci tohoto diskurzu jednotlivými politickými aktéry využívány a na vize politického řádu, které byly v rámci

tohoto diskurzu nastolovány. Jednotlivé kapitoly rozdělím podle volebních období Poslanecké sněmovny.

2 Teorie sekuritizace

Jak jsem již zmínila v úvodu, autoři kodaňské školy B. Buzan, O. Wæver a J. de Wilde napsali významné dílo *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*, kde rozvíjí komplexní analytický rámec pro oblast bezpečnostních studií (Buzan, Wæver, de Wilde 2005: 9). Ještě před tím, než se tito tři autoři dali dohromady, O. Wæver vytvořil teorii sekuritizace, které se v druhé polovině 90. let podrobněji věnoval se svými kolegy. Sekuritizaci považují autoři za „(...) radikálnější verzi politizace“¹, kdy jakékoliv veřejné téma může být depolitizované (téma není součástí veřejné politiky), politizované (téma se stává součástí veřejné politiky a stát či vláda do toho zasahuje) či sekuritizované (téma je již chápáno jako existenční hrozba, kdy jsou potřeba mimořádná opatření ze strany státu). Vždy je důležité se zaměřit na aktéry a sledovat, jak tyto koncepty implicitně používají. Sekuritizaci lze chápat jako sociální a intersubjektivní proces (Buzan, Wæver, de Wilde 2005: 34; Taureck 2006: 55).

2.1 Proces sekuritizace

V rámci sekuritizace autoři uvádí sekuritizujícího aktéra, kdy v našem případě se bude jednat o vládu či jednotlivé senátory, kteří se snaží daný problém politizovat a utvořit tak bezpečnostní hrozbu. Tato hrozba je přijata a stává se tedy tématem bezpečnostním proto, že je jako hrozba prezentována. Nikoliv proto, že je to opravdu existující hrozba. Jak jsem již zmínila, každé nepolitické téma se může proměnit v politické a naopak – záleží na okolnostech (Buzan, Wæver, de Wilde 2005: 34–41; Taureck 2006: 55). Již roku 1997 se v rámci návrhu Zákona o opatřeních ve vztahu k Libyi pan senátor Zdeněk Babka vyjadřoval o hrozbě, kterou představuje „(...) islámský fundamentalismus, extremismus a terorismus, ostře proiizraelský postoj a schvalování, a zřejmě i

¹ Buzan, B. – Wæver, O. – de Wilde, J. (2005). *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu* (Barrister & Principal) s. 34.

organizování atentátů.“² (Stenozáznam 1997c: 19). I přes to, že v té době ještě neexistoval ani náznak migrační vlny, o které se podrobně zmíním ve druhé části práce, někteří senátoři se snažili islám sekuritizovat a přetvořit na hrozbu. Politizovat a sekuritizovat lze i například náboženství či kultura.

Jako další příklad jsem si vybrala zprávu o koncepci prevence kriminality, kde vláda označuje, a tím sekuritizuje, "ohrožené skupiny jednotlivců". Dle vlády se jedná o:³

„a) tzv. "děti ulice", trávící většinu svého volného času bez dozoru, které jsou jak potenciálními oběťmi, tak i možnými nositeli patologického chování,

b) skupiny ("party") jednostranně, resp. specificky orientované mládeže, vyznačující se negativistickým a agresivním přístupem ke svému okolí,

c) pouliční prostitutky,

d) valná uskupení drogově závislých, do jejichž života může tato forma sociální práce vnést určitá pravidla a tlumit nejhorší dopady tohoto způsobu života,

e) společenská skupina osob bez přístřeší dle nepřesně označovaná jako bezdomovci (homeless) [*"bezdomovec" je pojem mezinárodního práva a jeho použití v tomto smyslu považujeme za nepřesné*].“

V závěru zprávy o prevenci kriminality poté uvádí nárůst sociálně patologických jevů a neadekvátního chování některých jedinců a skupin, kvůli kterým se občané mohou cítit ohroženi a bát se o své děti. Vyzívají občany, aby dali jasně najevo svůj postoj a postup vůči takovýmto nežádoucím jevům (Vláda 1994a: 25).

Na počátku sekuritizace je referenční objekt⁴ (sekuritizované téma), který je dle M. Foucaulta sociálním kontextem, v němž se formují normativní úsudky.

² Stenozáznam (1997c). 4. den schůze, 19. března 1997 (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=1>, 10. 3. 2018), s. 19.

³ Vláda (1994a). *Program sociální prevence a prevence kriminality* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=81&all=1>, 2. 3. 2018), s. 20.

Sekuritizující aktér se snaží, aby ho veřejnost začala akceptovat. Pokud ostatní přijmou sekuritizaci referenčního objektu, může se sekuritizující aktér vypořádat s problémem za použití mimořádných prostředků a má právo porušit běžná pravidla politické hry. Pokud ostatní aktéři (veřejnost) přijmou sekuritizované téma jako existenční hrozbu, byla sekuritizace úspěšná. „(...) sekuritizace určitých témat je specifickou formou politického jednání, které se odehrává mezi aktéry a jejich publikem. Subjekty, které takto jednají, nemusejí nutně operovat s pojmem „bezpečnost“, a naopak platí, že jeho explicitním použitím ještě nevzniká bezpečnostní akt.“⁵ (Buzan, Wæver, de Wilde 2005: 35-50; Taureck 2006: 55).

Každopádně záleží na síle a schopnosti sekuritizujícího aktéra, zda dokáže ostatní přesvědčit. Opakem sekuritizace je potom desekuritizace, kdy dochází k tomu, že referenční objekt již není chápán jako existenční hrozba a je navrácen zpět, kdy není součástí veřejné politiky. Pokud hrozba stále přetrvává nebo se stále navrácí, je možné, že reakce na hrozbu dostanou institucionální vyjádření, což se většinou stává ve vojenském sektoru. Nicméně autoři kodaňské školy proces sekuritizace vnímali spíše jako něco, čemu bychom měli zabránit, ne to podporovat. Podporovat bychom měli naopak proces desekuritizace (Buzan, Wæver, de Wilde 2005: 35–50; Taureck 2006: 55–56).

Proces sekuritizace bych ráda demonstrovala také na následujícím tvrzení, které jsem našla ve *Zprávě vlády o bezpečnostní situaci v České republice v roce 1994*. Jedná se o dokument vlády, který se každoročně projednával v Poslanecké sněmovně. V prvních letech České republiky vláda jakožto sekuritizující aktér uvedla jako bezpečnostní hrozby takové, které mohou nejzávažněji ohrozit demokracii a ekonomickou stabilitu země. Státní orgány by se tedy měly zaměřit především na omezení růstu těch druhů kriminality, které se nejvíce dotýkají občanů (Vláda 1994: 2).

⁴ Referenčním objektem je myšlena entita, která je existenčně ohrožena a může si legitimně nárokovat právo na přežití (Buzan, Wæver, de Wilde 2005: 48).

⁵ Buzan, B. – Wæver, O. – de Wilde, J. (2005). *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu* (Barrister & Principal) s. 46.

2.2 Teorie sekuritizace v pojetí jiných autorů

Dalším autorem, který se zabýval teorií sekuritizace, je Thierry Balzacq. Ve své knize si pokládá otázky jako: Co se počítá jako bezpečnostní problém? Proč se něco stane bezpečnostním problémem a něco ne? Jsou oblasti bezpečnosti a politiky kompatibilní nebo vzájemně vylučující? Balzacq definuje sekuritizaci jako intersubjektívni proces, jako „(...) soubor vzájemně propojených praktik a procesů jejich produkce, šíření a přijímání/překládání, které přinášejí ohrožení.“⁶ Balzacq zkoumá teorii sekuritizace v rámci sociálního konstruktivismu a hodně se zaměřuje na roli řečových aktů (Balzacq 2011: xiii). Dle Balzacqa je úspěch sekuritizace závislý na schopnosti sekuritizujícího aktéra rozpoznat pocity, potřeby a zájmy publika. Poté může publikum přesvědčit. Tvrdí, že čím větší je schopnost lídrů legitimizovat své bezpečnostní praktiky, tím je pravděpodobnější, že společenstvo s nimi bude souhlasit. Nicméně dle autora je úspěšná sekuritizace tehdy, když je rozhodnuto nejen sekuritizujícím aktérem, ale i publikem. Na publikum kodaňská škola téměř úplně zapomněla, což někteří autoři vnímají kriticky (Balzacq 2011: 9; Olesker 2018).

Díky sekuritizaci jsou legitimizovány určité činy, které by byly jinak společenstvím vnímány jako nelegitimní. Sekuritizace poskytuje sekuritizujícímu aktérovi legitimitu porušovat pravidla běžné politiky, a proto hraje v sekuritizačních procesech neodmyslitelnou roli. Sekuritizace vyžaduje legitimitu, aby uspěla, a tím vytváří další legitimitu, aby jednala. Legitimitu lze v tomto případě chápat jako zdroj politické moci (Olesker 2018). Roku 2005 hovořil o sekuritizaci ve spojitosti s migrací i senátor Jan Hadrava. Senátor popisoval tento proces, kdy si vytvoříme obraz toho azylanta. Neřekneme si, že ten žadatel je ze země, která mu už nemůže být domovem, kde se necítí bezpečně. Vytvoříme si obraz, že je to nějaký podivný mafián, který chce profitovat na našem bohatství, a tím si utvoříme negativní obraz, podle kterého se potom utváří legislativa, která může být založena na subjektivitě a nelegitimnosti (Stenozáznam 2005a: 32).

⁶ Balzacq, T. (2011). *Securitization Theory: How Security Problems Emerge and Dissolve* (Routledge), s. xiii.

Teorie sekuritizace v podání Buzana, Wævera a de Wildeho se ukázala jako jeden z nejvýznamnějších nových přístupů ke studiu bezpečnosti. Definice bezpečnosti byla moc úzká, takže ji autoři kodaňské školy rozšířili a neopomněli ani nevojenské hrozby. Kodaňská škola tvrdí, že pro bezpečnost je důležité přežít. Bezpečnostní hrozba musí být tedy artikulována jako existenční hrozba. Také uvedli pět kategorií bezpečnosti – ekonomická, vojenská, politická..., kdy dynamika každé této kategorie je determinovaná sekuritizujícími aktéry a referenčními objekty (Emmers 2016: 169).

Některé empirické studie přišly na to, že v rámci těch pěti kategorií bezpečnosti chybí gender a kultura, nebo proč je něco vnímáno jako existenční hrozba a něco ne. Další otázkou bylo, zda teorie sekuritizace může být aplikována na země mimo Evropu a na neliberální demokracie. Teorie sekuritizace bývá kritizována za to, že je eurocentrická.⁷ Dále by kodaňská škola měla lépe určit a vymezit hranice mezi politikou a bezpečností. Více o kritice teorie sekuritizace se zmíním v následující podkapitole (Emmers 2016: 174).

2.3 Kritika teorie sekuritizace

Od přelomu tisíciletí teorie sekuritizace schytávala kritiku z hlediska etiky a morálky. Teorie sekuritizace autorů B. Buzana, O. Wævera a J. de Wildeho se dočkala kritiky z oblasti bezpečnostních studií, sociologie a teorií mezinárodních vztahů. Autoři kritizovali omezenou empirickou aplikaci a pnutí uvnitř samotného procesu sekuritizace. Současní autoři zabývající se konceptem bezpečnosti také kritizují příliš specifickou konceptualizaci konstrukce, jež neakcentuje sociální kontext. Autor McSweeney ji označil za „(...) sociologicky neudržitelnou“⁸, Moravscik za „(...) podivnou formu sociálního konstruktivismu.“⁹ “Kodaňský” konstruktivismus je velmi specifický. Může to být způsobeno také tím, že Buzan byl zastáncem spíše realistické tradice, kdežto

⁷ Jako hlavní referenční objekt vnímá spíše společnost nežli stát, což je evropský příklad (Emmers 2016: 174).

⁸ Waisová, Š. (2004). Od národní bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti. Kodaňská škola na křižovatce strukturálního realismu, anglické školy a sociálního konstruktivismu. *Mezinárodní vztahy* 39 (3), s. 81.

⁹ Waisová, Š. (2004). Od národní bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti. Kodaňská škola na křižovatce strukturálního realismu, anglické školy a sociálního konstruktivismu. *Mezinárodní vztahy* 39 (3), s. 81.

Wæver sociálního konstruktivismu. Teorie sekuritizace tedy obsahuje jak stopy realpolitiky, tak i stopy sociologie a konstruktivismu. Práce Buzana, Wævera a de Wildeho sice rozšířila koncept bezpečnosti o referenční objekty a zdroje hrozeb, nicméně kritici uvádí, že rozšířené pojetí bezpečnosti může vést k její nejasnosti. Další kritikou teorie sekuritizace je dle M. Williamse její pochybná etika – co všechno můžeme sekuritizovat? Mezi další kritiku patří pojetí identity – jedna sdílená identita je dle Buzana a Wævera nejdůležitějším aspektem pro přežití společnosti. McSweeney se domnívá, že existuje více různých identit vedle sebe, které mezi sebou nesoutěží (jak se domnívají Buzan a Wæver), ale doplňují se. Podle McSweeneyho kodaňské pojetí identity legitimizuje netoleranci a otevírá prostor extremismu. Dle autora Balzacqa, Saltera či Stritzela¹⁰ má proces sekuritizace velmi strnulý rámec pro analýzu a upřednostňuje spíše státocentrické a vojenskopolitické pojetí bezpečnosti. Jak jsem již zmínila, dle nich teorie sekuritizace v podání kodaňské školy dostatečně nereflektuje roli publika. Tito autoři druhé generace tvrdí, že sekuritizace je spíše intersubjektivní výměna mezi sekuritizujícím aktérem a právě publikem. Samotný Stritzel se později snaží o komplexnější uchopení teorie sekuritizace jakožto dlouhodobějšího společenského procesu, ve kterém dochází ke změně rolí a kompetencí zainteresovaných aktérů. Autor S. Croft například vytvořil post-kadaňskou školu, v níž rozšiřuje sekuritizační proces o sociální aktéry (mimo politických aktérů) (Waisová 2004: 80–82; Daniel, Rychnovská 2015: 27–29; Olesker 2018).

3 Kriminalita

3.1 Vývoj kriminality

V současnosti patří kriminalita mezi důležitá interdisciplinární témata. Můžeme ji nalézt v oborech jako sociologie, kriminologie, antropologie či genderová studia, každopádně přístup k této subdisciplíně se v rámci oborů liší. To má za následek detailnější poznání a získávání nových poznatků a informací, ale také i

¹⁰ Takzvaní výzkumníci sekuritizace druhé generace.

zásadní paradigmatické spory například mezi klasickou kriminologií a kritickou kriminologií, antropologií a ostatními kritickými disciplínami (Jíchová 2014: 74).

3.2 Kriminalita v českém prostředí

Během 60. let 20. století je v Česku výzkum kriminality na vzestupu, což lze vidět i díky vzniku Vědeckovýzkumného ústavu kriminalistiky (dnes Institut pro kriminologii a sociální prevenci) v roce 1960. Vznik tohoto ústavu vede k rozvoji zkoumání problematiky kriminality, kriminologických výzkumů, teorie i metodologie a také prevence proti kriminalitě a její redukce (Jíchová 2014: 86).

Od 60. let 20. století se také rozvíjí výzkum strachu ze zločinu, který je zaměřen na diferencování vnímání a prožívání strachu různými skupinami obyvatel. V rámci výzkumu kriminality se začínají vyskytovat takzvaná *hot spots* – místa, kde dochází k větší koncentraci kriminálních aktivit. S tím začínají vznikat studie zkoumající příčiny vyšší koncentrace kriminálních aktivit v daných místech. V rámci *hot spots* lze ještě rozlišit dva typy míst – *crime generators*, což jsou místa vhodná ke spáchání zločinu a *crime attractors*, což jsou místa přímo vybrána pachateli ke spáchání zločinu (Jíchová 2014: 83–85).

Ve výzkumu kriminality a strachu se od druhé poloviny 20. století začínají používat dotazníková šetření, rozhovory či ankety mezi obyvateli, čímž dochází k rozšiřování kvalitativních metod výzkumu. Většinou je používáno více metod najednou a výsledky jsou poté kriticky hodnoceny a zkoumány. Ve studiích jsou rozdělena pohlaví, věk, někdy bývají zaměřeny přímo na konkrétní skupiny, existují viktimologické studie zaměřené na oběti trestných činů. Jiří Buriánek patřil mezi první autory, kteří se věnovali strachu ze zločinu – ve své studii hodnotil názory občanů na rizikovost prostředí v Praze. Bezpečnostní riziko chápal jako pravděpodobnou a reálnou hrozbu, kdy bude ohrožena integrita aktéra (nebo určitého subjektu) kriminálním činem (Buriánek 2001: 48; Jíchová 2014: 85–90).

Od 90. let 20. století dochází ke zlepšování a upřesňování metod a přístupů, které již v rámci výzkumu kriminality existují. K rozvoji dochází v technologických

možnostech a ve světě se začíná řešit problematika terorismu a globální bezpečnosti. Během tohoto období se výrazně mění i podmínky v České republice. Po studené válce se Česká republika začíná otevírat světu a vzrůstá kvalita na poli výzkumu kriminality. S tím přichází i nové typy rizik, jako třeba počítačová kriminalita. I v mezinárodním prostředí výzkumy z České republiky začínají rezonovat. Za platformu pro jakýkoliv rozvoj ve výzkumu kriminality můžeme považovat Českou kriminologickou společnost (Jíchová 2014: 88–92).

3.3 Prevence kriminality v českém prostředí

Prevence kriminality se stala od 80. let minulého století součástí politiky v demokratických zemích. V rámci České republiky se prevence kriminality, jako systematicky a systémově pojatá činnost na úrovni vlády, stala součástí po roce 1993. První strategie, zpracována Ministerstvem vnitra, vznikla v roce 1996 na další čtyři roky. Postupně začaly vznikat další strategie, které obsáhly celou řadu opatření, aktivit a přístupů v oblasti prevence kriminality. Především mezi lety 1996 až 2004 vznikaly další subjekty a oblasti, které s prevencí kriminality souvisejí. Prevence kriminality zahrnuje opatření k eliminaci výskytu trestných činů a jejich důsledků pro jednotlivce a společnost, včetně strachu z kriminality. Snaží se působit na veškeré příčiny kriminality. Preventivní politika se orientuje na budoucnost, prezentuje ofenzivní strategii kontroly kriminality a spoléhá hlavně na nerepresivní prostředky. Dále se zabývá snižováním pravděpodobnosti páchání trestných činů. Preventivní politika má široké spektrum aktivit a působí v ní nespočet institucí – mimo jiné i orgány státní správy, samosprávy, zájmová sdružení občanů či občané samotní. Proto je pro prevenci kriminality důležitá účast co nejširší společnosti (Gjuričová nedatováno; Prevence kriminality 2017).

Prevence kriminality utváří souhrnná opatření sociální a situační prevence, informuje veřejnost o možnostech ochrany před trestnou činností, pomáhá obětem trestných činů. Preventivní aktivity se uskutečňují na úrovni místní, regionální a celostátní, ale také na primární (celá populace), sekundární (konkrétní rizikové skupiny obyvatelstva) a terciární (ti, kteří trestný čin již spáchali a oběti trestných činů). Mezi cíle prevence kriminality v České republice

patří: snižování míry a závažnosti trestné činnosti, zvyšování pocitu bezpečí, začlenění prevence kriminality do politik obcí a krajů, kooperace mezi orgány státy správy, samosprávy, Policie ČR, občany a nevládními organizacemi, zefektivnění práce Policie ČR, prohlubování povědomí veřejnosti (Gjuričová nedatováno).

Ministerstvo vnitra České republiky analyzuje vnitřní bezpečnostní situaci v ČR a poté identifikuje rizikové faktory a vytváří priority politiky v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti. V rámci MVČR existuje Odbor bezpečnostní politiky, který je jednatelem přípravy vzájemně provázaných strategických programových dokumentů dotýkajících se činnosti policie a další složek bezpečnosti. Jeho cílem je utvářet účinnou ochranu společnosti před kriminalitou. Dále je v rámci MVČR vypracován systém koncepční činnosti, který se věnuje vnitřní činnosti a veřejnému pořádku. Oblasti, na které je nutné se upnout, jsou definovány vládou ve výročních zprávách. Cílem výročních zpráv je podat komplexní soubor informací souvisejících s problematikou vnitřní bezpečnosti a kriminality, které poté slouží k vytvoření účinné ochrany proti kriminalitě (MVČR 2016).

Výstupem celkové analýzy bezpečnostní situace je vymezení priorit bezpečnostní politiky vlády, na které je potřeba se zaměřit. Mezi tyto priority patří dlouhodobě boj proti kriminalitě zločineckých organizací boj proti korupci, závažné hospodářské kriminalitě, terorismu, kriminalitě mládeže, nelegální migraci, a tak dále (MVČR 2016). Dokumentům zaměřeným na tato témata se budu věnovat v druhé části práce.

4 Strach ze zločinu

Pocit bezpečí patří mezi základní lidské potřeby a jeho naplnění pozitivně či negativně ovlivňuje každého člověka. Koncept strachu ze zločinu vznikl v 60. letech minulého století z behaviorální geografie.¹¹ Od té doby jej lze považovat za legitimní téma výzkumu. Vznikl ve spojitosti s městským nepořádkem ve

¹¹ Z geografie zločinu (Jíchová, Temelová 2011: 10).

Spojených státech amerických a s nárůstem kriminality ve Velké Británii. Šedesátá léta jsou známá svými politickými a sociálními zmatky všude ve světě. V USA vznikala hnutí pro občanská práva, černošská hnutí, feministická hnutí, díky čemuž vzniklo nespočet represivních a sociálně darwinistických veřejných politik, které byly značně přehnané. Strach ze zločinu se především týkal žen, etnických menšin a městské dělnické třídy. Od té doby je strach vnímán i jako sociální problém. Je to specifický typ strachu, na který se postupem času názory lišily. Autoři Bannister a Fyfe rozlišují tři základní pojetí strachu ze zločinu, „(...) které jej vysvětlují v kontextu rozpadu sociální kontroly, vlivu prostředí (environmentalistický přístup) a jako výsledek viktimizace.“¹² Podle teze sociální kontroly mohou mít lidé strach ze zločinu v důsledku neschopnosti poradit si s riziky viktimizace. Environmentalistická teze pracuje s prostorem, kdy lidé vnímají různá místa rizikově nebo nebezpečně (například park, temná zákoutí, okolí hospod a heren). Koncept viktimizace souvisí s tím, že i přes to, že někteří lidé mají menší pravděpodobnost rizika, pocítují větší strach. Strach ze zločinu se také odlišně projevuje u různých skupin obyvatel, záleží na tom, kde se nachází, kde žijí (prostorová diferenciacie). Některé výzkumy uvádí, že ve vnitřních částí měst a především v jejich centrech se odehrává nejvíce kriminálních činů¹³ (Jíchová, Temelová 2011: 10; Farrall, Lee 2008: 1–2; Loo 2008: 13).

4.1 Počátky konceptualizace strachu ze zločinu

V šedesátých se začaly etablovat již existující technologie ve vztahu ke strachu ze zločinu. Strach ze zločinu byl poprvé označen v roce 1967 jako důsledek tří rozsáhlých průzkumů provedených v USA. Tyto průzkumy se dotazovaly respondentů na jejich zkušenosti s viktimizací a na řadu otázek týkajících se jejich úzkostí ohledně kriminality. Průzkumy kladly také otázky typu: Cítil/a by ses po setmění bezpečně v sousedství? aby docílily globálního měřítko v souvislosti se strachem ze zločinu. Díky výsledkům se objevuje myšlenka, že

¹² Jíchová, J. – Temelová, J. (2011). Kriminalita ve městě. *Geografické rozhledy*, s. 10.

¹³ V okolí vnitřních částí také nalezneme takzvané vysoce rizikové sousedství (*high-risk neighbourhood*) (Jíchová, Temelová 2011: 10).

strach ze zločinu by mohl být omezen nebo řízen politickými intervencemi. V té chvíli, kdy se strach ze zločinu dal vyčíslit, se stal politickým tématem (Lee 2008: 32–34).

Strach ze zločinu jako sociální problém se zkoumá přes 40 let. Během let badatelé bojovali s nejlepším způsobem, jak konceptualizovat a definovat strach ze zločinu. Probíhala debata, zda by strach ze zločinu měl být koncipován jako emoce nebo jako míra rizika. Historicky je strach ze zločinu definován jako riziko. Badatelé však zjistili, že tato definice se zcela liší od emoční reakce na případnou viktimizaci, a tak později stanovili, že strach ze zločinu by měl být definován jako emoční reakce na případnou viktimizaci. Zatímco vnímané riziko by mělo být definováno jako pravděpodobnost rizika viktimizace (Rader 2017).

Dřívější badatelé se zaměřovali na to, co strach ze zločinu je a není. Přišli na to, že ačkoliv zločin upadal, strach ze zločinu byl stále stejný. Vztah mezi strachem a zločinem tedy tvoří určitý paradox, který se stále více a více zkoumá. Proč strach ze zločinu neodpovídá skutečné šanci na viktimizaci? Výzkumy se začaly zaměřovat na zranitelnost¹⁴ a na rozdíly ve skupinách.¹⁵ Výzkumy se zaměřovaly i na indikátory strachu ze zločinu u jednotlivých úrovní¹⁶ či u kontextuálních indikátorů.¹⁷ Výsledky poté poskytly návod na to rozeznat proč se lidé obávají a jaký dopad to má na každodenní život. Strach ze zločinu není neměnný a předvídatelný, takže výzkum v této oblasti je stále chtěný a otevřený (Rader 2017).

Problémem při měření strachu ze zločinu může být klamné odpovědi respondentů (*deceptive responding*), kdy respondenti nezávisle na svých zkušenostech se strachem uvádí – ať už vědomky, či nevědomky – vyšší nebo nižší úroveň strachu. Může to být dáno tím, že lidé přirozeně touží po tom být společensky přijímaní a oblíbení, proto se snaží sami sebe vypodobnit v tom

¹⁴ Jednotlivci, kteří se cítili zranitelní i přes to, že nebyl důvod (Rader 2017).

¹⁵ Například rozdíl mezi chápáním strachu ze zločinu u žen a mužů, kdy se ženy cítily více zranitelné, i když nebyly (Rader 2017).

¹⁶ Pohlaví, rasa, věk, sociální třída (Rader 2017).

¹⁷ Nepokoje v sousedství, neklid, sociální koheze (Rader 2017).

nejlepším světle a nepoukazovat na něco, co by mohlo působit jinak či dokonce deviantně. Autoři takovou skutečnost nazývají jako řízené utváření dojmu (*impression management*). To se může například promítnout v genderové stereotypizaci, kdy muži budou vykazovat menší míru strachu z kriminality (Sutton, Farrall: 2008: 110).

4.2 Strach ze zločinu jako každodenní téma

Strach ze zločinu nebo pocit ohrožení patří ke každodenním tématům. O tento sociální problém projevují zájem i politici a masová média a žádají, aby byl důkladně řešen. Je pravděpodobné, že ať už otevřeme jakýkoli denní tisk, nalezneme v něm článek související se strachem ze zločinu. To vzrostlo hlavně po září 2001. Dle kriminologů je strach ze zločinu trochu prospěšný, a proto bývá podporován, aby mohly být legitimizovány nové zásahy nebo preventivní opatření (Sessar 2001: 7; Gadd, Jefferson 2008: 125).

Strach ze zločinu je emocionální postoj spojovaný s výsledky sociální nebo normativní konstrukce. Zákonodárci a soudnictví jsou ti, kteří vytváří realitu zločinu. Pokud bychom se vzdali tradičního kauzálního vztahu mezi trestným činem a strachem z něj, šlo by mnohem lépe porozumět některým neprokazatelným vztahům mezi dvěma proměnnými. Témata týkající se kriminality a strachu nevznikají sama od sebe. Jsou komunikativně konstruována a nejvíce vlivnými jsou v tomto případě masová média. Média z chování a odlišností určité skupiny utvoří morální paniku, vytvoří strach a následně vyzve do boje proti strachu či zločinu. Dalším příspěvkem do diskuze může být fakt, že pojmy jako *zločin* nebo *strach ze zločinu* reflektují realitu fenoménu kriminality a vyjadřují konkrétní pohled na svět. Automaticky nazýváme špatné chování jako kriminální, bez ohledu na jeho legální povahu. Považujeme se za oběti při nekriminálních událostech. Co proti tomu lze dělat? Diskutovat o strachu místo o kriminalitě, což napomáhá racionálně uvažování. To může pomoci k racionálnějšímu zvládnutí našich konkrétních obav a zneklidnění. Dále je také důležité zařazovat obavy do širších společenských souvislostí. Strach lze vysvětlit jako emocionální reakci na materiální hrozbu. Lidé se bojí jednotlivců,

míst, akcí a událostí, které mohou fyzicky či psychicky ublížit jim nebo jejich blízkým. Vyhýbat se těmto strachům je pro společnost logickým způsobem, jak se s obavami vypořádat (Smith, Pain 2008: 51; Sessar 2001: 8–20).

V mnoha rozpravách, které jsem prošla, se senátoři snažili vyvolat strach. Častým jevem bylo uvádění čísel, čímž se snažili tuto emoci ještě více podpořit. Uvedu zde úryvek z rozpravy z roku 2015, kde senátoři řešili migrační krizi (následující uváděná čísla dle senátorů samozřejmě nejsou konečná). Ministr Chovanec v debatě upozornil, že by se mělo realokovat 40 tisíc osob z Itálie a Řecka, každopádně to je číslo bez rodinných příslušníků a dle Chovance například v Libyi je dle odhadů až půl milionů uprchlíků, kteří čekají na svou cestu do Evropy (Stenozáznam 2015: 64). Senátor Radko Martínek navrhol ostatním, aby si na Youtube našli přednášku, která nese název *Imigrace, chudoba a kuličky*. Přednášku jsem si samozřejmě vyhledala. Zajímavé bylo, že na Youtube byla vložena kanálem nazvaným *Pro Vlast*. Dále “hrozili”, že migrace bude stále větším a větším problémem, protože migrantů bude přibývat. Dle Chovance se z demografického hlediska neobejdeme bez toho, aby sem migranti přicházeli, ale měli bychom mít právo na to si vybrat migranty, kteří obohatí naši společnost (Stenozáznam 2015: 70–79). Senátor Zdeněk Šromach měl z jednání s občany pocit, že už jen čekají, kdy je budou vyhánět migranti z jejich domů a z jejich bytů, protože obava je mezi lidmi obrovská (Stenozáznam 2015d: 5). Kdo ale tyto strachy v občanech vyvolává?

Co je vlastně strach ze zločinu? Murray Lee cituje v knize Skogana, který na konci 70. let minulého století strach ze zločinu definoval jako „(...) psychologický konstrukt, který je ovlivněn řadou aspektů městského života.“¹⁸ Dle Leeho je škoda, že se tato definice neuchytila – zdůrazňuje amorfnní povahu strachu ze zločinu. Něco, co je ztraceno procesem kvantifikace. Strach ze zločinu je subjektivní, jedná se o zkušenost nebo soubor zkušeností, které jsou velmi individuální. Právě proto, že je strach ze zločinu tak amorfnní, je těžké ho uchopit.

¹⁸ Lee, M. (2008). The Enumeration of Anxiety: Power, Knowledge and Fear of Crime. In: Farrall, S. – Lee, M., *Fear of Crime: Critical Voices In an Age of Anxiety* (Routledge-Cavendish), s. 33.

Dle autora je strach ze zločinu „(...) velmi chabým organizačním konceptem pro pochopení – a částečně i pro kvantifikování – úzkostí a obav ze zločinu“¹⁹ (Lee 2008: 33–36).

4.3 21. století a strach ze zločinu

Od 21. století se potýkáme se zdánlivě novými, globálními strachy, které formují naši společnost. Strachy, které vyjadřují nejistotu života v tomto křehkém světě. Jedná se o epidemie infekčních nemocí, terorismus, ekologické katastrofy nebo migraci, které se budu dostatečně věnovat v druhé části práce. Tyto strachy jsou pro veřejnost velmi reálné a je možné je spojit s rostoucí mírou globalizace. Je zvláštní, jak v dnešní době lze snadno předvídat emoční reakce veřejnosti na tyto mezinárodní hrozby, bez nutnosti evidence či zhodnocení skutečných rizik. Tyto globální strachy se navíc velmi snadno změny v každodenní strachy, se kterými společnost musí existovat. Spojitost lze také najít mezi strachem ze zločinu a marginalitou. V oblastech nekontrolovaných policií, na okrajích měst – takové části jsou často spojovány s vyšší mírou kriminality (Smith, Pain 2008: 45). Vlášda se proto snažila strach ze zločinu eliminovat například zvýšeným počtem policistů v ulicích, což často spadalo do preventivních opatření. V rámci sociálně vyloučených lokalit, které lze často nalézt na okrajích měst a marginalizované, vznikl například projekt sociální prevence s názvem *Asistent prevence kriminality* (Vláda 2011: iii).

4.4 Následky strachu ze zločinu

Strach ze zločinu také úzce souvisí s chováním jedince. Může vést k tomu, že daný jedinec přijme řadu preventivních opatření, jako například vyhýbání se chodit sám nebo po tmě, kurz sebeobrany, pořízení zbraně či instalace extra zámků (Rader 2017).

Vláda, média, politici či jiní aktéři se pomalu odklání od role poskytovatele bezpečnosti směrem k situaci, kdy se snaží ve své společnosti vyvolat strach ze zločinu. Jedná se o strategii, kterou se snaží upoutat pozornost veřejnosti. Tento

¹⁹ Lee, M. (2008). The Enumeration of Anxiety: Power, Knowledge and Fear of Crime. In: Farrall, S. – Lee, M., *Fear of Crime: Critical Voices In an Age of Anxiety* (Routledge-Cavendish), s. 36.

strach ze zločinu bývá upevňován různými nabízenými produkty, které by společnost měly ochránit před zloději, kriminálníky, vrahy. Tím nepřímou ovládá myšlení jednotlivců, kteří se začínají obávat, že celé společnosti hrozí nějaké riziko. Toho samozřejmě využívají masová média, politici či obchodníci. Politici často používají strach ze zločinu jako vládní kritiku²⁰ (Farrall, Lee 2008: 5–8).

Často se snížení strachu ze zločinu stává klíčovým ukazatelem výkonnosti (*key performance indicator*) pro vysoce postavené policejní důstojníky a obecně součástí policejní práce. Neschopnost omezit zločin nebo strach ze zločinu může mít následky na jejich policejní kariéru. Strach ze zločinu se velice snadno může stát předmětem manipulace mezi politickými stranami, kdy daná politická strana apeluje na veřejnost, že pokud dají přednost jejich opoziční straně, míra zločinnosti se zvýší a prostředí bude nebezpečnější. V České republice se stal strach ze zločinu součástí jak parlamentních, tak prezidentských kampaní, které byly zaměřeny na téma imigrantů. V lokálních politikách se objevuje spíše téma sociálně vyloučených lokalit (Lee 2008: 38).

Zde bych ráda uvedla ukázkou z rozprav o sociálně vyloučených lokalitách, které se v Senátu začaly v posledních letech objevovat. Jak jsem uvedla výše, strach ze zločinu se často stává předmětem manipulace a součástí politické strategie. Roku 2011 se senátorka Božena Sekaninová vyjádřila, že za poslední dobu došlo k nárůstu společenského napětí a mimořádné eskalaci násilí. Vyzývala, aby se takovýmto jevům zabránilo, aby se bojovalo proti vzrůstající kriminalitě. Dle senátorky to zatím eskaluje jen mezi etnickými skupinami obyvatel, ale „(...) existenční nejistota, chudoba a pocit ohrožení mohou vést k celospolečenskému zvýšení kriminality, nesnášenlivosti, napětí a celkové krizi (Stenozáznam 2011c: 45). Jiří Čunek se vyjádřil, jako senátorka Sekaninová, k zákonu o zaměstnanosti, kdy řeší návrat do práce sociálně vyloučených občanů. Těmi sociálně vyloučenými občany myslí zejména Romy, kteří žijí ve dvoupokojovém bytě v deseti až patnácti lidech a mnozí z nich nikdy nepracovali. Z toho důvodu si

²⁰ Například při válce proti terorismu po roce 2001 či v rámci diskuzí o národní bezpečnosti (Farrall, Lee 2008: 7).

děti nebudou mít kde udělat domácí úkoly a budou muset zůstat v družině, kde s nimi tyto úkoly bude muset někdo udělat. A to budou dělat pouze placení pracovníci státem. Na této ukázce lze vidět propojení aspektu sociálního vyloučení s etnickým prvkem (Stenozáznam 2011c: 54–55).

5 Morální panika

Morální paniku lze vysvětlit jako proces interakce mezi silami řádu a kontroly, masovými médii a určitými projevy deviantního chování. Je to sociálně kompenzační mechanismus, který je založen na silícím pocitu nejistoty. Většinou jsou jednotlivé morální paniky krátkodobé a přechodové, k vyřešení problému ale často nedojde. Sociální fenomén morální paniky jako první popsal britský sociolog Stanley Cohen ve svém díle *Folk Devils and Moral Panics*. Stanley Cohen vydal knihu poprvé v roce 1972. Morální panikou se zabýval již v jeho dizertační práci, kdy byl pojem “morální panika” hodně spojen s koncem šedesátých let a s rezonujícími tématy jako například vandalismus, drogy, fotbaloví chuligáni, mládež či různé subkultury. Podle něj je morální panika sociální fenomén, jehož projevy jsou integrální složkou společnosti a týkají se obav z narušení politického, sociálního či kulturního statu quo. S narušením těchto struktur, které lze vnímat jako “tradiční” hodnoty rodiny, zákonnosti a řádu, přichází vlna úzkostných a násilných reakcí. Pro morální paniku je typická vysoká míra obav či ohrožení v porovnání s empiricky zachytitelnou realitou. Chování, které může být chápáno jako potenciálně ohrožující sociální řád, je vyloženo jako asociální nebo deviantní. Často se může jednat o chování nebo fenomén, který je ve společnosti normálně přehlížen a ignorován. Poté stačí nějaké napjaté situace a je snadné rychle určit a označit obětního beránka, ze kterého se rázem stane “deviantní” nepřítel. Označení určitého chování za deviantní je velmi vlivným zdrojem konstrukce morálních panik. Po tomto vymezení se začínají hledat mechanismy, jež by podobné projevy mohly eliminovat. Lidé snadno ovlivnitelní morální panikou jsou většinou nespokojení s aktuálním sociálním řádem, který je dle nich v destrukci. V současné době takové lidi často nalezneme ve střední třídě. Chybí jim důvěra a jsou velmi

hákliví na sociální změny, což může vytvořit hodnotový konflikt mezi různými sociálními skupinami. Jednotlivé skupiny se poté obracejí k morální argumentaci a snaží se obhájit vlastní hodnoty. V dnešní době masová média převzala funkci sociální kontroly a poskytují sociální stabilitu a morální řád a podílí se na konstruování dominantní kulturní ideologie a konsenzu. Masová média prezentují mediální realitu, nikoliv realitu samu. Morální panika tak slouží k udržení ať už sociální, kulturní či politické hegemonie. Ukázkou může být pojem *nepřízpůsobivý/á* – během tvoření morální paniky jde často o označení, nálepkování a vyloučení určité skupiny obyvatelstva (Pavlásek 2014; Volek 2000: 98–99; Cohen 2011: 9–11; Cohen 2011: vii).

Slovo “nepřízpůsobivý” bylo často zmíněno i v rozpravách Senátu. Senátoři tento pojem nejčastěji spojovali se sociálně vyloučenými lokalitami a s Romy, jelikož měli pocit, že by právě tito lidé mohli narušit “tradiční” hodnoty a status quo. Nehledě na to, že Romové zde žijí již dlouhou dobu, ale v posledních letech se romská tematika objevuje čím dál více, což je pravděpodobně následek nepokojů, které se na některých místech České republiky odehrávají a zhoršující se situace. Ráda bych demonstrovala proces využití fenoménu morální paniky na příkladu níže, kdy se v Senátu projednával zákaz pobytu, díky kterému lze “nepřízpůsobivé” či například narkomany vykázat z města. Senátorka Ivana Seitlová hovořila o takzvané kriminalizaci chudoby a takové jednání označila za jednoduchá populistická řešení, která nevedou k dobrým závěrům a řešením. Na to reagoval senátor Jan Horník, který uvedl, že by chtěl každému dopřát maximum svobody. Ale většinou tam, kde začíná někoho svoboda, to znamená u nepřízpůsobivých, začíná nesvoboda těch ostatních. A to je ta většina, za kterou by se mělo bojovat. Dle senátora si nepřízpůsobiví přes den vytahávají různá kanape na veřejná prostranství, polehávají, popíjejí a ostatní chodí do práce. Jedná se o třicetileté schopné muže, fyzicky dobře stavěné, ale bez základních návyků. „A teď si vezměte, že oni přes den odpočívají a večer dělají problémy. Nebudu mluvit o těch kriminálních, o těch krádežích, o Marušce, já nevím o čem všem, co distribuují. Já mluvím z praxe. To jsem si nikde nemusel přechíst ani

v novinách. Toto je Jáchymovsko. Kdo byste mi nevěřil, tak se tam jeďte podívat, pak poznáte, o čem tady teď mnozí z nás mluvíme.“²¹ Senátor se snažil apelovat na zdravý rozum a požadavek většinové společnosti (Stenozáznam 2016c: 35–39).

Koncept morální paniky má čtyři základní charakteristiky: znepokojení, nepřátelství, pomíjivost a nepřiměřenost. Určitá skupina nebo chování může být zformováno do morální paniky, pokud je představováno s velkou mírou znepokojení a vyvolává nepřátelství vůči dané skupině, jejíž chování je prezentováno jako nebezpečné. Morální panika většinou netrvá dlouho. Kolikrát zmizí navzdory tomu, že podmínky, které ji vyvolaly, stále existují. To je dáno tím, že zrod morální paniky nesouvisí s novostí popisovaného jevu. Často je daný jev jen označován jako nový, aby se mohl stát novinkou (Heřmanský 2013: 266–267).

Díky S. Cohenovi lze průběh morální paniky rozdělit do pěti fází. Prvotní fáze je označení aktéra²² jako hrozba hodnotám společnosti, takzvaná počáteční deviace, čímž morální panika začíná. Nadchází role masových médií, která danou hrozbu zpodobní ve snadno rozeznatelné formě. Tím dochází ke zvýšení citlivosti vůči dané hrozbě, které jsou následně přisuzovány další události. Za normálních okolností by tyto další události s hrozbou spojovány nebyly, jelikož s ní nemají nic společného. S tím přichází rychlý zájem veřejnosti a sociálně uznávané autority navrhuji diagnózy a řešení. Konečnou fází je ustoupení morální paniky, nebo vyústění v sociální změnu (Heřmanský 2013: 267–268).

5.1 Role masmédií

Pro morální paniku je typická neadekvátní a přehnaná reakce všech aktérů, ať už se jedná o média, represivní složky, nezávislé skupiny či politiky. Jak jsme již zmiňovali, zásadní roli hrají masová média, která podávají svým divákům

²¹ Stenozáznam (2016c). *1. den schůze, 15. června 2016* (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=10>, 13. 3. 2018), s. 38–39.

²² Aktérem máme na mysli nějaký jev, skupinu či jednotlivce.

zkreslenou realitu, „vylepšují“ si příběhy a například i přehánějí kvantitativní ukazatele. Tím vznikají nepravdivé příběhy a fámy, které kolují mezi jednotlivými médii a jsou podávány jako důkazy extrémního násilí, ohrožení statu quo či vandalismu. Často jsou to přímo média, která morální paniku utváří a udržují při životě. V současnosti to lze velmi dobře vidět na migrační krizi (Volek 2000: 99; Vlach 2013: 130–133; Cohen 2011: 9–11). Ve spojitosti s migrační krizí zde uvedu výrok tehdejšího 1. místopředsedy Senátu Přemysla Sobotky, který roku 2015 uvedl dezinformaci, čímž reagoval na fenomén morální paniky ve vztahu k migrační krizi. Sobotka přišel s tvrzením, že se v Bruselu nestaví vánoční strom. Proč? Protože si to muslimové nepřáli. Vzápětí dodal, že rozhodně není žádný xenofob, že má kamarády z Ukrajiny, Vietnamu a možná i některé z arabského světa (Stenozáznam 2015: 74). Roku 2016 vystoupil senátor Zdeněk Brož s tím, že by se senátoři měli někdy zamyslet nad tím, co v Senátu říkají. Našel člověka, který vlastní blog na iDNES.cz. Zamýšlel se na tím, zda je opravdu informace s vánočním stromkem pravda. Zeptal se tedy lidí v Bruselu, kteří tuto informaci vyvrátili – na jednom náměstí stromek nebude, jelikož radnice šetří, a tak našla sponzora na osvětlení, kdy místo stromku bude jen konstrukce tvaru vánočního stromku (Stenozáznam 2016a: 40).

„Sociální realitu lze nahlížet jako výsledek kognitivních, interpretačních a sociálních procesů její konstrukce. Tvorba zpravodajství je tak spíše aktem strukturace reality než jejím prostým zaznamenáváním. Zpravodajský diskurz zprostředkovává to, v co věří.“²³ Média bývají často označována jako nástroje reprodukce sociálního řádu. Nabízí pocit členství, sounáležitosti a kolektivní identity, čímž se opět výrazně podílí na konstrukci veřejné kultury – ujišťují své diváky, že patří do dané kultury. Díky tomu se snaží zabránit společenské pluralitě a diverzifikaci společnosti. V současné době masová média suplují církve, která se dříve podílela na konstrukci dominantní kulturní ideologie a konsenzu (Volek 2000: 104–105).

²³ Volek, J. (2000). Konstrukce morální paniky a sociální exkluze. *Sociální studia* 3 (5), s. 104.

5.1.1 Mediální inventarizace

Morální panika je často nepřiměřená, kdy především masová média zveličují nebezpečí určité skupiny a předkládají to publiku. Vraťme se ale k autorovi S. Cohenovi, který hovoří o takzvané *mediální inventarizaci*. Mediální inventarizace má tři body, se kterými masmédia pracují, a které lze rozlišit. Prvním bodem je mediální zkreslování negativních dopadů určité situace a vznik dezinformací. Jedná se o přehnané titulky na hlavních stranách novin či slovník, kterým je celý článek napsán. Posiluje a zvětšuje předpoklady publika, že se něco stane. Druhým bodem je negativní predikce a varování, což vyvolává dojem, že to nejhorší teprve přijde. Tím zvyšují čtivost a zájem o danou situaci. Média strukturují určité chování do potenciálního problému. Třetím bodem je symbolizace – upozorňování na hlavní znaky a odlišnosti charakterizující deviantní chování. Utvoří soubor kulturně identifikovatelných symbolů tím, že neutrální symboly dostávají negativní konotaci. K tomu odchází na základě tří propojených procesů. Nejdříve se určité slovo stane symbolem určitého statusu, dále se předměty (například oblečení) stávají symbolem toho slova a dohromady tyto předměty nabývají symboliky uvedeného statusu. Přítomnost publika a vliv médií povzbuzuje deviantní chování a problém dále eskaluje (Volek 2000: 107; Cohen 2011: 199; Heřmanský 2013: 262–269).

Jak jsem již zmínila, fenomén morální paniky migrační krize byl v Senátu velmi populární. Proto zde uvedu další úryvek z debaty ohledně migraci, kdy se k tomu roku 2016 vyjadřoval senátor Jaroslav Doubrava. „Když se podíváte na ty záběry, jak vystupují z lodí, to nevypadá, že jsou to lidé, kteří přichází z válečné oblasti, podívejte se, jak jsou vybaveni, jak jsou vybaveni mobily, jak jsou vybaveni iPady, jak jsou vybaveni ale i finančně. Protože když si vám v televizi stěžuje na to, že ho ti darebáci připravili o 15 tisíc eur, které zaplatili za jednoho z nich, a oni jsou dva, tak že budou muset hledat nějaké jiné. Tak to nevypadá, že by to bylo z válčících oblastí.“²⁴ Senátor je přesvědčen, že celá migrace je snaha

²⁴ Stenozáznam (2016a). *1. den schůze, 23. září 2016* (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=10>, 13. 3. 2018), s. 37.

o vážné oslabení ekonomiky Evropské unie. Dalším problémem je dle něj islám – migranti si budou chtít zachovat svoji identitu, takže tady budou chtít stavět mešity, aby jejich ženy chodily zahalené a aby tady děvčata neměla práva, jako mají chlapci. Navrhoval, aby se už pomalu začaly připravovat zákony. Evropská unie by měla být jednotná (Stenozáznam 2016a: 37–38).

Kdo má tedy z konstrukce morální paniky prospěch? Konstrukce morální paniky může být následkem skutečných obav „strážců morálky“, nebo se může jednat o aktéry, kteří se díky konstrukci morální paniky snaží o zvýšení svého vlivu či společenského postavení. Další otázkou je, v jakých společenských vrstvách se morální paniky rodí – vznikají zdola, zájmovými skupinami, nebo shora, politickou elitou? Dle S. Cohena konstruují morální paniky elity, kteří se tím snaží o udržení moci a ideologické hegemonie. Otázkou může být i následek morálních panik – zanechají za sebou něco, vzniknou nějaké institucionální změny? Některé morální paniky za sebou mohou nechat například ustálení určitého chování, které je následně vnímáno jako deviantní. Některé mohou mít vliv na postoje budoucích generací, a proto je vhodné morální paniky brát jako dlouhodobý sociální proces (Volek 2000: 107–111).

6 Nulová tolerance

Pojem nulová tolerance má mnoho definic a může být chápána v různých významech. „K nulové toleranci přistupujeme primárně jako k “mocnému symbolu”, který označuje spíše určitý rétorický žánr nežli jednotlivá praktická opatření, i když ani ta nesmíme pochopitelně z analýzy vypustit.“²⁵ D. Dixon na konci devadesátých let minulého století rozdělil používání nulové tolerance do tří kategorií. Zaprvé může být využívána jako „módní slogan“, který formuluje připravenost uchýlit se k tvrdému postupu v trestní sféře. Zadruhé může být chápána jako naprosté vynucování práva ze strany policie. Zatřetí může suplovat konkrétní policejní strategii kombinující pěší hlídky, zaměření se na méně

²⁵ Walach, V. (2014). *Nulová tolerance, kontrola zločinu a sociální vyloučení: Analýza související literatury a návržení konceptuálního aparátu k výzkumu nulové tolerance v českých sociálně vyloučených lokalitách*, s. 5.

závažnou přestupkovou činností a využívání moderních technologií a statistických metod při policejní práci (Walach 2014: 5).

Nulovou toleranci lze označit jako odpověď na vyvolávaný strach ze zločinu. Lze ji chápat jako soubor politik, které vycházejí z předpokladu, že přítomnost jedné skupiny je příčinou problémů v určité lokalitě. Navrhovatel nulové tolerance většinou rozděluje opatření do tří kategorií – prevence, represe a sociální práce. Toto rozdělení ale není úplně vhodné, jelikož v rámci prevence se řeší zabránění prohloubení problému, ale ne jeho původ. Dalším problémem může být oddělení prevence od sociální práce. I přes to, že pojem nulová tolerance může pro každého znamenat něco jiného, obecně lze definovat jako netolerantní jednání policie nebo jako agresivní forma sociální kontroly (Trlifajová, Pospíšil, Kučera, Matysová, Kissová 2015: 37; Lincoln 2004: 10).

Od roku 2010 se téma migrace začalo v Senátu objevovat čteněji a vždy rozpoutalo zajímavou diskuzi. V prosinci roku 2010 se v Senátu opět projednával návrh zákona o cizincích, kdy se jednalo spíše o závazky plynoucí z členství České republiky v Evropské unii. Jednalo se například o prodloužení detence ze 6 měsíců na 18 měsíců, k čemuž se negativně vyjádřil senátor Štětina a uvedl, že pro tento zákon hlasovat nebude. Uvedu citaci, na které si můžeme ukázat politiku nulové tolerance. Zastánci této politiky v ní často mohou spatřovat snadný zázrak a rychlou eliminaci kriminality, na druhou stranu kritici (v tomto případě senátor Štětina) tuto politikou mohou vnímat jako odůvodnění policejního státu a potlačování stigmatizovaných společenských skupin (Walach 2014: 7). Senátor Štětina uvedl: „(...) v našem státě je možné za mříže strčit člověka nevinného, poněvadž naprostá většina těch, kteří tam jsou, neporušují zákony České republiky, na půl druhého roku do basy, to je nepřipustné.“²⁶ Senátor Luděk Sefzig označil Štětinu za ochránce lidských práv, zejména azylantů. Dle Štětiny by tato prodloužená lhůta mohla být pozitivní a žadatelé o

²⁶ Stenozáznam (2010). 1. den schůze, 8. prosince 2010

(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=8>, 12. 3. 2018), s. 16.

azyl by se mohli lépe bránit, nicméně by musela fungovat součinnost ministerstva spravedlnosti a ministerstva vnitra. Štětina uvedl, že Ministerstvo spravedlnosti není schopno vyřizovat v řádných termínech kauzy, které mu přicházejí na stůl, a pak se stává, že žádosti azylantů se šetří dva roky, tři roky, přičemž k soudu nedojde a žadatel je deportován dříve, než soud vůbec nastane (Stenozáznam 2010: 12–20).

6.1 Historie konceptu

Koncept nulové tolerance má kořeny již v 70. letech 20. století. Původně vznikl nejspíše v raných feministických dílech o domácím násilí, která odsuzovala jakékoliv manželské násilí či zneužití. V 80. letech 20. století se dostal do popředí, jelikož ve světě existovala určitá skepse vůči možnosti policie eliminovat zločinnost, když se příčiny zločinu objevovaly ve společenské struktuře, sociálních nerovnostech, chudobě a diskriminaci. Autoři teorie rozbitých oken (o které se zmíním později) kritizovali toto přesvědčení, dle nich měly stěžejní roli pěší jednotky, které svou prací mohly předcházet kriminalitě cestou snižování strachu ze zločinu. Dle nich působení policistů v ulicích přidává na pocitu bezpečí, jelikož zločin a strach spolu souvisejí. Navzdory tomu, že kriminalita se snížit nutně nemusí, přítomnost policie v ulicích má za následek posílení pocitu bezpečí a sounáležitosti (Walach 2014: 13-14; Lincoln 2004: 10).

Koncept nulové tolerance je nejvíce spjat s událostmi z Newyorského policejního oddělení pod vedením W. Brattona²⁷ za dob starosty R. Giulianiho (1994-2001). Jeho politický program byl postaven na vybudování bezpečné metropole a zbavení se pověsti nebezpečného místa zmítaného násilím a kriminalitou. Během jeho období opravdu došlo k významnému poklesu zločinu, a to díky efektivnější policejní práci a změnám v organizační struktuře obecní policie. W. Bratton se zasadil o reformu, díky které se přijalo osm strategií kontroly zločinu. Reforma se soustředila na dopravu, domácí násilí, kriminalitu mládeže, drogy, zbraně, automobilové krádeže a na kvalitu života – takzvané dobytí veřejných míst v New Yorku, které bylo kde Brattona nejdůležitější. Dále se Bratton inspiroval

²⁷ W. Bratton byl velkým kritikem konceptualizace nulové tolerance.

zmiňovanou teorií rozbitých oken a snažil se očistit město od nežádoucích živlů (vandalismus, graffiti, rozházené odpadky). Nicméně velkou zásluhu na tomto „Newyorském zázraku“ měly i média či různé myšlenkové trusty (Walach 2014: 6–9; Newburn, Jones 2007: 225).

6.2 Teorie rozbitých oken

S teorií rozbitých oken poprvé přišel J. Wilson a G. Kelling, když roku 1982 v *Atlantic Monthly* uváděli, že závažný zločin by mohl být eliminován tím, že se zaměříme na drobné přestupky. Autoři tuto teorii označili jako nové paradigma zajišťování bezpečnosti. Tento argument byl představen jako metafora na rozbitá okna – pokud rozbité okno nebude zpraveno, další okna se začnou také rozbíjet. Později se rozbije zbytek budovy, ulice, okolí. Vše se zhorší. Jako lidský ekvivalent prvního rozbitého okna uvedli zapáchajícího opilce, neurvalého teenagera nebo dotěrného žebráka. Závažné zločiny dle nich vznikají právě díky těmto „individuům“, kteří se pohybují v nekontrolovaných oblastech. Teorie je založena na tom, že malé problémy vedou k velkým problémům (Dixon 1999: 4).

Teorie rozbitých oken má své kořeny v první polovině 20. století v Chicagské škole sociologie. Souvisí s tím zjištěním, že zločin v rámci města bývá nerovnoměrně rozmístěn a soustředován v určitých místech. V těchto místech se často objevuje chudoba, rezidenční migrace či nezaměstnanost. Základním bodem teorie rozbitých oken je rozdělení lidí na slušné a neslušné, kdy úkolem policie je zneškodnit ty neslušné v rámci posílení mechanismů sociální kontroly za účelem eliminování strachu na veřejnosti. Policejní složky by měly chránit společenství tak, jako kdyby chránila jednotlivce (Walach 2014: 12–16).

6.3 Kritika Newyorského zázraku

V rámci „Newyorského zázraku“ byla teorie nulové tolerance kritizována za brutalitu a agresi ze strany policie, která byla v důsledku kontraproduktivní. Tyto razie byly zaměřeny hlavně na obyvatele chudinských čtvrtí a obyvatele patřící k etnickým minoritám. Nebylo přímo prokázáno, že daný postup vedl ke snížení míry kriminality, navíc to mělo negativní dopady v oblastech s etnickou a chudou

minoritou. Politika nulové tolerance měla dvojí efekt – na jedné straně byla podporována bělošským obyvatelstvem, na straně druhé prohlubovala strach z policie a pocit odcizení ze společnosti u etnických minorit. Soustředění se policejních složek na určité skupiny může vést k vytvoření představ, že jsou nebezpeční. To pak může sloužit jako ospravedlnění nutnosti k jednání policie a nutnost trvalého dozoru, navíc to utvrzuje vnímání většinové společnosti vůči daným skupinám. Nehledě na to, že dané skupiny se časem mohou s tímto svým obrazem ztotožnit a páchat zločin. Kontroverzní je též sociálně konstruované rozdělování lidí na slušné a neslušné (nepřizpůsobivé) (Walach 2012: 17–27).

Politika nulové tolerance má několik významů a referencí. Bohužel spousta politiků se chovají populisticky, takže politiku nulové tolerance využívají ve svůj prospěch. Už jen ten samotný pojem “nulová tolerance” používají jako nějaký slogan. Nulová tolerance naznačuje, že “nula” je objektivně dosažitelný cíl. Což značí negativní postavení ke všemu, co se byť jen trochu vymyká normálnímu chování (Dixon 1999: 2).

Roku 2006 se v Senátu projednával návrh Zákona o omezení provozu zastaváren a některých jiných provozoven v noční době, díky čemuž by se vyhlásila nulová tolerance vůči zlodějům, kteří se v noci snaží “obchodovat”. Jedná se o jedno z opatření v boji proti kriminalitě. Tento předložený návrh by měl snížit kriminalitu a působit jako preventivní opatření proti příslušnému typu zločinnosti. Vláda vůči tomu vyslovila pochybnost, do jaké míry by navrhovaná úprava skutečně vedla k omezení kriminality. Dle senátora Jaroslava Kubery se jedná o populistickou snahu jako vyhovět poptávce veřejnosti, která velmi citlivě vnímá, komu ukradli mobil, ale právní věci jí vůbec nezajímají. K diskusi se přidal i senátor Petr Pithart, který také odkazoval na Newyorský zázrak. Dle něj nebyl ani jeden z kroků stoprocentně účinný, ale všechny kroky jen ztěžovaly působení všech živlů, které činily z New Yorku nebezpečné město. Česká republika by měla udělat to samé – ztížit cestu zla (Stenozáznam 2006b: 56–66).

Je také dobré mít na paměti, že politika nulové tolerance může zhoršit vztahy mezi policií a komunitami, jejichž aktivity nejsou tolerovány. Zaměření se na

určité skupiny (etnické minority) může ohrozit koncept dohlížení (například pěších jednotek), který je založen na blízkém vztahu mezi policií a lidmi. Může to dané skupiny marginalizovat a vyloučit ze společnosti, čímž se problém může ještě zhoršit. S politikou nulové tolerance je proto spojován i problém s dodržováním lidských práv vůči etnickým minoritám (Dixon 1999: 9; Lincoln 2004: 9).

6.4 Nulová tolerance v českém prostředí

Pojem nulová tolerance se v českých médiích začal objevovat koncem 90. let minulého století, kdy byl převzat ze zahraničních médií. Aplikovaný byl roku 2000 v průběhu zasedání Mezinárodního měnového fondu v Praze, kdy za nulovou tolerance byl označen nekompromisní přístup policie vůči demonstrantům. O rok později bývá nulová tolerance spojována i s alkoholem za volantem a drogami. Co se týká nulové tolerance v souvislosti s bezpečnostní a sociální situací, byl termín použit roku 2002 v Ústí nad Labem, kde ji zavedl tehdejší primátor, který byl dříve generálním konzulem v New Yorku. Nulová tolerance měla za cíl zvýšení bezpečnosti ve městě díky zvýšení aktivity Městské policie. Naopak kontroverzním případem se stalo aplikování nulové tolerance v městě Slaný roku 2003. Tamní starosta zavedl důslednější trestání přestupků, pevný přístup k neplatičům nájemného a striktnější kontrolu vyplácení sociálních dávek. V rámci této politiky bylo vystěhováno z jedné ubytovny několik rodin, za co schytilo město velkou vlnu kritiky od aktivistů, ale i od ombudsmana O. Motejla. Starosta byl obviňován z rasismu, jelikož vystěhovaní byli hlavně Romové. Starosta se bránil tím, že principem této politiky jsou naopak stejná pravidla pro všechny. V následujících letech (2004–2007) i další města zavádí podobné politiky, jeden z nejkompaktnějších programů mají například v Litvínově. Postupně se termín v České republice uchytil a je používán v rámci nulové tolerance podávání alkoholu mladistvým, hazardu, dopingu či násilí na dětech (Trlifajová, Pospíšil, Kučera, Matysová, Kissová 2015: 10).

V České republice se politika nulové tolerance uplatňuje především v lokálních politikách v rámci sociálně vyloučených lokalit. Dále ji můžeme nalézt

v sociálních službách, neziskových organizacích či médiích. V posledních letech se s ní setkáváme v návaznosti na řešení problémů v sociální oblasti, bezpečnosti a při zajišťování veřejného pořádku. Jak jsem již zmínila, politika nulové tolerance může mít několik forem a může praktikovat různorodá opatření. Proto je důležité sledovat vztah mezi slibovanými cíli, podobami opatření a způsoby implementace (jestli tedy nějaké cíle vůbec mají stanoveny). Tak je tomu i v České republice – na jedné straně politické proklamace s minimem reálných dopadů, na straně druhé soubor komplexních opatření, zahrnující nespočet aktérů. Tématem bývá většinou zaměření se na takzvané “nepřizpůsobivé” občany. Politika nulové tolerance v posledních letech ovlivňuje diskuzi a tvorbu bezpečnostních a sociálních politik v České republice, nicméně stojí i za několika kontroverzemi, které vyvolaly vlnu kritiky v oblasti ochrany práv a důstojnosti těch, na které tato politika má namířeno (Trlifajová, Pospíšil, Kučera, Matysová, Kissová 2015: 5–7; Walach 2014: 23).

Pokud bychom se zaměřili jen na sféru bezpečnostní a sociální politiky, můžeme politiku nulové tolerance rozdělit do dvou přístupů. Prvním je potlačování drobné pouliční kriminality (inspirace v Newyorské nulové toleranci za dob Giulianiho) – činnost městské policie v ulicích, trestání menších přestupků, kontrola pití mladistvých v barech či zavádění kamerových systémů. Druhým přístupem jsou politiky nulové tolerance vůči neslušnosti (například nulová tolerance města Slaný) – sem spadá velká škála opatření, například dopravní bezpečnost, trestání dlužníků či kontrola uživatelů sociálních dávek. V České republice je oblíbenější a využívanější ten druhý přístup, který je namířen vůči “problémovým” neboli “nepřizpůsobivým” lidem, kteří následně bývají marginalizováni. Oproti nim stojí ti “slušní” lidé, kteří nulovou politiku vnímají jako řešení jejich problémů. Díky tomu se klíčovými aktéry stávají mimo městské policie i například instituce v oblasti bydlení a sociálních služeb. Jelikož postupem času tento přístup nulové tolerance přebrala většina měst České republiky, vzniká tak model, který zapojuje široké spektrum aktérů na vyřešení problémů určité lokality (Trlifajová, Pospíšil, Kučera, Matysová, Kissová 2015: 10).

7 Metodologické pojetí

V rámci této kapitoly se zaměřím na metodologické zakotvení a uchopení diplomové práce a specifikuji veškeré náležitosti týkající se empirické části práce. Představím způsob tvorby korpusu primárních textů pro obsahovou analýzu a využité analytické techniky. Popíši, jakým způsobem jsem kódovala, proč a co jsem četla. Textové zdroje budu kódovat v programu MAXQDA 10, což je nástroj pro analýzu kvalitativních dat a organizaci poznatků. Tento program je využíván v akademických i aplikovaných oborech, jako například v kulturní a sociální antropologii, politologii či sociologii. MAXQDA dokáže importovat různá data, vytvářet systémy kategorií, kódovat vybrané části dat či organizovat data a výsledky analýzy díky vizualizačním nástrojům (Toušek, nedatováno).

Práce je koncipována jako interpretativní případová studie, kdy cílem interpretativního výzkumu je „(...) rekonstrukce subjektivních či sdílených významů, které jednotlivci a skupiny přisuzují realitě: věcem, jiným lidem i sami sobě. Poznání společnosti se rovná porozumění „zevnitř“ významům, které aktéři přikládají světu a podle nichž jednají a takto je objektivizují. Nejde tedy primárně o zachycení mentálních stavů mysli, ale o „objektivní významy“, které upravují svět, v němž žijeme, a podle nichž jednáme.“²⁸ Metodologie interpretativní případové studie nenabízí předem daný výzkumný postup, jelikož postup spolu s koncepty a nástroji vzniká až během samotného výzkumu, který bývá vedený výzkumnými otázkami (Drulák, 2016: 62).

V návaznosti na cíl práce se v následující kapitole budu snažit odpovědět na výzkumné otázky, které cíl práce konkretizují: jak se vyvíjelo ve sledovaném období rámování kriminality a boje proti ní? Jaké symboly byly v kontextu debat o kriminalitě nastolovány jakými aktéry? Jaká opatření představovali, obhajovali

²⁸ Drulák, P. – Císař, O. – Beneš, V. (2016). Výzkum politiky a jeho epistemologické, metodologické a normativní souvislosti. In: Beneš, V. – Drulák, P., *Metodologie výzkumu politiky* (https://is.muni.cz/el/1423/jaro2016/MVZ428/um/Jak_zkoumat_politiku_-_recenzi_rizeni.pdf, 15. 4. 2018) s. 12.

a přijímali političtí aktéři? K jejich zodpovězení budu vycházet z kvalitativní formální analýzy oficiálních dokumentů Poslanecké sněmovny České republiky. Jedná se primárně o přepisy parlamentních rozprav ve sledovaném období (1993–2016).

Budu vycházet ze stenozáznamů²⁹, přepsaných z mluveného do písemného projevu. Jak uvádí na stránkách Poslanecké sněmovny parlamentu České republiky – proslovy bývají upraveny do spisovné podoby³⁰, jsou upraveny špatné koncovky, pády, slovosled či zadržávání v řeči. Jsou opravena přeroknutí, nadbytečné užívání osobních a ukazovacích zájmen, ale vyřčené faktické chyby a omyly zůstávají. Bez úprav zůstávají i urážlivé a neslušné výrazy, projevy musí zůstat nezkrácené a autentické. Text bývá upraven kvůli zachycení atmosféry, ale měl by zůstat co nejvíce objektivní. Následně dochází k revizím ze strany jazykové editorky, ale i sami řečníci si mohou požádat o provedení případných úprav³¹ (PSP nedatováno).

V následující analytické části budu prezentovat výsledky kódování textů v korpusu. V této části se soustředím především na zhodnocení dynamiky vývoje politického diskurzu zločinu a strachu z něj, na skladbu symbolických arzenálů, jež byly v rámci tohoto diskurzu jednotlivými politickými aktéry využívány a na vize politického řádu, které byly v rámci tohoto diskurzu nastolovány. Jednotlivé kapitoly rozdělím podle jednotlivých volebních období Poslanecké sněmovny, přičemž do první kapitoly zahrnu období mezi lety 1993–1998, jelikož rozpravy v Senátu se konaly až od roku 1996.

Při kódování parlamentních rozprav jsem se zaměřila především na pojmy jako: kriminalita, boj proti kriminalitě, organizovaný zločin, migrace, xenofobie či rasismus. Dokumenty Poslanecké sněmovny jsem zpočátku kódovala v programu

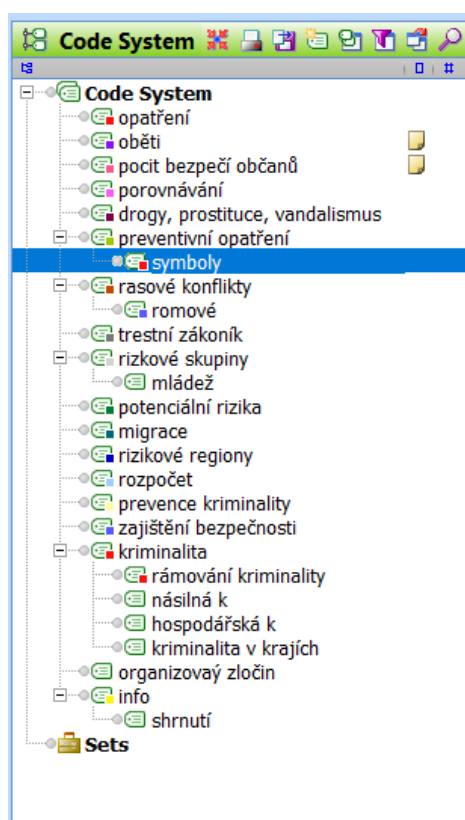
²⁹ Nebo také stenoprotokolů.

³⁰ Výjimkou mohou tvořit silně emotivní projevy řečníka (PSP nedatováno).

³¹ Jedná se pouze o opravu gramatických chyb, nesmí měnit jazyk, obsah nebo smysl svého vystoupení (PSP nedatováno).

MAXQDA 10, ale přibližně s přelomem tisíciletí se dokumenty začaly skenovat, což kódování zkomplikovalo. Program MAXQDA patří mezi nejlepší pomocné nástroje při kvalitativní analýze dat (Hejnal 2016: 83). Zpočátku jsem si pomáhala s powerpointovou prezentací autorů Touška a Hejnala, kde je podrobně představeno fungování a práce s programem. Samotný pojem *kód* lze vysvětlit jako určitý segment dat, což může být slovo, věta či odstavec (Toušek, Hejnal nedatováno) Výhodou programu je, že podporuje nejen soubory docx, ale například i pdf. Navíc si program utvoří kopie původních souborů v interní databázi. Ovládání samotného programu není tak složité, jak se na první pohled může zdát. Postupně jsem si tedy utvářela soubory, které jsem si rozdělovala dle jednotlivých období, podle kterých mám i druhou část práce rozdělenou. Do jednotlivých souborů jsem si nahrála všechny dokumenty, které jsem k daným obdobím měla, začala jsem kódovat a postupně si utvářet nové typy kódů – ukázkou lze vidět na obrázku č. 1, kde pro ilustraci uvádím svůj kódovací strom.

Obrázek 1: Strom kódů

Zdroj: autorka

Korpus této práce jsem utvořila z dokumentů poslanecké sněmovny, kdy jsme se zaměřila na roční *Zprávy o bezpečnostní situaci na území ČR*, které jsem našla také online ve věcném rejstříku na jejich internetových stránkách pod pojmem *Bezpečnost občanů*. S přelomem tisíciletí se navíc dokumenty přejmenovaly na *Zprávy o situaci v oblasti veřejného pořádku*. Pod pojmem *Kriminalita* jsem našla dokumenty *Program prevence kriminality* a *Program sociální prevence*, které se vydávají vždy jednou za dané volební období. Spolu s nimi se ročně vydávají zprávy o jejich plnění. Myslím, že program MAXQDA mi ušetřil spoustu času, jelikož jsem kodovala dokumenty od roku 1993 do roku 2016. Uvedené zprávy o bezpečnosti vycházely každý rok, takže jsem si vždy jen importovala sadu kódů do nového souboru a mohla začít ihned kódovat. Navíc je program přehledný a má spousty výhod, které se při kódování hodí – například neomezené hierarchické kódování, klávesové zkratky, přehled kódovaných segmentů či frekvence použití kódů.

Dokumenty v Senátu začaly vznikat až v roce 1996, jelikož téhož roku byly vyhlášeny do Senátu první volby. Prvním předsedou Senátu byl zvolen Petr Pithart. Dokumenty jsou rozděleny do dvouletých období. Senát projednává návrhy zákonů postoupené Poslaneckou sněmovnou, může je schválit, zamítnout či vrátit zpět. Zpočátku bylo hledání a orientování se ve stenoprotokolech Senátu jednodušší, jelikož u každé schůze byl uveden *Pořad schůze*, což ulehčilo vyhledávání vybraných témat. Někdy s přelomem tisíciletí se ale Pořady schůze již přestaly uvádět, takže s pozdějšími dokumenty jsem postupovala metodou *Ctrl+F*, kdy jsem prozkoumávala každý dokument a snažila se nalézt zmíněné či příbuzné pojmy (Senát Parlamentu České republiky, 2018). Pokud jsem zmíněné pojmy v jednotlivých textech našla, texty jsem si uložila a následně je všechny podrobně prošla a vybrané debaty jsem v práci uvedla či citovala.

Jak jsem již uváděla, v druhé části práce budu nejvíce pracovat s dokumenty *Zprávy o bezpečnostní situaci na území ČR*, které vydávala každoročně vláda ČR, a proto na ně budu tak odkazovat (například *Vláda 1994*, *Vláda 2001*). Co se

týče rozprav v Senátu, na ty budu odkazovat tak, jak jsou uvedené v digitální parlamentní knihovně, tedy například *Stenozáznam 2. den schůze, 27. července 2014*. K jednotlivým stenozáznamům bude pokaždé uveden v použité literatuře odkaz, kde stenozáznam lze nalézt.

Je důležité si klást i nepříjemné otázky, a proto bych ráda zmínila určité limity mého výzkumu, což mohou být příležitosti pro pokračování v tomto výzkumu. Bylo by vhodné, když bych pro výzkum měla i rozhovory se senátory, analyzovala i audiovizuální materiál či když bych se mohla parlamentních rozprav přímo účastnit. V takovém případě by data mohly odhalit to, co já v tomto výzkumu odhalit nemohu – například do jaké míry jsou ty rozpravy poslanců součástí politických rituálů, do jaké míry tyto rozpravy představují divadlo hrané na půdě parlamentu či do jaké míry věří tomu, o čem hovoří.

8 Období mezi lety 1993–1998

V období mezi lety 1993–1998 se budu věnovat především analýze dokumentů z Poslanecké sněmovny, které budu později doplňovat o rozpravy ze schůzí Senátu. *Zprávy vlády o bezpečnostní situaci v České republice* z tohoto období předkládal předseda vlády Václav Klaus a zpracoval ministr vnitra Jan Ruml. Tyto zprávy hodnotí bezpečnostní situaci v České republice v jednotlivých letech. Stanovují nejzávažnější rizika, kterými by se měla vláda zabývat, informují o aktivitách vlády v boji proti kriminalitě či v oblasti prevence a představují opatření vlády v boji proti kriminalitě. V závěru poté definují cílový stav, který by měl odpovídajícím způsobem reagovat na dané problémy. Tyto roční zprávy vždy vychází ve srovnání s předchozím rokem (Vláda 1993: 2). V této kapitole se budu věnovat především dokumentům z počátku vzniku České republiky, abychom si zanalyzovali počáteční zaměření vlády a ostatních politických aktérů.

První takováto zpráva z roku 1993 se snaží zmapovat specifickou oblast české společnosti v prvním roce existence samostatné České republiky. Hned v úvodu

zprávy uvádí, že „Vláda si je vědoma toho, že zajištění bezpečnosti a veřejného pořádku je jednou ze základních podmínek pro udržení společenské a politické stability.“³² Hlavním záměrem vlády bylo omezení růstu kriminality, proto vláda téhož roku přijala například *Koncepci ministerstva vnitra v oblasti vnitřního pořádku a bezpečnosti a doktrínu Policie ČR*. Vycházelo se z analýzy stavu bezpečnosti, která prokázala, že v roce 1993 došlo k utlumení a zmírnění dynamiky růstového trendu kriminality (Vláda 1993: 4).

8.1 Bezpečnostní situace

Rok 1993 byl ve znamení významných změn souvisejících s budováním nových, demokratických struktur vládnutí a odstraňováním reziduí starého režimu. Docházelo k velkým změnám a procesům, které jsou zpravidla doprovázené růstem kriminality. Naštěstí se v průběhu sledovaného období podařilo eliminovat rychlý nárůst kriminality z předchozích let, čímž došlo ke zbrzdění jejího růstu.³³ Největší růst kriminality se projevil u hospodářské, který souvisel s ekonomickými změnami a novými formami hospodářské kriminality.³⁴ Jako opatření v boji proti kriminalitě lze spatřovat zvýšené úsilí Policie ČR při odhalování hospodářské trestné činnosti, kdy se policii dařilo proniknout do latentních oblastí zločinu (Vláda 1993: 4). Zkvalitnění postihu hospodářské kriminality bylo označováno za společný cíl i v pozdějších letech (přesněji roku 1997) na schůzích Senátu (Stenozáznam 1997: 13–14).

8.2 Rizikové skupiny

V devadesátých letech byla v rámci rámování kriminality za rizikovou skupinu obyvatel označena mládež, která se dle vlády podílela na vytváření pocitu nestability bezpečnostní situace. Od roku 1994 se objevují negativní sociální jevy u nižších věkových hranic a mládež se začala podílet na závažné majetkové a násilné kriminalitě. V tomto mladém věku narůstá počet dětí, které podléhají

³² Vláda (1993). *Zpráva vlády o bezpečnostní situaci v České republice v roce 1993* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=6&all=1>, 1. 3. 2018), s. 3.

³³ Což ukazují následující meziroční změny počtu zjištěných trestných činů: 1990/1989 = +79,5%; 1991/1990 = +30,5%; 1992/1991 = +21,9%; 1993/1992 = +15,4% (Vláda 1993: 4).

³⁴ Mezi které můžeme zařadit například finanční kriminalitu, počítačovou kriminalitu či trestné skutky s mezinárodním prvkem (Vláda 1993: 4).

vlivu závadových part či rasisticky orientovaných skupin. Proto na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy byly vytvořeny komise drogové prevence a prevence kriminality, které monitorovaly situaci na školách (Vláda 1994: 4–5).

I v pozdějších letech je mládež spojována s rostoucí kriminalitou a političtí aktéři volali po opatřeních, která by kriminalitě zabránila. Roku 2001 se v Senátu projednával *Návrh zákona o podpoře sportu*, který přednesl senátor Antonín Petráš. Senátor jakožto bývalý učitel tělesné výchovy se snažil v rámci politického diskurzu zdůraznit sport jako záchranu mládeže před kriminalitou, kdy dle něj patří aktivní způsob života „(...) mezi nejdůležitější a nejefektivnější součásti prevence drogové závislosti, alkoholismu a dalších negativních sociálně patologických jevů.“³⁵ Dle senátora za rostoucí kriminalitu u mládeže může stát, který nepodporuje sport a ostatní pohyblivé aktivity. Mládež se tak zaměří na nepohyblivé aktivity jako jsou počítačové hry či automaty, což dle senátora může vést k rostoucí kriminalitě, drogové závislosti či nárůstu civilizačních chorob. Dle světové zdravotnické organizace roku 1995 23 % dětí a mládeže zkusilo drogu, roku 1999 to bylo již 35 % (Stenozáznam 2001: 55).

8.3 Migrace

Kvůli sílícímu migračnímu tlaku se sledovala i trestná činnost cizinců, která se zaměřovala na distribuci drog, padělání peněz a dokladů, převaděčství či obchodu se zbraněmi. Roku 1993 se na našem území nacházeli především cizinci z bývalé Jugoslávie.³⁶ Nejvíce se na trestné činnosti podíleli občané Polska (20%) a občané republik bývalé Jugoslávie (14%) (Vláda 1993: 5).

Roku 1993 bylo evidováno skoro 78 tisíc cizinců s dlouhodobým nebo trvalým pobytem na českém území, což bylo o přibližně 56 % více než v roce předešlém (Vláda 1993: 24). Migrace může mít vliv na rozvoj organizovaného zločinu, do kterého spadají finanční machinace či problematika drog. Proto roku 1993

³⁵ Stenozáznam (2001). 2. den schůze, 28. února 2001 (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=1>, 10. 3. 2018), s. 55.

³⁶ Především se pohybovali v Praze, Plzni a blízkosti státních hranic (Vláda 1993: 5).

vznikla jako opatření v boji proti kriminalitě v gesci Ministerstva vnitra mezi resortní skupina, která je složena ze zástupců Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva hospodářství, Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva vnitra. Má za úkol stanovit mechanismy regulace při povolování dlouhodobých pobytů cizinců v ČR (Vláda 1993: 7–8). Již roku 1993 vznikly úpravy a novelizace legislativy, které stály za zpřísněním zákonných podmínek pro přiznání statusu uprchlíka v ČR (Vláda 1993: 13). Jako opatření skupina doporučila inspiraci standardu států Evropské unie – zkrátit dobu povolení k pobytu, vyžadovat finanční záruku nejméně na půl roku či nepovolovat živnosti za účelem zprostředkovávání práce. Dle vlády je pro nelegální migraci trestná činnost téměř charakteristická, zatímco legální migrace může poskytovat zázemí pro skryté a nebezpečné aktivity organizovaného zločinu (Vláda 1994: 7–8).

Roku 1994 vzrostla trestná činnost cizinců, kdy závažný podíl cizinců na kriminalitě je spojen s organizovaným zločinem. Dle vlády riziko plyne především v oblasti podnikání – jestliže legální migranti působí v oblasti podnikání, často nelegálně přivádějí další krajany, kterým nabízí zaměstnání ve svých firmách, čímž utváří komunity cizinců s nelegálním pobytem a bez pracovního povolení. Počet nelegálních přechodů do ČR vzrostl od předchozího roku o skoro 75 %. Vláda jakožto politický aktér proto byla aktivní při přijímání opatření pro zamezení organizovanému zločinu. „Vzhledem k tomu, že organizovaný zločin je ve své první fázi charakteristický právě rozvojem legálních podnikatelských struktur, jsou navrhovaná zpřísnující opatření v oblasti povolování dlouhodobého pobytu (podnikatelské a obchodní činnosti) jedním z klíčových momentů při předcházení a ztížení rozvoje aktivit organizovaných zločineckých skupin.“³⁷ (Vláda 1994: 5–8).

³⁷ Vláda (1994). *Zpráva vlády o bezpečnostní situaci v České republice v roce 1994* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=6&all=1>, 1. 3. 2018), s. 8.

8.4 Kriminalita

Jak jsem uvedla výše, strach ze zločinu je emocionální postoj spojovaný s výsledky sociální či normativní konstrukce. Realita zločinu bývá často utvářena zákonodárci, jelikož témata týkající se kriminality a strachu jsou komunikativně konstruována. To lze vidět v tomto odstavci, kdy vláda ve Zprávě o Programu sociální prevence a prevence kriminality sekuritizuje samotnou kriminalitu na území České republiky. „Kriminalita vždy doprovázela lidskou společnost. Je běžným jevem, pokud se nevymkne kontrole a nestane se sociálně destabilizující silou. K enormnímu vzrůstu kriminality došlo v západním světě v 50. letech. K příčinám lze především řadit neobyčejně rychlé společenské a zejména ekonomické změny vynucující si stále komplexněji organizovanou a pluralitněji strukturovanou společnost. V souvislosti s tím pozbyly své obecné závaznosti tradiční normy a vzorce chování. Došlo k postupné ztrátě tradičních hodnot, začala se projevovat neúcta k právu.“³⁸ Širokou veřejností je dle vlády nejintenzivněji vnímána trestná činnost majetková, která byla díky urbanizaci, anonymitě a heterogenitě sociálního prostředí nejvíce na vzestupu. Strach veřejnosti může zvyšovat i brutalita a iracionalita pachatelů, nicméně strach ze zločinu je často uměle zvyšován působením masových médií a následnou úmyslnou tvorbou morálních panik. Nárůst kriminality je v České republice nejvíce patrný až po roce 1990, za což lze dle vlády vinit dlouhotrvající krizi komunistického režimu. Řešení tohoto stavu kriminality a obav veřejnosti lze dosáhnout vyváženým vztahem mezi represí a prevencí, o které se zmíním později (Vláda 1993: 23; Vláda 1994a: 7–8).

Ve sledovaném období vláda předpověděla rizika, která by mohla v budoucnu ovlivnit bezpečnost země. „V teritoriálním vymezení se jedná o tzv. "oblouk krizových oblastí", který vychází z Afriky, prochází blízkovýchodním subkontinentem a končí na Dálném východě.“³⁹ Na tomto tvrzení lze

³⁸ Vláda (1994a). *Program sociální prevence a prevence kriminality* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=81&all=1>, 1. 3. 2018), s. 7.

³⁹ Vláda (1994). *Zpráva vlády o bezpečnostní situaci v České republice v roce 1994* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=6&all=1>, 1. 3. 2018), s. 6.

demonstrovat proces sekuritizace, kdy se politický aktér snaží o konstrukci hrozeb a rizik. Vláda nicméně neuvedla žádné bližší informace či relevantní zdroje, jak k takovému závěru o exotických zdrojích hrozeb došla.

8.5 Organizovaný zločin

Pro potírání organizovaného zločinu byl roku 1994 konstituován *Útvar organizovaného zločinu* a byly podepsány smlouvy o spolupráci na poli potírání organizovaného zločinu se SRN, Francií, Velkou Británií, Švýcarskem a dalšími zeměmi (Vláda 1993: 9). Opatření nastolovaná vládou tedy začala překonávat hranice státu a soustředila se i na spolupráci s jinými státy. Dle vlády by se Česká republika mohla stát výhodným místem pro aktivity organizovaného mezinárodního zločinu. Splňuje několik podmínek k jeho rozvoji – výhodná geografická poloha, existence domácích subjektů v oblasti organizované trestné činnosti, vhodný ekonomický prostor a komunity jednotlivých etnik (Vláda 1994: 96).

8.6 Rasové konflikty

Roku 1993 Ministerstvo vnitra zpracovalo rozbor střetů nahlášených mezi Romy a členy jiných etnických skupin. Skupiny s extremistickým zaměřením se začaly aktivizovat (jednalo se zejména o hnutí skinheads), a tak policejní prezident vydal pokyn do regionů o provádění zákroků k potlačení extremistických skupin (Vláda 1993: 10). I v Senátu se od roku 1997 projednával fakt, že globálně vzrůstá agresivita páchaná z pohnutek nenávistných, xenofobie a rasové nesnášenlivosti. Každopádně tehdejší senátor Milan Kondr konstatoval, že proti této formě násilí je velmi těžké bojovat. Dle něj je třeba zaměřit se na výchovu, ale i na působení médií, které jak jsem uvedla výše, často sekuritizují či utváří morální paniku vůči určité skupině obyvatelstva. Kondr zmiňuje především problematiku rasové nesnášenlivosti ve vztahu k romské komunitě. Odkazují i na událost, která se stala roku 1993 v Písku, kdy skupina skinheadů napadla tři Romy. Ti před skupinou začali skákat do vody, ale jeden z nich se utopil. Dále se Kondr vyslovil pro vytvoření podvýboru určeného pro tuto problematiku. Dle senátora Jiřího Vyvadila převažuje ve společnosti pozitivní tendence překonat

vnitřní citové projevy rasové netolerance a xenofobie. Problém se prý nachází ve způsobu chování, což lze vidět na soužití Čechů a Romů. Dle senátora mají Češi s romskou menšinou opakované empirické negativní životní zkušenosti a je potřeba pozměnit integraci mezi Čechy a Romy. K řeči Vyvadila se vyjádřil senátor Václav Benda, který jeho řeč označil za rasistickou (Stenozáznam 1997a: 127–137).

Vláda dále zmiňuje takzvanou sociální kriminalitu, „(...) která ve své primární rovině (kriminalita páchaná z bídy) může snad být v ČR spojována pouze s určitými sociálně slabými vrstvami (zejména etnickými). Zřetelněji však vystupuje v rovině sekundární, kdy si kriminální živly na útěku obstarávají živobytí trestnou činností. V ČR v současné době nastoupily populačně silné ročníky věkové kategorie do 30 let, které podle kriminologů páchají nejčastěji trestnou činností.“⁴⁰ Na tomto tvrzení lze vidět vládu jakožto sekuritizujícího aktéra, který označil a vymezil určitou skupinu obyvatel jako problémovou, a tudíž jako hrozbu pro společnost. Také zde lze vidět propojení sociálně slabých vrstev s etnickým prvkem.

Na konci roku 1997 se v Senátu projednával návrh, který se předkládal Parlamentu ČR k vyslovení souhlasu o *Rámcové úmluvě o ochraně národnostních menšin*. Tato úmluva byla první mnohostrannou mezinárodní smlouvou zaměřenou na ochranu národnostních menšin. Stanovila zásady, kterými by se státy měly ve své politice vůči národnostním menšinám řídit. Úmluva neobsahuje definici národnostní menšiny, tu by si měl určit každý stát sám. Zásady této úmluvy se týkají například zákazu diskriminace, prosazování rovnosti nebo jazykových svobod národnostních menšin. Tuto úmluvu uvedl tehdejší ministr zahraničních věcí Jaroslav Šedivý. Senátor Antonín Petráš vyzval ostatní k pomoci při odstraňování stereotypů a k toleranci vůči odlišným kulturám, jelikož „Do budoucna lze tedy očekávat nástup zcela nových problémů vyplývajících z postupného začleňování do evropských struktur, dalšího otevírání

⁴⁰ Vláda (1994). *Zpráva vlády o bezpečnostní situaci v České republice v roce 1994* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=6&all=1>, 1. 3. 2018), s. 18.

hranic a volného pohybu i usídlování obyvatel různých národností. Je třeba proto vychovávat veřejné mínění k daleko větší toleranci vůči odlišným kulturám, životnímu způsobu, jehož projevy ovšem nemohou překračovat rámec platných zákonů. Jedině atmosféra vzájemného respektování kulturních i společenských tradic spolu s otevřeností demokratické občanské společnosti může tyto problémy zvládnout bez otřesů.⁴¹ Úmluva byla hlasováním přijata. S přibývajícimi lety si ukážeme, jak se pohled na národnostní menšiny a celkově migraci měnil (Stenozáznam 1997b: 59–64).

8.7 Preventivní opatření

Preventivním opatřením a zajištěním bezpečnosti občanů byla viděna zvýšená přítomnost policistů v ulicích a jejich schopnosti rychle reagovat a být mobilní (Vláda 1993: 11). Policie ČR byla urgována vládou kvůli navýšení počtu policistů v ulicích, čímž se snažila eliminovat strach ze zločinu mezi občany.

Od poloviny 80. let se sociální prevence stala ve státech Rady Evropy uznávaným instrumentem kontroly nad sociálně patologickým chováním a nad kriminalitou. Do dokumentů se dostávají prvky ze zahraničního prostředí, klade se důraz na nové přístupy (jako například situační prevence kriminality) a hovoří se více o pocitu bezpečí či o *měkkých* metodách boje s kriminalitou. Prevence vychází z principu, kdy je efektivnější a výhodnější věnovat pozornost příčinám nežádoucích stavů než poté řešit možné důsledky. Dle států je prevence levnější než represe (Vláda 1994a: 17–18). V České republice byly – mimo organizačně praktických preventivních opatření – položeny základy pro systematické řešení prevence kriminality, kdy MPSV vypracovalo *Program sociální prevence*, díky kterém je možné meziresortně koordinovat jednotlivé subjekty prevence kriminality a stanovit aktuální prioritní oblasti vývoje kriminality. O rok později byl vytvořen Republikový výbor pro prevenci kriminality (Vláda 1994: 12).

⁴¹ Stenozáznam (1997b). 4. den schůze, 3. prosince 1997 (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=1>, 10. 3. 2018), s. 62.

Cílem prevence kriminality je „(...) vytváření základních předpokladů pro tvorbu a efektivní využívání účinných mechanismů zaměřených na systematické odstraňování příčin kriminality a vytváření příznivých podmínek pro nekriminální chování prostřednictvím demokratizace společnosti a tím i humanizace a kultivace společenských poměrů a mezilidských vztahů.“⁴²

Systém sociální prevence a prevence kriminality byl roku 1994 opět zaměřen na výchovu a proces socializace mladé generace; na sociálně patologické jevy do kterých spadá rasismus, prostituce či alkoholismus; na potenciální a skuteční oběti trestné činnosti. Dle vlády nelze do budoucna spoléhat jen na účinnost represe. Musí být doprovázena intenzivní právní a mravní výchovou a preventivními aktivitami různého druhu, zaměřením a rozsahu (Vláda 1994a: 3–4). Od roku 1996 také vláda vyčleňuje finanční prostředky na realizaci *Programu prevence kriminality na místní úrovni v krajích, městech a obcích*. Hlavními cíli je posílení pocitu bezpečí občanů, eliminace kriminálně rizikových jevů, ochrana lokálních komunit před kriminalitou, posílení kooperace institucí, které na krajské a městské úrovni působí a integrace Policie ČR do preventivních aktivit (Vláda 2010: 68).

8.8 Závěr

Zprávy z těchto prvních let existence České republiky se od sebe moc nelišily. Žádné specifické bezpečnostní problémy, navíc jak jsem již zmiňovala, schůze Senátu začaly probíhat až od roku 1996. První polovina 90. let byla spíše ve znamení významných změn souvisejících s budováním nových, demokratických struktur vládnutí a odstraňováním reziduí starého režimu. Jako politický aktér v tomto období ve zmiňovaných dokumentech působila vláda, která se mimo represe začala soustřeďovat na prevenci, ať už v podobě spolupráce s ostatními státy či v podobě programů sociální prevence. Již v devadesátých letech byl boj proti kriminalitě zaměřen na téma migrace, v té době se ale jednalo spíše o migraci ze států bývalé Jugoslávie. Vláda se snažila zamezit průniku

⁴² Vláda (1994a). *Program sociální prevence a prevence kriminality* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=81&all=1>, 1. 3. 2018), s. 4.

organizovaného zločinu na území České republiky, kdy mezi opatření lze například zahrnout vytvoření meziresortní skupiny, která měla za úkol stanovit mechanismy regulace při povolování dlouhodobých pobytů cizinců v ČR.

9 Období mezi lety 1998–2002

9.1 Kriminalita

Roku 1998 evidovala Policie ČR nejvyšší počet zjištěných trestných činů od roku 1990⁴³ (Vláda 1998: 3). Vývoj kriminality od roku 1993 vypovídá o trvalém růstu celkové kriminality. Úzkou souvislost s růstem kriminality lze dle vlády spatřovat v nedokonalém právním řádu (Vláda 1998: 89). Nejvíce se zvyšoval počet trestných činů hospodářské kriminality, kdy od roku 1993 došlo k nárůstu o 95,5 % (Vláda 1998: 22–23).

9.2 Migrace

Dle vlády je neřízená nelegální migrace jednou z nejcitlivějších oblastí při začleňování naší země do evropských struktur. Za hrozbu bylo vládou označeno stupňující se vyostřování politické situace ve státech tzv. Dálného východu a Iráku, které stálo za nárůstem nelegální migrace. Dalším problémem je konflikt v oblasti Kosova, kdy podíl občanů bývalé Jugoslávie na nelegálním přechodu státních hranic byl téměř 36 %. S nelegální migrací souvisí již zmíněné organizované převaděčství, tedy asistence jiné osoby při nedovoleném překročení státních hranic. Převaděčství bylo zjištěno u 22 % nelegálních migrantů, kteří byli právě z bývalé Jugoslávie nebo z Afghánistánu (Vláda 1998: 39–43).

V Senátu se zvýšila frekvence debat o migraci, což pravděpodobně souviselo s tím, že migrace (nejen) na naše území stále rostla. Debaty o migraci byly nastolovány několika návrhy zákonů at' už o azylu, o pobytu cizinců, o zaměstnávání a podnikání či o zesílené ochraně státních hranic. V debatách byli aktivní například Tomáš Grulich či Michael Žantovský, kteří byli pro zpřísnění

⁴³ Policie ČR evidovala bezmála 426 000 trestných činů (Vláda 1998: 3).

podmínek cizinců na našem území. Oproti nim stál například Josef Jařab či Jaroslava Moserová.

Roku 1999 se v Senátu projednával návrh zákona o pobytu cizinců na území ČR a o změně některých zákonů. Slova se ujal tehdejší ministr vlády Václav Grulich, který označil migraci za hrozbu. „Imigračně otevřené státy jsou vyhledávány jako cílová země nejen cizinci z méně vyspělých zemí, kteří se zde legálně, či nelegálně usazují za účelem zaměstnání či podnikání, ale i různými zločineckými skupinami. Imigrace cizinců se tak stává vážným bezpečnostním rizikem. V řadě států má rostoucí množství dlouhodobě pobývajících cizinců za důsledek i projevy xenofobie a růst nacionalismu a rasismu. Tyto projevy lze zaznamenat i v ČR.“⁴⁴ Návrh zákona by upravil oprávnění cizince pobývat na území ČR v rámci pobytu přechodného nebo pobytu trvalého. Omezuje možnost podávat na území ČR žádost o udělení víza nebo povolení k trvalému pobytu a omezuje možnost žádat o povolení k trvalému pobytu bez předchozího dlouhodobého pobytu. Grulich dodává, že tato úprava je jen součástí systému opatření, kdy cílem je regulování migrace (Stenozáznam 1999: 56–58). Dalším bodem byla úprava podmínek zaměstnávání a podnikání cizinců či zesílená ochrana státních hranic v zájmu eliminace nezákonného vstupu a pobytu. Proti migrantskou náladu zastával i senátor Michael Žantovský, který v debatě uvedl hned několik čísel, čímž se snažil zacílit na občany a vyvolat v nich strach ze zločinu, jelikož v dnešním světě lze snadno předvídat emoční reakce veřejnosti na mezinárodní hrozby jako je například migrace. Senátor v rozpravě citoval Zprávu Evropské komise a dodal, že není na co čekat. „Česká republika (je) tranzitní zemí pro mnoho ilegálních přistěhovalců. Počet zatčených pohraniční stráží vzrostl z 20 480 v roce 1994 na 26 339 v roce 1997, to je za 3 roky vzrůst o zhruba 6000 a na 44 672 v roce 1998, to je vzrůst o 18 000 za poslední rok.“ Senátor Žantovský je tedy pro zpřísnění podmínek, což se snažil ještě podpořit argumentem, že Česká republika má maximálně rok, ale spíše 6 – 8 měsíců (Stenozáznam 1999: 58–62).

⁴⁴ Stenozáznam (1999). *1. den schůze, 11. listopadu 1999* (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=2>, 11. 3. 2018), s. 56.

Roku 2001 se opět projednával návrh zákona o změně zákona o azylu, čímž by se zvýšila efektivita azylového řízení v ČR a zároveň by se zabránilo využívání azylové procedury k legalizaci pobytu na území ČR za jiným účelem. S přelomem nového tisíciletí začal počet žadatelů o azyl narůstat, nicméně se jednalo o žadatele, kteří se snažili legalizovat si pobyt na území ČR proto, aby se mohli zapojit do pracovního procesu nebo proto, že ČR byla jen tranzitní země a po chvíli migrovali dál.⁴⁵ Toho často využívaly i organizované skupiny, které vezly migranty několik tisíc kilometrů a musely si někde „odpočinout“ – tak to alespoň viděl tehdejší ministr vlády Stanislav Gross, který byl pro přísnější a striktnější úpravu zákona (Stenozáznam 2001a: 1–3). Oproti němu stál například senátor Josef Jařab, který uvedl, že Česká republika byla ještě do nedávna tou zemí, ze které lidé utíkali. Proto bychom neměli zapomínat a ostatním naopak pomáhat. Chceme-li být součástí otevřenějšího světa, sami se budeme muset otevřít. Směrem ke skeptikům podotkl, že v rámci USA či Kanady byla každá imigrační vlna spíše přínosem ke společenskému a ekonomickému. K němu se přidala i senátorka Jaroslava Moserová, která působila čtyři roky ve Světovém výboru pro lidská práva. Požadovala co nejvstřícnější zákon, který by usnadňoval život a existenci oprávněných azylantů. Dle senátorky jsme jednobarevnou a sebestřednou společností, nejsme mnohobarevní a rozmanití jako v jiných evropských metropolích (Stenozáznam 2001a: 10).

9.3 Organizovaný zločin

Aktivity organizovaného zločinu jsou stále zřetelnější a jsou považovány za komplexní formu páchaní trestné činnosti s přesahem do dalších oblastí závažné kriminality a společenského života. Vyznačuje se vojenskou strukturou, absencí svědomí a totální hierarchií. I v pozdních 90. letech působí v České republice zločinecké organizace především z území bývalých států SSSR, Jugoslávie, Bulharska či Itálie nebo z jihovýchodní Asie (Vláda 1998: 44).

Roku 1999 vydala Poslanecká sněmovna vládní návrh na úpravu Zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosu z trestné činnosti a o změně a

⁴⁵ Například do Francie či Německa (Stenozáznam 2001a: 3).

doplnění souvisejících zákonů. Dle vlády je jedním z nejdůležitějších prostředků boje proti organizovanému zločinu boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti (proti praní špinavých peněz) (Vláda 1999: 15).

V souvislosti s organizovaným zločinem v Senátu hodně rezonoval problém korupce, což bylo důsledkem růstu zjištěných trestných činů tohoto typu. Roku 2001 proběhla analýza *Služby pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti*, která dokázala růst korupce jak v politické oblasti, tak ve veřejném a soukromém sektoru, a že česká veřejnost vnímá korupci jako jeden z nejzávažnějších celospolečenských problémů (Stenozáznam 2001: 11). Když se v Senátu projednávala Trestněprávní úmluva o korupci, senátor Jaroslav Musial korupci označil jako „jeden z nejpálčivějších problémů dnešní doby. Je sociálně patologickým jevem, který je v řadě případů spjat s organizovaným zločinem jakožto původním fenoménem moderní společnosti, který vykazuje dimenze ekonomické, sociální, politické, morální a právní.“⁴⁶ Korupce se následně stala jednou z priorit bezpečnostní politiky a začaly vznikat zprávy *Strategie vlády v boji proti korupci* na určité období (Vláda 2002: 68; Vláda 2006: 6).

Jelikož trestná činnost začala přesahovat hranice jednotlivých států, jedním z opatření bylo podepisování dohod s ostatními státy ohledně trestné činnosti. Čím více trestná činnost spolu s organizovaným zločinem rostla, tím více dohod se v Senátu projednávalo. Jako příklad si uvedeme *Dohodu mezi vládou České republiky a vládou Chorvatské republiky o spolupráci v boji proti organizovanému zločinu, nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami, terorizmu a dalším druhům nebezpečné trestné činnosti*, kterou uvedl v Senátu tehdejší ministr vlády Stanislav Gross (Stenozáznam 2002: 36). Téhož roku se podepsala obdobná smlouva s Rumunskem. Dle Grosse mají tyto smlouvy obrovský význam, jelikož díky nim lze efektivně bojovat s formami kriminality, které překračují státní hranice (Stenozáznam 2002: 42–45). Dle vlády se nejtěsnější spolupráce s orgány sousedních států a rozšíření spolupráce

⁴⁶ Stenozáznam (2000). 1. den schůze, 5. dubna 2000 (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc>, 11. 3. 2018), s. 8.

s orgány států cílových zemí migrantů jeví jako neúčinnější v boji proti skupinám zabývajícím se nelegálním převáděním osob či v boji proti kriminalitě a organizovanému zločinu obecně (Vláda 2002: 65).

9.4 Rasové konflikty

Řešení této problematiky a potírání kriminality s extremistickým podtextem je vládou a Policií ČR deklarované jako priorita (Vláda 1998: 37). Průběžně byly prověřovány rizikové bezpečnostní faktory a přijímaná opatření, která by měla extremismu zabránit (Vláda 2002: 129).

Nutno dodat, že i přes to, že roku 1998 vstoupila v platnost *Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin*, do roku 2001 nebyl v našem právním řádu definován pojem národnostní menšina. Na tuto skutečnost upozornil senátor Pavel Rychetský při schůzi Senátu roku 2001. definice národnostní menšiny zní: „(...) jde o společenství občanů ČR, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu atd.“⁴⁷ Při této příležitosti *Asociace národnostních sdružení* poděkovala vládě za to, že předložila návrh zákona o právech národnostních menšin do Parlamentu, čímž mohl být po více jak 10 letech demokracie v zemi zahájen širší dialog o právech národnostních menšin v ČR. Následně ale Asociace dodala, že je mrzí, že ani vláda ani Poslanecká sněmovna nepřihlížely k jejich názorům a představám, tudíž se zákon stává jen obecnou deklarací menšinových práv, jejichž praktická realizace zaostává. Dle nich chce politická reprezentace ČR navenek vypadat tak, jak to požaduje Rada Evropy, ale ve skutečnosti menšinám poskytuje jen minimální právní rámec pro jejich podporu a rozvoj, což má za následek asimilaci (Stenozáznam 2001b. 52–61).

Vláda ve Zprávě o veřejném pořádku například zmiňuje medializaci případu, kdy městský úřad v Ústí nad Labem chtěl vystavět zeď oddělující Romy od „bílých“, což vyvolalo velkou odezvu v zahraničí. Více se o tomto problému ale

⁴⁷ Stenozáznam (2001b). 2. den schůze, 27. června 2001 (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=3>, 11. 3. 2018), s. 52.

nezmiňuje. Situaci v České republice dále negativně přispívalo šíření rasistických, neonacistických a antisemitských názorů přes internet, kdy různé skupiny využívaly fenoménu morální paniky ve vztahu k sociálně vyloučeným lokalitám a Romům, který utvořila média. Zvýšená pozornost byla věnována odhalování trestné činnosti páchané prostřednictvím nelegálních tiskovin (Vláda 1998: 36–37). Problematika hnutí skinheads a útoky namířené proti Romům byly aktuální po celou dobu volebního období. V kvantitativních rozměrech je kriminalita s extremistickým podtextem sice malá, ale dopady na integritu společnosti jsou nezanedbatelné. Roku 2002 byla zřízena *Komise pro boj s extremismem, rasismem a xenofobií* – poradní orgán ministra vnitra, který měl za úkol zajistit koordinovaný přístup orgánů státní správy v boji proti extremismu, rasismu a xenofobii. Tento orgán byl jedním z opatření, jak proti rasově zaměřené kriminalitě vláda postupovala (Vláda 2002: 57).

9.5 Závěr

Z analyzovaných rozprav je patrné, že v Senátu je tematika boje proti kriminalitě a ostatní témata s ní spojená vnímána jinak než ve zkoumaných dokumentech vlády, které taktéž pochází z online digitální parlamentní knihovny, ale jsou uvedeny v dokumentech Poslanecké sněmovny. Jednotlivé senátory a senátorky nelze dle jejich reflexe či stanovisek rozdělit do určitých názorových skupin, jelikož se jejich názory často mění a často jsou velice netradiční. Proto senátory nebudu rozdělovat ani dle politického spektra. Rozdílné názory jednotlivých senátorů lze především nalézt při projednávání migrační tematiky, kdy s přelomem tisíciletí se zvyšovala frekvence debat na toto téma a v Senátu se projednávalo několik návrhů na úpravy zákonů.

Přelom tisíciletí byl v mnoha ohledech milníkem. Česká republika se snažila více orientovat na zahraniční prostředí a spolupracovat s ostatními státy při potírání trestné činnosti. Kriminalita po celou dobu zmiňovaného období rostla a jedním ze závažných problémů se stal problém korupce, a tak začala vznikat opatření v podobě úprav zákonů či v podobě dokumentů zaměřujících se přímo na tento problém.

10 Období mezi lety 2002–2006

V rámci období 2002–2006 se zaměřím na *Zprávy o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území České republiky* z roku 2002 a 2006, abychom viděli, zda se s postupem času situace nějak změnila. Vláda ve zprávě roku 2002 uvádí, že za prioritu považuje zajištění bezpečnosti občanů a ochranu jejich práv, životů, zdraví a majetku. Vláda se vyslovila, že i nadále bude analyzovat situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území ČR, identifikovat případné další rizikové faktory a iniciovat návrhy řešení. Klíčový význam pro resort vnitra je zvyšování pocitu bezpečí občanů a stabilizace ve vývoji kriminality v České republice (Vláda 2002: 129–130).

Ani s přelomem tisíciletí se nezměnil pohled občanů na Policii ČR – typickou připomínkou veřejnosti zůstává poukaz na “menší viditelnost” policie, či malou dosažitelnost v místě bydliště (Vláda 2002: 129). Proto byla roku 2006 realizována etapa projektu “P 1000”, jejíž cílem bylo modernizovat služebny základních útvarů Policie ČR jakožto míst, kde dochází k největšímu styku s veřejností (Vláda 2006: iv). Prioritou policejní práce bylo do dalších let koncipování její strategie jako skutečné služby veřejnosti, a to cestou eliminace kriminogenních faktorů, prevence a represe (Vláda 2006: 79). Toto zaměření by mělo napomoci eliminovat strach ze zločinu, který se postupem času mezi občany zvyšoval. Kvůli vstupu České republiky do Evropské unie bylo další prioritou zaměření se na realizování úkolů vyplývajících z členství v Evropské unii (Vláda 2006: iv).

10.1 Kriminalita

Všechny použité statistické údaje vycházejí z kriminálních statistik, které vypovídají o oficiálně zjištěném obrazu kriminality ve společnosti. Neevidují tedy takzvanou kriminalitu latentní. Na statistiku kriminality roku 2002 je třeba se dívat s ohledem na úpravu trestní legislativy, jelikož od roku 2002 novela trestního řádu nově upravila stanovení výše škod pro účely trestního řízení. Došlo k navýšení částek u některých majetkových trestných činů z 2 000 Kč na 5 000 Kč, což v Senátu hodně rezonovalo společně se jménem Stanislava Grosse.

Tento akt by mohl být přirovnán ke zmiňovanému „Newyorskému zázraku“ starosty Giulianiho a jeho snahy snížit kriminalitu ve městě. Každopádně i přes to, že došlo k navýšení částek, počet trestných činů se nesnížil a předpokládaná radikální změna se nekonala (Vláda 2002: 2–4).

Jak jsem již zmínila, počet trestných činů mírně vzrostl (respektive stagnoval), zejména přihlédneme-li k situaci, že došlo k přesunu dříve trestných činů do kategorie přestupků. Nicméně roku 2006 byl počet trestných činů nejnižší od roku 1993, jelikož začalo postupně docházet ke snižování počtu zjištěných trestných činů. Nejvyšší podíl na celkové kriminalitě zaujímá i v tomto období území hlavního města Prahy (Vláda 2006: IV). Kriminalita se ve výzkumech veřejného mínění dlouhodobě pohybuje na předních místech jako nejdůležitější společenský problém.⁴⁸ Stoupá i počet respondentů, podle kterých se celková úroveň kriminality zvyšuje (Vláda 2002: 24).

Jelikož počet trestných činů v tomto období stoupal, debaty o boji proti kriminalitě byly v Senátu četnější. Jedním z opatření, které by mohlo předejít dalšímu zvyšování kriminality, bylo snížení hranice trestní odpovědnosti na 14 let. Tento celkem kontroverzní návrh zákona v Senátu vyvolal debatu mezi stoupenci a odpůrci tohoto zákona. Mezi stoupence patřil například tehdejší ministr spravedlnosti Pavel Němec, kdy dle něj je snížení hranice trestní odpovědnosti na 14 let jedním z opatření, které může zabránit dětské kriminalitě. Dle ministra se jedná o „(...) adekvátní reakci společnosti na zrychlení fyzického i mentálního vývoje dětí, a potřebu ochrany společnosti před jejich nebezpečnými agresivními projevy.“⁴⁹ Naopak dle senátora Milana Ptáčka lze bojovat proti kriminalitě dětí a mládeže právě tím, že je od 14 let nebudeme trestat, ale že budou žít doma v normálních zdravých rodinách a výsledek bude mnohem úspěšnější (Stenozáznam 2006: 27). Každopádně tento návrh zákona byl zamítnut (Stenozáznam 2006: 43). V následujících letech se na prevenci

⁴⁸ Po kriminalitě následuje nezaměstnanost, vývoj ekonomiky a organizovaný zločin (Vláda 2002: 24).

⁴⁹ Stenozáznam (2006). 5. den schůze, 8. února 2006

(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=5>, 11. 3. 2018), s. 3.

kriminality dětí a mládeže zaměřily preventivní programy v rámci Strategie prevence kriminality a bylo dokončeno pilotní ověřování projektu zaměřeného na rizikové děti a mládež, Systém včasné intervence (Vláda 2007: iii).

Tento zákon o snížení trestněprávní zodpovědnosti na 14 let se opět v Senátu projednával roku 2009. Senátor Vladimír Dryml, který hlasoval byl stoupencem tohoto zákona, uvedl, že proti mohou být jen ti, kteří neznají problematiku ve velkých městech. Tuto problematiku spojil se symbolem dětských gangů, které dle něj v městech řadí (Stenozáznam 2009: 11). Senátorka Zuzka⁵⁰ Bebarová-Rujbrová na to reagovala tím, že řešit problémy, které přináší dětská kriminalita snižováním hranice trestní odpovědnosti je dle ní rezignací na možnost děti vychovávat (Stenozáznam 2009a: 288).

Pokud si zadáte do vyhledávání na Google heslo „Dětské gangy“, nalezne vám to samé nerelevantní zdroje typu novinky.cz, blesk.cz, expres.cz atd. Velký počet těch údajných dětských gangů se objevuje na Mostecku, kde jsem zpočátku tohoto roku dělala se spolužačkou rozhovor s tiskovou mluvčí Policie ČR Ludmilou Světlákovou. Když jsme se tiskové mluvčí ptaly na kriminalitu mládeže, odpověděla, že nedávno měli tiskovou konferenci, kam pozvali i novináře, což dělat neměli. Mluvili o nějakém ojedinělém případě dětské kriminality, ale média z toho udělala kauzu o dětských gangzích, přitom to tak vůbec není – i na takovém případě lze vidět záměrné tvoření morální paniky ze strany mas médií, která v dnešní době hrají důležitou roli. Média často nastolí agendu, vyšlou informaci a vydají prohlášení.

10.2 Migrace

V rámci migrace lze v politickém diskurzu charakterizovat dvě skupiny senátorů, kdy první skupina nemá s migrací problém a v debatách se vyjadřuje věcně, kdežto druhá skupina se proti migraci výrazně vymezuje a debaty doplňuje o různé dezinformace, snaží se šířit strach z migrace a často používá pojmy jako *uprchlíci*, *utečenci*, *nelegální migranti*, u kterých se snaží vytvořit negativní konotaci. Tato skupina často uvádí různé statistiky a ohání se čísly. Ve svých

⁵⁰ Senátorka se opravdu jmenuje Zuzka, ne Zuzana.

monologích také velmi často odkazují na to, že zrovna oni rozhodně nejsou xenofobové a rasisté, i když jejich přednes hovoří opak. V Senátu také padlo rozlišení na vítače a kývače. Do první skupiny lze zařadit například Jaroslavu Moserovou, Josefa Jařaba, Jaromíra Štětinu, kteří jsou pro vstřícnější zákony, oproti nim je například zmíněný Michael Žantovský, Liana Janáčková, Milan Štěch či Milan Chovanec, kteří jsou pro co nejpřísnější zákony.

Azylové řízení je i nadále dle vlády zneužíváno (i když v menší míře) při nelegální migraci, každopádně počet žadatelů o azyl výrazně klesl, což lze dát do přímé souvislosti s novelou zákona o azylu, která nabyla účinnosti v únoru roku 2002. Cílem této novely je zabránit zneužívání azylové procedury ze strany cizinců k legalizaci pobytu či nelegální migraci. Dalším bodem je zpřesnění práv a povinností osob, které o azyl žádají. Nejvíce žádostí podali občané Ukrajiny, Vietnamu, Slovenska či Gruzie (Vláda 2002: 63–66). Roku 2006 mezi žadatele o mezinárodní ochranu v ČR patřili občané Egypta, Indie, Sýrie či Turecka (Vláda 2006: 38).

Roku 2003 byl Ministerstvem vnitra zpracován *Akční plán boje proti nelegální migraci*, jehož hlavním cílem bylo nalézt a uskutečňovat opatření, která by eliminovala nelegální migraci na území ČR a vedla cizince k tomu, aby do ČR přijížděli legálně, protože to pro ně bude výhodnější (Vláda 2003: 54).

Debaty na téma migrace byly v Senátu stále četnější, jelikož čím více migrace (nebo riziko migrace) rostla, tím více se projednávaly návrhy na úpravu zákonů. Roku 2005 se opět v Senátu projednával návrh zákona, který mění zákon o pobytu cizinců na území ČR. Tyto novely byly vypracovány a předloženy Poslanecké sněmovně Ministerstvem vnitra. Cílem návrhu bylo regulovat problematiku spojenou s umístěním cizinců do zařízení po zajištění cizinců. Jak ale senátor Jaromír Štětina uvedl, tyto novely se snažily zpřísnit a konkretizovat legislativu týkající se cizinců – přísnější kontrola, podmínky, zkoumání cizinců, jejich pohybu, udělování azylu atd. každopádně dle něj je důležitá prevence, konkrétněji prevence teroru. K té více než co jiného patří „(...) úcta k jinakosti, ohleduplnost k cizí kultuře a víře, neustálá přítomnost

humanistických principů v politických postupech i legislativách, odumření euroatlantické nadřazenosti a cílevědomé a nerozlišované chránění lidských práv bez ohledu na to, je-li to v Anglii či Střední Asii, Americe či Africe.⁵¹ Tato zásada se dle Štětiny týká i těchto novel zákonů – jejich zvýšená restriktivnost nesmí odporovat již nastíněným principům prevence. Ve svém proslovu uvedl, že samozřejmě jako stát se můžeme bránit proti přílivu uprchlíků a vidět v každém potenciálního vrhače bomb, že se můžeme uzavřít a počet cizinců snižovat tím, že jim ztížíme a zkomplikujeme podmínky pohybu – to se ostatně dle něj Ministerstvu vnitra daří, uměle vytvářet pověst České republiky, kde cizinec nemá na růžích ustláno. Spíše než to bychom ale neměli dopustit, abychom byli vnímáni jako stát, který zvolil xenofobii za prostředek obrany svých zájmů. Tyto novely by dle Štětiny vyvolávaly u cizinců pocit, že tu jsou bráni za občany světa druhé kategorie, což odporuje zásadě prevence terorismu (Stenozáznam 2005: 53–58).

Do debaty se přidala senátorka Liana Janáčková, která proti migraci vystupovala ostře – ať už se jednalo o migranty ze Slovenska, či ze vzdálenějších zemí. Dle ní se se vstupem do Evropské unie otevřely hranice a možnosti pro občany EU, pro které jsme na vyšší ekonomické či společenské úrovni, a proto se k nám rádi přemisťují. Dle monologu Janáčkové bylo poznat, že se snaží využít fenoménu morální paniky, který byl vůči migrantům utvořen médii – jako příklad uvedla stěhování slovenských rodin z východu Slovenska do Ostravy za účelem slučování rodin, což dle senátorky v jejich případě není vůbec složité, najít kohokoliv příbuzného pro tyto slovenské rodiny. „Další postup těchto lidí, kteří sem přicházejí, a opravdu, jedná se o deseti, dvanáctičlenné rodiny, je takový, že přijdou na cizineckou policii a řeknou: „Tam a tam se nám líbí, tato adresa, tam chceme, ať nám napíšete pobyt.“⁵² Dle senátorky to poté dopadne tak, že jich

⁵¹ Stenozáznam (2005). 5. den schůze, 5. srpna 2005 (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=5>, 12. 3. 2018), s. 58.

⁵² Stenozáznam (2005). 5. den schůze, 5. srpna 2005 (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=5>, 12. 3. 2018), s. 58.

místo pěti dekretovaných lidí ve dvoupokojovém bytě najednou patnáct. Dalším problémem jsou dle senátorky sociální dávky, kdy jedna taková slovenská desetičlenná rodina si přijde z 10 000 slovenských korun na 26 800 korun českých. Na závěr dodala, že nepodporuje rasismus či xenofobii. Toto tvrzení uvedlo ještě více senátorů v pozdějších rozpravách. Zajímavé je, že to vždy uvedli ti senátoři, kteří hovořili podobně jako senátorka Janáčková (Stenozáznam 2005: 58–59).

Na další schůzi téhož roku se v Senátu opět projednával návrh o změně zákona o azylu. Dle senátora Jaromíra Štětiny se jedná o typickou europeizaci stávajícího azylového zákona. Uvedl příklad, kdy do České republiky přijede člověk z Polska, zažádá si o azyl a ten mu bude zamítnut. On tu výzvu neakceptuje, protože zde má například rodinu a začne dlouhé několikaměsíční odvolací řízení, po jehož dobu nesmí opustit detenční tábor. Ten člověk ale neporušil žádné zákony našeho státu, a přestože je dle zákona nevinný, musí do zmíněného detenčního tábora a je zbaven osobní svobody, aniž by byl k čemukoli odsouzen. A to vše na dobu, která není explicitně určena. Dle senátora je tato vsuvka, kterou se Ministerstvo vnitra pokoušelo do euronovely vklínit, přímým popřením principu presumpce nevinny daného člověka a je v rozporu se základními lidsko-právními dokumenty, které zde platí. Dle Štětiny bychom měli uprchlíkům věnovat pozornost, jelikož často přicházejí ze zemí, kde to opravdu neměli lehké. Apeluje na senátory, aby alespoň drobným pozměňovacím návrhem těm lidem pomohli vrátit lidskou důstojnost. Odkazuje na situaci, kdy na Západě pomáhali desetitisícům našich uprchlíků, když jsme byli okupováni sovětskou armádou roku 1968 (Stenozáznam 2005a: 26–30).

Roku 2005 se v Senátu projednávalo i závěrečné doporučení Výboru proti mučení – kontrolního orgánu *Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání*. Slova se chopil tehdejší ministr spravedlnosti Pavel Němec, který uvedl doporučení, který tento výbor adresoval České republice. Česká republika by měla „(...) vynakládat větší úsilí při potírání rasové nesnášenlivosti a xenofobie, posílit stávající snahy o omezení výskytu

špatného zacházení ze strany policie a jiných veřejných činitelů a přijmout opatření ke zřízení účinného, spolehlivého a nezávislého systému prošetřování obvinění policie či jiných veřejných činitelů ze špatného zacházení či mučení.“⁵³ Tato doporučení se tedy týkají aktivit směřujících k potírání rasové nesnášenlivosti a xenofobie, antidiskriminačního zákona, systému vyšetřování rasově motivovaných trestných činů či vyšetřování stížností na špatné zacházení policistů a jiných veřejných činitelů (Stenozáznam 2005b: 70–71).

10.3 Organizovaný zločin

Organizovaný zločin představuje v průběhu let univerzální bezpečnostní riziko. K nejrozšířenějším formám organizovaného zločinu na území ČR patří dle zprávy vlády z roku 2006 výroba, pašování a distribuce drog; organizování nelegální migrace; obchod s lidmi; korupce či praní špinavých peněz. Dle Vlády působilo roku 2006 na území státu přibližně 50–70 skupin organizovaného zločinu. Velkým tématem se téhož roku stalo prorůstání organizovaného zločinu do ústředních orgánů státní správy, justice a vysokého školství (Vláda 2006: 42).

V důsledku se roku 2006 v Senátu projednávalo právě téma korupce a *Trestněprávní úmluva o korupci*, která vstoupila v platnost roku 2002. K tomu se senátor Karel Schwarzenberg vyjádřil, zda by „(...) nebylo snazší, kdybychom jednou provždy vzkázali do Bruselu, že korupce v českých zemích je považována za normální? Že to patří prostě k našemu politickému přístupu a že služební postup na úřadech, ale i ve společnostech obchodních a jiných, je prostě provázen korupcí.“⁵⁴ Schwarzenberg (s ironií) tvrdil, že si naši českou korupci chceme zachovat, že je u nás tradiční. Nadále nás nemají z Bruselu obtěžovat nějakými předpisy, kterým by toto naše české jednání omezovali. „Zdá se to býti

⁵³ Stenozáznam (2005b). 3. den schůze, 31. března 2005 (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=5>, 12. 3. 2018), s. 70.

⁵⁴ Stenozáznam (2006a). 2. den schůze, 16. března (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=5>, 12. 3. 2018), s. 81.

jediný náš opravdu národní zájem tuto korupci u nás zachovati.“⁵⁵ (Stenozáznam 2006a: 78–81).

10.4 Rasové konflikty

Jedním z cílů uvedených ve Zprávě z roku 2006 bylo zefektivnění práce Policie ČR ve vztahu k příslušníkům národnostních a etnických menšin a sociálně vyloučeným skupinám obyvatel (Vláda 2006: iv). To dokazuje i vydávání zpráv s informacemi o problematice extremismu na území České republiky. Nejvíce pachatelů bylo opět mezi příznivci hnutí skinheads, mezi oběťmi převažovali Romové či cizinci tmavší pleti nebo Vietnamci (Vláda 2005: 38). Roku 2005 byly jako reakce na zvyšování efektivnosti v rámci Policie ČR zřízeny funkce styčných důstojníků pro menšiny, což jsou specializovaní pracovníci orientující se na problematiku policejní práce ve vztahu k menšinám (Vláda 2010: 8). Tentýž rok vláda ČR již po šesté organizovala projekt zaměřený k posílení tolerance a porozumění mezi etnickými menšinami a majoritou, *Kampaň proti rasismu – Projekt tolerance 2005* (Vláda 2005: 17).

10.5 Závěr

Jednou z hlavních priorit byla modernizace služeben základních útvarů Policie ČR, jelikož veřejnost stále poukazovala na menší viditelnost policie. Jednalo se o opatření, které by mělo vést ke zlepšení vztahu mezi policií a veřejností. Další prioritou bylo zaměření se na realizování úkolů plynoucích z členství v Evropské unii. Rámování kriminality bylo v tomto období zasaženo úpravou trestní legislativy, kdy došlo k navýšení částek u některých majetkových trestných činů z 2 000 Kč na 5 000 Kč, nicméně počet trestných činů se i přes toto opatření nesnížil.

Debaty o migraci byly i v tomto období obsáhlé. Dělení na vítače a odmítače se stále více vyostřovalo, v Senátu byla častá stereotypizace rozlišení mezi ekonomickým a politickým uprchlíkem, kdy stoupenci vstřícnější politiky vůči migrantům tvrdili, že i ten ekonomický uprchlík je v podstatě uprchlíkem

⁵⁵ Stenozáznam (2006a). 2. den schůze, 16. března (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=5>, 12. 3. 2018), s. 81.

politickým. Kdežto přívrženci striktnější politiky vůči migrantům to brali spíše tak, že ekonomičtí migranti by se přijímat neměli (Stenozáznam 2005a: 34).

11 Období mezi lety 2006–2010

Hlavním nástrojem kontroly kriminality státu je bezpečnostní politika státu, jejíž součástí je preventivní politika zaměřující se na eliminaci kriminogenních faktorů a kriminálně rizikových jevů, na práci s pachateli a na pomoc obětem trestné činnosti. Oproti trestní politice preventivní politika využívá nerepresivní metody, na nichž se podílí veřejné instituce i soukromé subjekty (MVČR 2007: 1).

Častým problémem je již zmíněný vztah mezi policií a veřejností, ke kterému se vyjádřila senátorka Alena Gajdůšková. Vnitřní bezpečnost státu a bezpečí občanů znamená, že stát dokáže občanům zajistit, aby jejich práva byla respektována a nikomu nebude dovoleno je beztrestně porušovat. To by měla garantovat mimo jiné policie, která by měla mít vybudovanou autoritu. Aby získala autoritu, musí být věrohodná, lidé jí musí věřit, musí být jasné kompetence, cíle a úkoly a nesmí se rozcházet slova se skutky (Stenozáznam 2008: 119).

V rámci policejní práce byla cílem respektovaná, moderní a profesionální služba veřejnosti, kdy mělo proběhnout zavádění proaktivních metod do práce Policie ČR se zaměřením na spolupráci s místními orgány veřejné správy a na informační službu občanům (Vláda 2007: ii).

11.1 Kriminalita

Rok 2007 byl ve znamení nárůstu trestných činů přibližně o 6 %, nicméně nadcházející roky zjištěná kriminalita opět klesala a rok 2010 byl počet registrovaných trestných činů zatím nejnižší od roku 1992. Z hlediska registrované kriminality lze situaci označit za dlouhodobě stabilizovanou. Každopádně roku 2010 nabyl účinnosti trestní zákoník, který přinesl v oblasti trestního práva řadu změn promítajících se i do policejní kriminální statistiky. Z hlediska celkové kriminality lze o roce 2010 hovořit jako o “roce nula”. Území

hlavního města Prahy mělo opět nejvyšší podíl na registrované kriminalitě (Vláda 2007: ii; Vláda 2010: 3).

I přes to, že stejně jako v předchozích letech nedošlo na území České republiky k vážnému narušení vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku, dle vlády je nezbytné důsledně a vytrvale bojovat proti kriminalitě, jelikož viktimologické výzkumy zachytily oběti trestných činů ve větším rozsahu než statistiky policejní. Kriminalita, její rozsah a intenzita představují permanentní bezpečnostní a kulturní hrozby (Vláda 2010: 5).

11.2 Migrace

Celkový počet nelegální migrace v daném období klesl, nicméně i nadále byla dle údajů vlády Česká republika využívána jako tranzitní prostor pro nelegální migraci do dalších evropských zemí či jako cílová země pro mnohé cizince. Roku 2010 byly mezi nelegálními migranty především Ukrajinci, Egypťani či Vietnamci, což odpovídá zprávám z předchozích let (Vláda 2007: 33; Vláda 2010: 40).

Na konci roku 2007 vstoupila Česká republika do schengenského prostoru. Díky tomu se z migrace stalo dlouhodobé sekuritizační téma, jelikož bylo potřeba nastavit efektivní migrační politiku našeho státu, abychom dle tehdejšího ministra vnitra Ivana Langera nedopadly jako některé západoevropské metropole. Jejich špatně nastavená migrační politika je dle Langera prapříčinou negativních jevů, které se v ulicích objevují dnes a denně. Dle Langera dostává problém migrace a pobyt cizinců na území ČR úplně jiný význam (Stenozáznam 2007: 4–5).

O rok později hovořil o migraci tehdejší ministr práce a sociálních věcí Petr Nečas. Nečas konstatoval, že důvodem, proč do zemí západně od nás putuje tolik migrantů, je velkorysý sociální systém a azylový systém, čehož migranti často zneužívají, takže se jedná spíše o žadatele sociálních dávek než o žadatele pracovních míst. Dle Nečase u nás bylo toho roku „(...) 400 tisíc cizinců legálně – mimochodem na začátku 90. let to bylo pouze 35 tisíc, to znamená, to je nárůst

desetinásobný během posledních zhruba 15 – 18 let“⁵⁶ Dle Nečase je dobře, že se na našem území zavádí striktnější pravidla v sociálním systému, a že azylová politika je přísnější, čímž se zamezuje celé řadě problémů v oblasti migrace a vzniká řízená a kontrolovaná migrace (Stenozáznam 2008a: 24–25). Jak jsme si mohli všimnout již dříve, senátoři velice rádi odkazují na čísla. Čím větší rozdíl, tím lépe. Senátoři se často ve spojitosti s migrací snaží na číslech demonstrovat nárůst migrantů, který se na našem území objevuje. Působí to na mne dojmem, že se tím snaží vyvolat v lidech strach a paniku.

Nečas dále zmínil skutečnost, že hlavním důvodem přílivu nových cizinců byla situace na trhu práce, kdy téměř 80 tisíc bylo pracovních míst pro lidi s nejnižší, nebo prakticky nulovou kvalifikací. Tomu odpovídají dle ministra cizinci, jelikož dle jeho propočtů 53 % cizinců má pouze základní vzdělání. Každopádně pokud by obsazení pracovního místa cizincem vedlo k lokální, regionální nebo odvětvové deformaci trhu práce, ministr práce a sociálních věcí bude mít právo vyřadit toto pracovní místo z registru pro cizince (Stenozáznam 2008a: 23–26). Na tomto příkladu lze demonstrovat koncept nulové tolerance, kdy tento koncept lze chápat jako soubor politik vycházejících z předpokladu, že přítomnost jedné skupiny je příčinou problémů v určité lokalitě či sféře – Nečas nejdříve uvedl, že cizinci nemají žádnou kvalifikaci, proto by mohli vykonávat danou práci. Pokud by ale obsazením místa byl diskriminován nějaký český občan, místo by cizinci bylo odebráno.

Na dalším příkladu bych chtěla předvést dnes tak oblíbené tvoření dezinformací. Senátor Milan Štěch uvedl, že už ve Vietnamu se pohybovali čeští „náboráři“, kteří tam získávali pracovníky a čekali, kdy budou moci cizinci k nám do ČR. Zaměstnávání cizinců je mimo jiné doprovázeno negativními jevy, šedou ekonomikou a korupcí. Bohužel senátor neuvedl žádný relevantní zdroj, ani kde

⁵⁶ Stenozáznam (2008a). *1. den schůze, 18. září 2008* (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=6>, 12. 3. 2018), s. 24.

tuto informaci vzal. Uvedl pouze: „Víme o tom nebo jsou informace, že (...)“.⁵⁷ Dle senátora Josefa Novotného je v České republice zaměstnáno 150 tisíc nelegálních cizinců (Stenozáznam 2008a: 29–31).

Senátor Grulich roku 2009 uvedl, že největší množství nelegálních migrantů nepřichází do Evropy přes moře nebo tajně přes hranici, jak uvádí noviny, nýbrž přichází s legálním vízem a schengenský prostor pouze neopouští (Stenozáznam 2009b: 20). Tím Grulich provedl proces sekuritizace – tematizoval problém a utvořil tak bezpečnostní hrozbu, že nelegální migranti k nám přicházejí přes schengenský prostor.

11.3 Organizovaný zločin

Bezpečnostní složky spolu s vládou považují boj proti organizovanému zločinu za jednu ze svých hlavních priorit v oblasti vnitřní bezpečnosti. Koncepce boje proti organizovanému zločinu pokrývá několik oblastí: práci, činnost a fungování policejních útvarů; zaměření se na lepší ochranu těch, kteří bojují proti organizovanému zločinu a dostávají se do rizika ohrožení svého života; nalezení účinnějších mechanismů, kterými lze odebrat majetek pocházející z trestné činnosti; vzdělávání a prevence (Vláda 2007: ii).

Nejvýraznějším trendem v uvedeném období byl pozvolný ústup od násilné trestné činnosti směrem ke kriminalitě hospodářského charakteru, jako například daňová a internetová kriminalita či úvěrové podvody. Tyto nové formy kriminality generují velké zisky, a tak zločinecké skupiny často zakrývají svou nelegální činnost investicemi do zdánlivě legálních podniků a vyhledávají kontakty v politických sférách. Tento srůst organizovaného zločinu s legální sférou na území České republiky byl pozorován již nějakou dobu. Jako opatření vláda schválila na konci roku 2007 zákon proti tzv. praní špinavých peněz, kterým se zpřehlednil a zpřísnil několikrát novelizovaný zákon a roku 2008 byla schválena *Koncepce boje proti organizovanému zločinu* (Vláda 2007: 37–38; Vláda 2010: 43).

⁵⁷ Stenozáznam (2008a). *1. den schůze, 18. září 2008* (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=6>, 12. 3. 2018), s. 29.

Roku 2010 pak ministr vnitra schválil *Koncepci rozvoje na úseku vyhledávání a odčerpávání výnosu z trestné činnosti a posílení restitativního přístupu Policie ČR k poškozenému*, zaměřenou na zlepšení situace v oblasti odčerpávání výnosů z trestné činnosti v České republice. Což by mělo být dle zahraničních výzkumů pro pachatele citelnější než trest odnětí svobody (Vláda 2010: 2).

11.4 Rasové konflikty

Dle vlády nedošlo v oblasti extremismu ke změnám, které by mohly být vnímány jako potenciální bezpečnostní hrozba, byl zaevidován pokles zjištěných trestných činů s extremistickým podtextem. Protiextremistická politika reflektuje postoje EU a mezinárodních organizací a patří mezi priority bezpečnostní politiky. Roku 2007 byly zveřejněny výsledky pilotního výzkumu integračního procesu muslimů v České republice, které byly využity při školení policistů a k realizaci Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám (Vláda 2007: i).

Roku 2007 dále Ministerstvo vnitra pokračovalo v realizaci výzkumů o zmapování kriminality zasahující sociálně vyloučené lokality (Vláda 2007: 7). V rámci opatření proti kriminalitě v sociálně vyloučených lokalitách vznikl specifický program, který by měl zvyšovat bezpečí v těchto lokalitách – *Program prevence kriminality a extremismu – Úsvit*, který působí preventivně proti extremismu a motivuje občany do řešení svých problémů (Vláda 2010: 69).

Roku 2008 se v Senátu opět objevilo závěrečné doporučení, tentokrát *Výboru organizace spojených národů pro lidská práva*, které uvedla ministryně vlády ČR pro lidská práva a národnostní menšiny Džamila Stehlíková. Doporučení se týkala především postupu policie vůči některým etnickým menšinám při zatýkání a zadržování. Měl by existovat nezávislý orgán, která by přijímal a prověřoval stížnosti na použití nepřiměřené síly a další možné zneužívání pravomoci policie. Mezi další problémy výbor řadí nízké zastoupení žen v politickém životě, neexistence komplexního legislativního rámce ochrany před diskriminací, diskriminace Romů v přístupu k bydlení a v dalších oblastech, neúměrně vysoký počet romských dětí v ústavech sociální péče či diskriminace jiných státních příslušníků žijících v ČR (Stenozáznam 2008b: 247–248).

11.5 Závěr

Rámování kriminality v tomto období bylo specifické trestním zákoníkem, který roku 2010 nabyl účinnosti. Přinesl řadu změn v oblasti trestního práva, a proto se o roce 2010 hovoří jako o “roce nula”. To mělo za následek stabilizaci kriminality v následujícím období. Nejvýraznějším trendem v uvedeném období byl pozvolný ústup od násilné trestné činnosti směrem ke kriminalitě hospodářského charakteru, kam spadá například daňová a internetová kriminalita či úvěrové podvody. Byl schválen zákon proti tzv. praní špinavých peněz a roku 2008 byla schválena *Koncepce boje proti organizovanému zločinu*.

Počet nelegálních migrantů v tomto období klesl, což byl pravděpodobně důvod, proč debaty ohledně migrace nebyly tak četné a kontroverzní. Za milník lze považovat rok 2007 a vstup do schengenského prostoru, čímž se z migrace stalo dlouhodobě sekuritizační téma.

Rok 2010 byl vládou ČR označen za mezník v boji proti extremismu. K mnohaletým trestům odnětí svobody byli odsouzeni čtyři extremisté, kteří podnikli žhářský útok proti romské rodině ve Vítkově (Vláda 2010: 2).

12 Období mezi lety 2010–2014

Mezi priority vnitřní bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra spadají dlouhodobá i aktuální rizika a hrozby, které souvisejí s trestnou činností, jako například terorismus, organizovaný zločin, extremismu, závažná hospodářská kriminalita či korupce. Pozornost je také věnována odčerpávání výnosů z trestné činnosti (Vláda 2014: 2).

12.1 Kriminalita

Ve *Zprávě o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2011* je uvedeno, že „Zajištění bezpečnosti občanů je základní funkcí státu. Má-li však lidské společenství trvat jako kulturní a civilizované, musí důsledně a vytrvale bojovat proti kriminalitě. Viktimologické

výzkumy ukazují, že rozsah kriminality je podstatně větší, než jaký mohou zachytit policejní statistiky.“⁵⁸

V následujícím období byla bezpečnostní situace v České republice stabilizovaná. Rámování kriminality bylo ve znamení amnestie prezidenta z roku 2013, kdy došlo k nárůstu kriminality a následné destabilizaci bezpečnostní situace (Vláda 2011: i) (Vláda 2014: 1). O rok později došlo opět k poklesu zjištěné kriminality ve všech krajích, největší pokles byl registrován v hlavním městě Praze. Symbolem zlepšující se práce Policie ČR bylo provedené šetření *Centra pro výzkum veřejného mínění*, které proběhlo roku 2014 a prokázalo, že Policii ČR důvěřuje 65 % občanů, což je nejvíce od roku 1993 (Vláda 2014: 4–7).

Poslankyně Ivana Řápková se v Senátu roku 2012 vyjadřovala k přestupkovému zákonu. Na jejím tvrzení bych ráda ukázala fenomén morální paniky, který bývá mediálně utvořený a následně interpretovaný například politickými aktéry, kteří se toho snaží zneužít ve svůj prospěch. Koncept morální paniky má čtyři základní charakteristiky, mezi které patří znepokojení, nepřátelství, nepřiměřenost a pomíjivost. Určitá skupina může být prezentována jako nebezpečná, pokud je její chování představováno s mírou znepokojení a nepřátelství. O to se zřejmě snažila Řápková, pro představu jejího výstupu uvádím citaci: „Proč bychom měli strpět, aby nám v parku, kolem kterého dennodenně chodí děti do školy, různá opilá, zdrogovaná a polosvlečená individua obtěžovala kolemjdoucí a využívala keřů jako toalety?“⁵⁹ (Stenozáznam 2012: 22).

12.2 Migrace

Podíl cizinců na celkovém počtu pachatelů je stále stabilní, okolo 6,5 %. Jen od roku 2011 razantně rostl počet vietnamských státních příslušníků jakožto

⁵⁸ Vláda (2011). *Zpráva o situace v oblasti veřejného pořádku v roce 2011* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=6&all=1>, 6. 3. 2018), s. 65.

⁵⁹ Stenozáznam (2012). *1. den schůze, 25. dubna 2012* (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=6>, 12. 3. 2018), s. 22.

pachatelů drogové kriminality, což uvádí vláda ve zprávě roku 2011 (Vláda 2011: 1). Celkový počet osob zjištěných při nelegální migraci na území ČR v daném období rostl. Největší skupinu v kategorii nelegálního pobytu tradičně tvořili státní příslušníci Ukrajiny, dále roku 2014 následovali státní příslušníci Kuvajtu, Libye, Ruska a Vietnamu. Ačkoliv se roku 2014 navýšil počet zadržených migrantů a žadatelů o mezinárodní ochranu⁶⁰, pro většinu nelegálních migrantů je Česká republika i nadále jen tranzitní zemí (Vláda 2011: 41; Vláda 2014: 42–43).

Dle senátora Jaroslava Doubravy jsou problémem dlouhodobá víza. Z bezpečnostního hlediska se jedná o první vstup cizince z třetích zemí a převážně většiny problémových zemí na území ČR, a to na dobu delší než tři měsíce. Dle senátora je velmi důležité posoudit úplnost a legalitu předkládaných dokumentů, neboť v těchto případech dochází k největšímu zneužívání účelu vstupu ze strany cizinců. „Je v zájmu naší republiky, aby na území ČR vstupovali cizinci, kteří neznamenaají pro republiku ohrožení bezpečnosti státu, nevstupují s úmyslem zneužití účelu pobytu a jsou dostatečně důkladně prověřeni.“⁶¹ (Stenozáznam 2010: 19–20). Zde se senátor Doubrava snažil opět sekuritizovat migraci a vytvořit tak hrozbu z cizinců, kteří vstupují na zemí České republiky.

Roku 2011 se v Senátu řešila smlouva mezi Českou republikou a Republikou Kosovo o zpětném přebírání osob s neoprávněným pobytem. Dle tehdejšího ministra vnitra Jana Kubice jsou tyto readmisní smlouvy jedním z důležitých nástrojů boje proti nelegální migraci. Dle senátora Tomáše Jirsy je spousta lidí v českých uprchlických táborech, „které my tu živíme, a potřebujeme je odsunout

⁶⁰ Především šlo o uprchlíky ze Sýrie a Ukrajiny (Vláda 2014: 43).

⁶¹ Stenozáznam (2010). *1. den schůze, 8. prosince 2010*

(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=8>, 12. 3. 2018), s. 20.

zpátky“.⁶² Dle senátora se jedná o kočovné skupiny, Albánce apod. (Stenozáznam 2011: 47–50).

12.3 Organizovaný zločin

Organizovaný zločin a jeho doprovodné jevy byly i nadále považovány za nejzávažnější bezpečnostní nevojenskou službu. Základní strategický rámec boje proti organizovanému zločinu na území ČR tvoří *Koncepce boje proti organizovanému zločinu*, která je vždy na tříleté období (Vláda 2014: 3). Nejvýznamnější zločinecké organizace, které působí na území ČR, jsou dlouhodobě rozdělovány na ruskojazyčné, asijské a domácí (české). Těžiště trestné činnosti spočívalo v čistě hospodářské trestné činnosti – zde lze vidět postupný vývoj od násilní trestné činnosti k nenásilné, jak tomu bylo již v předchozím období (Vláda 2011: 44; Vláda 2014: 46).

12.4 Rasové konflikty

Ministerstvo vnitra dostalo roku 2011 dotace z prostředků Evropského sociálního fondu na tříletý projekt sociální prevence s názvem *Asistent prevence kriminality* (Vláda 2011: III). Projekt lze označit jako jedno z opatření, která byla v rámci sociálně vyloučených lokalit nastolena pro kontrolu pořádku uvnitř lokalit. Tento projekt úspěšně realizuje odbor prevence kriminality MV v celé České republice od roku 2009. Zvyšuje bezpečí v sociálně vyloučených lokalitách, působí jako prevence proti extremismu a motivuje samosprávy a občany k hledání pozitivních řešení (Vláda 2014: 74). Minulý i tento rok jsem se účastnila projektu BRIZOLIT, který je financovaný z Ministerstva vnitra. Navštívila jsem sociálně vyloučenou lokalitu v Obrnicích, kde jsem měla tu možnost se seznámit právě s asistenty prevence kriminality. S jednou asistentkou jsem šla i do terénu a opravdu jsem se přesvědčila, že je tento projekt sociální prevence úspěšný.

Mezi opatření Ministerstva vnitra patří: posílení asistentů prevence kriminality, důraz na volnočasové aktivity či zvýšení počtu policistů v konkrétních oblastech.

⁶² Stenozáznam (2011). 4. den schůze, 14. prosince 2011 (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=8>, 12. 3. 2018), s. 50.

Dle tehdejšího ministra vnitra Martina Peciny je cílem souboru opatření to, aby se lidé cítili v místě svého bydliště bezpečně, bez ohledu na lokalitu. Dle Peciny „(...) právo, pořádek a dodržování pravidel musí být vymáháno bez ohledu na příslušnost k etniku nebo sociální skupině. Stejně tak bude uplatňována nulová tolerance vůči jakýmkoli projevům rasismu.“⁶³ (MVČR, 2018). Roku 2014 pak byla ministrem vnitra zřízena meziřesortní *Pracovní skupina pro řešení problémů sociálně vyloučených lokalit*, která se zabývala například problematikou dávek na bydlení, prevencí kriminality, migrací sociálně deprivovaných osob, bojem proti drogám či podporou začlenění menšin (Vláda 2014: 24).

Roku 2011 bylo ve *Zprávě o veřejném pořádku* uvedeno, že Policie ČR reaguje na rostoucí diverzitu společnosti, a to jak systémovými opatřeními (styční důstojníci pro menšiny), tak realizací jednotlivých projektů na krajské či regionální úrovni (Vláda 2011: 8). Styční důstojníci pro menšiny působí ve svěřených lokalitách a jsou v přímém kontaktu se zástupci menšin. Dále pak navrhuji preventivní doporučení či intervenční opatření pro policii a samosprávu v oblasti problematiky menšin. V posledních letech se situace v obcích s vyšším počtem sociálně vyloučených osob výrazně zhoršila. Počet přestupků, trestných činů a narušování veřejného pořádku se zvyšuje s přílivem dalších osob do těchto lokalit. Sociální napětí narůstá a nároky na Policii ČR a obecní policii se zvyšují. Pravicoví extremisti tohoto problému často využívají, usilují o podporu místních obyvatel. Roku 2011 schválila vláda také *Strategii boje proti sociálnímu vyloučení* na čtyřleté období, kterou připravila *Agentura pro sociální začleňování* (Vláda 2013: 7).

Všechna tato opatření v rámci sociálně vyloučených lokalit mohou reflektovat nepokoje na Šluknovsku, které se začaly v médiích objevovat roku 2011 a formovat morální paniku. Téhož roku se problematika sociálně vyloučených lokalit, a především Romů, začala objevovat i v debatách Senátu, kdy tento externí fenomén v podobě nepokojů na Šluknovsku ovlivnil frekvenci debat o

⁶³ MVČR (2018). *Ministerstvo vnitra představilo opatření ke zlepšení situace v sociálně citlivých lokalitách* (<http://www.mvcr.cz/mvcren/docDetail.aspx?docid=21800463&doctype=ART>, 20. 3. 2018).

daných problémech. Rozpravy o tomto problému nastolovali především aktéři jako Pavel Lebeda, Jiří Čunek, Ivana Řápková či Vladimír Dryml, kdy jejich výroky působili místy až rasisticky. Tito političtí aktéři se často považovali za odborníky na romskou problematiku. Romy často spojovali se symboly jako *nepřizpůsobiví, problémoví* či *neslušní* a volali po kontroverzních opatřeních, kdy například Čunek by byl pro nastěhovat *nepřizpůsobivé* k zákonodárcům do Prahy, kteří by je naučili slušnému chování. Tyto občany vymezovali proti těm *slušným* občanům, které je potřeba chránit.

V červnu roku 2011 proběhlo jednání Evropské Rady. Jedním z témat byla otázka začlenění romské menšiny do většinové společnosti. Dle senátora Sefziga a vlády ČR Česká republika upřednostňuje vyvážený přístup k plné integraci Romů do společnosti zejména s použitím sociálního začleňování na národní úrovni. Dle Sefziga byla v ČR vždy velká snaha o integraci romského etnika do většinové společnosti (Stenozáznam 2011: 47–50). Tentýž rok proběhlo sdělení Komise Evropskému parlamentu v rámci národních strategií romské integrace do roku 2020. Cílem bylo navrhnout společný rámec pro strategie začleňování Romů, které by se měly zaměřit na čtyři oblasti – vzdělávání, zaměstnanost, zdraví a bydlení. Dle senátorky Aleny Dernerové mají Romové v ČR rovný přístup ke vzdělání, ale faktorem je chybějící motivace ke vzdělání z vlastní rodiny. Často jsou děti umístovány do speciálních škol, ale to jen z toho důvodu, že učivo na základní škole nezvládají. Co se týče zaměstnání – Romové mají zajištěn volný vstup na trh práce. Problémem je, že jim chybí vzdělání. Ohledně zdravotní péče – není zde žádný diskriminační přístup. Kratší doba dožití je dána špatným životním stylem většiny Romů. Co se týče bydlení – v ČR je dle senátorky dokumentovaná opakovaná snaha o integraci Romů v rámci bydlení, ale když se romská rodina přestěhuje do předtím klidného domu, obvykle nastává během několika týdnů pravý opak. V bytech údajně bývá větší počet lidí, než je hlášených a jejich životní styl vede k rychlé devastaci bytů a rušení ostatních nájemníků (Stenozáznam 2011b: 9–15).

Senátor Jaroslav Doubrava dále uvedl, že se ho velmi dotkla kritika z USA, kdy ČR odsoudili za diskriminaci Romů. Senátor je přesvědčen o tom, že v naší republice k diskriminaci Romů nedochází – dle něj si romská komunita brání ve všem sama. Má zkušenost s tím, že když zaměstnal romské pracovníky na práci na své malé vodní elektrárně, po přebírání práce nenašel valnou většinu věcí, které nebyly přišroubované. Navíc, pokud někdo měl možnost podívat se do Chanova nebo do lokalit obývaných Romy, uviděl hromady odpadů vyhozených přímo z oken, ve kterých se přehrabují malé děti. Dalším problémem je oblast bezpečnosti a kriminality, kdy zákony by dle senátora měly platit pro všechny stejně, nicméně neplatí (Stenozáznam 2011b: 17).

Dle senátora Vladimíra Drymly je problém také v drobné kriminalitě, která znesnadňuje život větší části obyvatelstva. Tato kriminalita je přehlížena a jedná se o nedodržování zákonů. Dle senátora nejde jen o Romy a většinou se takoví lidé označují jako nepřizpůsobiví. Nejhorší, co dle senátora lze dělat, spatřuje v pozitivní diskriminaci Romů (Stenozáznam 2013: 8–9).

Dle senátora Pavla Lebedy mají často problémové menšiny neoprávněné výhody na úkor většiny. Dle senátora jsou všechny tyto osoby sociálně vyloučené Romové, neboli cikáni. Jsme opatrní přijímat jakákoli zákonná opatření, protože „(...) se zvedne varovný prst některých vyčpělých rockových hvězd a všelijakých vládních agentur pro začleňování, dalších asistentů, integrátorů a pseudohumanistů a nelze to řešit s nebezpečím, že buď budu považován za populistu nebo za extrémistu. Populistou mě asi nikdo neoznačí, protože si nehodlám doyen Senátu ještě budovat další politickou kariéru, budu se zřejmě muset stát extrémistou.“⁶⁴ Roku 2012 byl členem meziparlamentního shromáždění Rady Evropy ve Štrasburku, kde se přijímaly rezoluce týkající se zejména diskriminace Romů v Evropě. Který stát je nejhorší? Česká republika. Dle senátora se odborník na lidská práva pan Hammarberg sešel s rockovými

⁶⁴ Stenozáznam (2012). 1. den schůze, 25. dubna 2012

(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=8>, 12. 3. 2018), s. 34.

hvězdami a představiteli státních agentur pro lidská práva a začleňování a všech jiných veřejně prospěšných institucí, které z této problematiky mají dobrý byznys. Dle senátora to bude jediné horší, jelikož vzniká další generace, která neviděla rodiče pracovat a stoupá u nich arogance, drzost a agresivita. Chlapec jim nedá cigaretu, tak ho umlátí skoro k smrti. Šedesát procent osazenstva našich věznic jsou Cikáni, osmdesát procent je nezaměstnaných (Stenozáznam 2012: 34).

K tomu se přidal senátor Jiří Čunek, kterému údajně chodí e-maily s radami od občanů ČR. Občané ho prý stále berou jako toho, kterému se dá v otázce řešení romské či cikánské otázky věřit. V jednom e-mailu mu občan navrhl něco, co je myšleno legračně, ale senátor to navrhoval také – všechny ty problémové občany z problémových lokalit svezit do Prahy, aby se pod dohledem zákonodárců a vlády naučili skromnosti a práci. Tím bude prý problém vyřešen (Stenozáznam 2012: 35).

V některých regionech došlo v průběhu roku 2013 ke zvýšení meziethnického napětí, kdy výsledkem bylo několik protiromských demonstrací, které by mohly znamenat problém pro bezpečnost státu. Na tento trend reagovala Policie ČR intenzivními bezpečnostními opatřeními a Ministerstvo vnitra vypracovalo *Souhrn návrhů opatření ke snižování bezpečnostních rizik v sociálně vyloučených lokalitách* (Vláda 2013: 5).

12.5 Závěr

Jak jsem již zmínila, od roku 2011 se romská tematika v Senátu vyskytovala celkem často a sociální politika se často orientovala na *sociálně nepřizpůsobivé*. Snažila jsem se z rozprav vybrat takové úryvky, aby bylo poznat, jaký postoj k tématu zaujímají senátoři. Většinou se senátoři snažili romskou komunitu sekuritizovat či označit její chování za deviantní, jako to bývá v případě morální paniky. V rozpravách několikrát zaznělo i slovo *nepřizpůsobiví* či *problémoví*, jak obyvatele sociálně vyloučených lokalit senátoři nazývali. Jak jsem již uvedla, sociálně vyloučenou lokalitu jsem navštívila a pár dní jsem žila přímo na sídlišti.

Nicméně žádnou zvýšenou kriminalitu, zvláštní chování či dokonce vyhazování odpadků přímo z oken, jak uvedl senátor Doubrava, jsem nezažila. Chování uvedených senátorů bych povětšinou tedy označila za neadekvátní a přehnané.

13 Období mezi lety 2014–2016

Roku 2015 ani 2016 nevyšla *Zpráva o situaci v oblasti veřejného pořádku*. Zato debaty v Senátu byly bohaté. Jak jsem již zmiňovala, zaměřila jsem se na témata jako kriminalita, organizovaný zločin, prevence, ale nejvíce mě v tomto období zajímalo téma migrace. Od roku 2014 se v Senátu začaly objevovat debaty na téma islám a zejména téma migrace bylo velmi čtené, což souviselo s migrační krizí, která se často objevovala v médiích. Téhož roku se například tehdejší místopředseda Senátu Zdeněk Škromach nechal slyšet, že by ocenil postoj vlády, která by se jednoznačně postavila k tomu, že nechce jít na kvóty migrantů z islámských zemí (Stenozáznam 2014: 32).

Stejně jako v předchozím období lze i v tomto období nalézt externí fenomén v podobě zmíněné migrační krize, který ovlivnil frekvenci debat na toto téma. Ohledně migrační krize se v těchto letech zformovala morální panika, kdy se v médiích objevovaly spousty dezinformací za účelem šíření strachu mezi veřejností. Debaty o tématice migrace nastolovali především aktéři jako Lubomír Zaorálek, Zdeněk Škromach, Přemysl Sobotka, Jaroslav Doubrava či Milan Chovanec kdy cizince spojovali se symboly jako *muslim*, *imigrant* či *utečenec*, přičemž se snažili u těchto pojmů utvořit negativní konotaci. Senátoři se tím snažili obhájit některá svá opatření, jako například zákaz vstupu migrantům z *nebezpečných* či islámských zemí, co lze vidět na výše zmíněné citaci. Opatření nastolovaná senátory často nebyla liberální, navíc volají po takových opatření, která budou vůči migrantům přísná a nekompromisní.

Dle většiny senátorů je česká migrační politika stabilní a dobrá, ale efektivnější a lepší je samozřejmě pomáhat uprchlíkům přímo v daném státu, tedy vyřešit situaci na místě, aby k nám poté žádní uprchlíci nemigrovali. Dalším často

zmiňovaným důvodem, proč by k nám migranti neměli chodit je ten, že Česká republika je dle senátorů často kritizována za nedostatečnou integraci romských komunit, takže integrace cizinců bude mnohonásobně horší. U tohoto výroku bych se ráda pozastavila a poukázala na předešlé období, kdy senátoři tvrdili, že integrace Romů je u nás na dobré úrovni, a pokud je zde nějaký problém, tak je to přímo v romských občanech, kteří se integrovat nechťejí.

Na to konto se vyslovil Jiří Čunek, který uvedl, že na migraci bude do pár let pozitivní to, že se nám budou problémy s nepřizpůsobivými občany zdát marginální. Těmi nepřizpůsobivými občany myslí senátor samozřejmě Romy, kteří k nám například dříve byli posíláni na převýchovu, což se dle senátora nepodařilo a dodnes s nimi neumíme pracovat (Stenozáznam 2015: 73).

13.1 Migrace

Tehdejší ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek se snažil sekuritizovat situaci na Ukrajině, kdy tvrdil, že konsolidace Ukrajiny je velkým zájmem státu, jelikož „Nechci strašit, ale pokud by to tak nebylo a pokud by to nabralo jiný a horší směr, tak vám rovnou říkám, že to může pro Českou republiku znamenat problémy nejenom v tom, že se naše představy o obchodování nenaplní, ale ono to může také znamenat zvýšenou migraci pro ČR. A všichni dobře víte, že tady je více než 100 000 našich ukrajinských spoluobčanů (...).“⁶⁵ (Stenozáznam 2014: 22). O rok později se o Ukrajině vyjádřil i tehdejší ministr vnitra ČR Milan Chovanec, který uvedl, že na Ukrajině bylo v tu dobu 1, 3 milionu vnitřních běženců, kdy se může stát, že cílovou zemí bude Česká republika. Samozřejmě opět dodal, že by byl nerad, aby to vypadalo, že nepomáháme, což není pravda (Stenozáznam 2015: 64). Za povšimnutí stojí opět uvedená čísla. Zaorálka i Chovance lze označit za sekuritizující aktéry, kteří z daného tématu utvořili hrozbu, aniž by se jednalo o opravdu existující hrozbu. Jedná se o extrémní formu politizace témat. K sekuritizaci se roku 2015 přidal i Tomáš Grulich, který

⁶⁵ Stenozáznam (2014). *1. den schůze, 10. prosince 2014* (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=10>, 13. 3. 2018), s. 22.

uvedl, že nebojujeme pouze s přívalem utečenců, ale také s organizovaným obchodem s lidmi, který byl v té době druhým nejvýnosnějším kriminálním odvětvím, ihned po obchodu se zbraněmi. Tito převaděči podle všeho přijíždějí do táborů a vykládají lidem, jak je Evropa ráda přijme (Stenozáznam 2015a: 12).

Tehdejší ministr vnitra ČR Milan Chovanec hovořil v jedné debatě roku 2015 o tom, že si pamatuje, jak roku 1988 vycestoval do Západního Německa, jak měl samopal u hlavy a stál u něj policista se psem. Dodal, že toto už nechce zažívat a nechce, aby to zažívaly jeho děti. O pár řádek později se snažil téma migrace opět sekuritizovat. Tvrdil, že migrace neskončí za dva, za pět, ani za deset let. Když se podíváme na růst populace v Egyptě, kdy za posledních 20 let narostl o 25 % lidí, na Nil a jeho povodí, které nemá šanci tolik lidí uživit – lidé samozřejmě půjdou za lepším životem. Dle Chovance jsme teprve na počátku migrační vlny (Stenozáznam 2015b: 70–73). Senátor Radko Martínek: „Protože každý migrant, který přejde hranice Evropské unie nelegálně, je vlastně pobídkou pro další desítky, které sem přijdou.“⁶⁶

Je zajímavé sledovat, jak se senátoři po celou dobu ujišťovali, že nejsme xenofobní nebo rasistická společnost. Obdobný dodatek dodali pokaždé, kdy řekli pravý opak. Například dle senátora Zdeňka Škromacha bychom měli dát jasný signál do zemí, ze kterých migrace přicházela – nejste vítání, ale my jsme připraveni vám pomoci. Pomůžeme, ale nepřejeme si vás. „My nejsme žádná uzavřená společnost, která je xenofobní, ale je potřeba vycházet z reality, která je.“⁶⁷ (Stenozáznam 2015: 72) (Stenozáznam 2015d: 5). Co měly rozpravy společné bylo i tvrzení, že v České republice žije více jak půl milionu cizinců, takže už proto nemůžeme být národ xenofobů.

⁶⁶ Stenozáznam (2015c). *1. den schůze, 11. listopadu 2015* (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=10>, 13. 3. 2018), s. 23.

⁶⁷ Stenozáznam (2015). *2. den schůze, 18. června 2015* (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=10>, 13. 3. 2018), s. 72.

13.1.1 Média a dezinformace

Dalším důležitým faktem je, že o migraci mají obrovský zájem média. Jsme často svědky, že články jsou plné dezinformací, čímž se média snaží vytvořit a následně šířit morální paniku a vyvolat u lidí strach nebo například nenávisť, protože pokud média zacílí na lidské emoce, mají vidinu většího zisku, jelikož je dost pravděpodobné, že lidé si daný tisk koupí. V následující podkapitole tedy uvedu krátký výčet tvrzení, která zazněla v rozpravách Senátu.

Senátor Horník v Senátu uvedl, že mu začaly volat veškeré regionální deníky, televize či rádia, zda už přes nás nějací imigranti přebíhají (Stenozáznam 2015d: 18). Tehdejší předseda vlády ČR Bohuslav Sobotka uvedl, že lidé mají samozřejmě strach, jelikož sledují internet, televizi a jiná média. Dle senátora je na politické prezentaci, aby tuto debatu vraceli k reálu a aby vysvětlovali, že to, co vidí občané v televizi, není realita České republiky (Stenozáznam 2015: 24). Senátorka Jitka Seitlová reaguje podobně – reaguje na výrok senátora Malého, který hovořil o tom, že v zahraničí čeká 15 milionů migrantů, takže Česká republika už nebude tou Českou republikou. Seitlová se to snaží uvést na pravou míru, navíc dodává, že pokud nás nějací občané například poslouchají, tak po tomto výroku mají určitě obavu. Zároveň dodává, že těch 15 milionů je proti 509 milionům obyvatel Evropské unie zhruba 3 procenta (Stenozáznam 2015b: 57). Vzápětí reaguje Přemysl Sobotka, který tuto situaci sekuritizuje v tu chvíli, kdy dodává, že těch 15 milionů je obrovské číslo zavadávající příčinu k vytváření různých ghett a podsvětí. Načež má strach, jelikož 40 % islamistů v Dánsku chce prosadit právo šaría. Každopádně opět uvádí, že není xenofob (Stenozáznam 2015b: 58).

Jiří Dienstbier uvedl, že se velmi nebezpečně nakládá s informacemi, které jsou poté v našem veřejném a mediálním prostoru uváděny a překrucovány. Jako příklad lze uvést podkopnutí nohou Syřanovi kameramankou maďarské televize, kterou ovšem kontroluje Jobbik.⁶⁸ Následně přišla zpráva, že ten člověk je

⁶⁸ Jobbik je politická strana Maďarska – Hnutí za lepší Maďarsko (https://www.jobbik.com/short_summary_about_jobbik, 10. 4. 2018).

radikál bojující za islamistické jednotky v Sýrii. Později se ukázalo, že to byla informace Asadova, propagandisty na Twitteru, kterou převzalo médium opět napojené na Jobbik v Maďarsku. Tuto zprávu nadále šířila všechna česká média jako seriózní informaci. Takovéto zprávy jsou přesně ty typy zpráv, které mezi lidmi šíří strach a paniku (2015e: 39).

Další dezinformaci nepodloženou žádným zdrojem uvedl Senátor Jaroslav Kubera, kdy hovořil o tom, že v Německu se děje to, že uprchlíci si chodí do marketů, vezmou si co je potřeba a odejdou bez zaplacení. A pokud na obchod napíše někdo leták, že je třeba v krámě platit, tak se z něj stane xenofob nebo islamofob. Dle senátora to žádné řešení nemá, když se neumíme postarat ani o malé děti v zařízeních či neumíme být solidární k bezdomovcům. Dle něj nejmenovaná agentura opět toho roku vyčerpala již miliardu na sociálně nepřizpůsobivé, ale jejich výsledky určitě budou jako vždy tristní, jelikož takové řešení dle něj neexistuje (2015c: 32–33).

Milan Chovanec i o rok později, roku 2016, tvrdil, že budoucí teroristické útoky v Evropě mohou mít souvislost s migrační vlnou, jelikož se ve vlně skrývají lidé, kteří jsou nepřátelští vůči našemu způsobu života, naší civilizaci. Mohou to být vyslanci Islámského státu nebo jiných teroristických skupin a je dobře, že média říkají to samé (Stenozáznam 2016: 29).

Dle senátora Iva Valenty se uprchlická krize v Evropě vymyká z rukou a senátor volá po takových opatřeních, která budou suverénní, přísná, sobecká a nekompromisní. Nechápe, jak někteří „rádoby humanisté“ mohou srovnávat uprchlickou krizi s osudem Čechů a Slováků v letech 1938, 1939 a 1968, dle něj je se jedná o ztrátu soudnosti a rozumu, jelikož skutečný důvod migrace uprchlíků je jasný – jde jim pouze o ekonomické benefity, lepší sociální zázemí a pohodlnější život. Uprchlické tábory by se měly stavět v destinacích, odkud k nám uprchlíci míří a západní demokratické země by se měly spojit k novému křížáckému tažení proti Islámskému státu (Stenozáznam 2016a: 20–21). K tomu tehdejší místopředseda Zděnek Škromach dodal, že pokud tyto problémy nebudeme řešit racionálně a radikálně, hrozí nebezpečí nástupu extremismu,

který nebude zvládnutelný. Také uvedl, že hrozí „(...) nebezpečí nástupu nových vůdců a nových "führerů."⁶⁹ (Stenozáznam 2016a: 30).

13.1.2 Strach

Na svého předřečníka reagovala senátorka Jitka Seitlová, která na rozdíl od předchozích senátorů takovéto záběry z médií označila za kampaň proti uprchlíkům, nikoliv jako informační kampaň o migrantech. Každé televizní zprávy, každé Události, komentáře, každé hlášení začínalo záběry těch, kteří dělají nepokoje a jsou silní. Například dětí tam bylo opravdu málo. Média díky tomu vyvolala v občanech strach a šířila morální paniku migrační krize (Stenozáznam 2016a: 39).

Místopředseda Senátu Zdeněk Škromach v jedné rozpravě roku 2015 hovořil o výpadku elektřiny v Brně, který mezi lidmi vyvolal strach. Lidé začali reagovat na běžné projevy velmi negativně, jelikož teroristická činnost a podobné problémy v nich vzbuzují strach (Stenozáznam 2015e: 33). Senátor Hassan Mezian se shodoval se senátkou Seitlovou a upozornil na fakt, že někteří senátoři neboli v našem případě političtí aktéři z populistických důvodů vyvolávají strach či spojují uprchlickou krizi s terorismem. Dle senátora je horší než migrace extremismus, který se v České republice snaží vyvolávat mezi lidmi strach (Stenozáznam 2015e: 37). O rok později tuto informaci uvedl znovu v souvislosti s tím, že Češi jsou soucitní a velmi humánní, což poznal během pořádání sbírky pro pomoc uprchlíkům. Dle něj populisté vyvolávají atmosféru nenávisti a strachu, jelikož jiný program nemají (Stenozáznam 2016b: 105).

13.2 Závěr

Jak jsem již uvedla, v tomto krátkém období nevyšly *Zprávy o situaci v oblasti veřejného pořádku*, takže jsem se v kapitole soustředila na fenomén migrační krize, kdy tento externí fenomén ovlivnil většinu debat v Senátu. Od roku 2014

⁶⁹ Stenozáznam (2016a). 1. den schůze, 23. září 2016 (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=10>, 13. 3. 2018), s. 30.

se k migrační krizi přidalo téma islámu, které často rezonovalo v médiích. Rámování kriminality v tomto období bylo tedy zaměřeno především na téma migrace, o kterém senátoři a politici debatovali. V debatách nešlo ani tak o úpravy zákonů, jako spíše o vyjadřování svých názorů, která byla povětšinou anti-migračního rázu. Opatření, která mnozí senátoři hájili, by se dala označit za neliberální, jelikož jim šlo většinou o zákaz přijímání migrantů na naše území. Senátoři často podléhali vlivu médií, kdy ať už vědomě či nevědomě šířili o migrační krizi dezinformace.

14 Závěr

Základním cílem mé diplomové práce bylo analyzovat a zhodnotit vývoj boje proti kriminalitě v rozpravách Parlamentu ČR. Abych toho mohla docílit, věnovala jsem se v první části teoretickým konceptům a představila analytické nástroje, které jsem následně využila v druhé části práce. První část jsem rozdělila do pěti kapitol, ve kterých jsem se věnovala teorii sekuritizace, kriminalitě, strachu ze zločinu, konceptu morální paniky a teorii nulové tolerance.

V druhé části jsem již analyzovala samotné rozpravy Parlamentu ČR. Část jsem rozdělila do šesti kapitol dle jednotlivých volebních období Poslanecké sněmovny v letech 1993–2016. Kromě debat v Senátu jsem se věnovala ještě každoročním *Zprávám vlády o bezpečnostní situaci v České republice* či *Strategiím prevence kriminality*, které mi pomohly zanalyzovat situaci v jednotlivých obdobích. V každém období jsem se snažila zodpovědět vytyčené výzkumné otázky, které cíl práce konkretizují. Na otázky jsem hledala odpovědi pomocí kódovaných textů, kdy jsem se zaměřila na to, čím bylo rámování kriminality specifické v daném období, jaké symboly byly v kontextu debat o kriminalitě nastolovány jakými aktéry a jaká opatření obhajovali politici, v tomto případě vláda nebo jednotliví senátoři. Jednotlivé kapitoly jsou dále děleny ještě do podkapitol, ve kterých jsem se zaměřila především na kriminalitu, migraci, organizovaný zločin či rasové konflikty.

První kapitola se zabývá devadesátými lety, přesněji obdobím 1993–1998. V těchto prvních letech České republiky jsem se věnovala především dokumentům v Poslanecké sněmovně, jelikož rozpravy v Senátu se konaly až od roku 1996. Zmíněné zprávy vlády hodnotí bezpečnostní situaci, stanovují nejzávažnější rizika a informují o aktivitách a opatřeních v boji proti kriminalitě. Devadesátá léta byla především ve znamení budování nových, demokratických struktur vládnutí a odstraňování reziduí starého režimu. Bylo to období velkých změn, která pravděpodobně stála za zvýšeným růstem kriminality.

Rok 1998 byl charakteristický nejvyšším počtem zjištěných trestných činů od roku 1990. Navýšení kriminality se týkalo především území hlavního města Prahy, které bylo po celou dobu nejrizikovějším regionem. Dle vlády tento nárůst kriminality lze spatřovat v nedokonalém právním řádu. Pro období 1998–2002 byl také typický průnik zahraničního organizovaného zločinu, s čímž souvisí i nelegální migrace z oblasti Kosova a bývalé Jugoslávie, kde v té době probíhal konflikt. Proto se v Senátu začaly projednávat návrhy zákonů o azylu, o pobytu cizinců či o zesílené ochraně státních hranic. Dalším problémem, který začal v Senátu rezonovat, bylo téma korupce. V této době se vláda snažila orientovat na zahraniční prostřední a spolupracovat s ostatními státy, a proto se stále více podepisovaly dohody s ostatními státy ohledně trestné činnosti či organizovanému zločinu, což byla reakce na zvyšující se míru organizovaného zločinu.

Mezi lety 2002–2006 bylo jednou z hlavních priorit zvyšování pocitu bezpečí občanů, jelikož ani s přelomem tisíciletí se nezměnil pohled občanů na Policii ČR, kteří se odvolávali na malou viditelnost policie. V tomto období se vláda zaměřila na realizování úkolů, které souvisely se členstvím v Evropské unii. Zpočátku období počet trestných činů mírně rostl, a to i přes opatření, kdy roku 2002 došlo k úpravě novely trestního řádu a k navýšení částek u některých majetkových trestných činů z 2 000 Kč na 5 000 Kč. Roku 2006 se v Senátu projednával i celkem kontroverzní zákon o snížení trestněprávní zodpovědnosti na 14 let, nicméně byl zamítnut. Novely zákonů týkající se migrace se v Senátu

projednávaly stále a byly stále více striktnější. Téma migrace začalo v rozpravách rezonovat častěji a debaty na toto téma byly čím dál tím zajímavější. Také se v Senátu začalo vyostřovat dělení na dvě skupiny, kdy první skupina byla pro co nejstriktnější a nejprísnější úpravy zákonů o migraci a druhá skupina požadovala co nejvstřícnější úpravy zákonů.

Období mezi lety 2006–2010 bylo typické ústupem od násilné trestní kriminality směrem ke kriminalitě hospodářského charakteru jako například internetová či daňová kriminalita a tzv. praní špinavých peněz. Roku 2007 vstoupila Česká republika do schengenského prostoru, díky čemuž se z migrace stalo sekuritizační téma a prioritou pro stát bylo efektivní nastavení migrační politiky. Rámování kriminality bylo ovlivněno účinností trestního zákoníku roku 2010, který přinášel v oblasti trestního práva řadu změn. Proto se o roce 2010 dá z hlediska celkové kriminality hovořit jako o “roce nula”. V oblasti extremismu nedošlo k žádným změnám, nejvíce pachatelů bylo opět mezi příznivci hnutí skinheads.

V období 2010–2014 byla bezpečnostní situace v České republice stabilizovaná, jedinou výjimkou byl rok 2013, kdy došlo důsledkem amnestie prezidenta republiky k nárůstu kriminality. Roku 2014 proběhlo šetření veřejného mínění, kdy se ukázalo, že Policii ČR důvěřuje 65 % občanů, což je nejvíce od roku 1993. Roku 2011 vznikl projekt sociální prevence s názvem *Asistent prevence kriminality*, který se soustředil především na sociálně vyloučené lokality, které se v rozpravách také začaly často objevovat. To bylo způsobeno zhoršováním situace v těchto sociálně vyloučených lokalitách, kdy Romové byli často označováni za *nepřizpůsobivé* občany. Opatření v rámci sociálně vyloučených lokalit pravděpodobně reagovaly na nepokoje na Šluknovsku, kdy tento externí fenomén ovlivnil frekvenci debat na toto téma.

Pro období mezi lety 2014–2016 byly typické diskuze o migrační krizi, na kterou jsem se zaměřila. Stejně jako v předchozím období lze i v tomto období nalézt externí fenomén v podobě migrační krize, který ovlivnil frekvenci debat na toto téma. V tomto období se v rozpravách začaly objevovat i diskuze na téma islám,

kteřé byly s migrační krizí spojené. Migrační krize v posledních letech stále sílí, a to zejména kvůli pozornosti médií a vyvolávané panice a strachu, díky čemuž migrační krize v občanech naší republiky snadno evokuje nebezpečí a hrozbu. Opatření, po kterých jednotliví političtí aktéři volali, byla často neliberální.

Z výše uvedených informací plyne, že priority České republiky se v průběhu let měnily, nicméně ne nějak závratně. V prvních letech své existence se Česká republika zaměřila na budování nových, demokratických struktur vládnutí a odstraňování reziduí starého režimu. S přelomem tisíciletí se vláda zaměřila na problematiku organizovaného zločinu, který často spojovala s migrací. Migrace se postupně začala více a více řešit a v posledních letech byl fenomén migrační krize hlavním tématem (nejen) parlamentních rozprav. Jako další důležité téma lze označit integraci Romů, kterou mnoho senátorů uvádělo ve spojitosti s migrací – odvolávali se na to, že Česká republika se nebyla schopna vypořádat s integrací romských obyvatel, jak tedy můžeme chtít integrovat jiná etnika, která k nám migrují.

V první části práce jsem čerpala především z odborné literatury zahraničních autorů a využívala jsem knihy především v elektronické podobě. Využívala jsem literaturu zaměřenou na teorii sekuritizace, kriminalitu, strach ze zločinu, morální paniku a koncept nulové tolerance, což byla hlavní témata první části práce. Tato teoretická část pomohla propojit práci s druhou, analytickou částí, ve které jsem se snažila o zhodnocení vývoje boje proti kriminalitě v rozpravách Parlamentu České republiky. Jako hlavní zdroj informací v druhé části práce jsem tedy využila originálních dokumentů z digitálního archivu Parlamentu České republiky, kde jsem čerpala ze stenoprotokolů Poslanecké sněmovny a Senátu v období let 1993–2016, které jsou dostupné online na internetových stránkách Parlamentu České republiky.

15 Použitá literatura

Balzacq, T. (2011). *Securitization Theory: How Security Problems Emerge and Dissolve* (Routledge).

Beneš, V. – Drulák, P. (2016). *Metodologie výzkumu politiky* (https://is.muni.cz/el/1423/jaro2016/MVZ428/um/Jak_zkoumat_politiku_-_recenzi_rizeni.pdf, 15. 4. 2018).

Buriánek, J. (2001). Bezpečnostní rizika a jejich percepce českou veřejností. *Sociologický časopis* 37 (1), s. 43–64.

Buzan, B. – Wæver, O. – de Wilde, J. (2005). *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu* (Barrister & Principal).

Chadee D. – Virgil, N. – Diton, J. (2008). State-trait Anxiety and Fear of Crime: a Social Psychological Perspective. In: Farrall, S. – Lee, M., *Fear of Crime: Critical Voices In an Age of Anxiety* (Routledge-Cavendish), s. 168–187.

Cohen, S. (2011). *Folk devils and Moral Panics: The creation of the Mods and Rockers* (Routledge).

Daniel, J. – Rychnovská, D. (2015). Mezinárodní politická sociologie: výzkum praxe bezpečnosti. *Mezinárodní vztahy* 50 (1), s. 26–45.

Dixon, D. (1999). *Beyond Zero Tolerance* (https://www.academia.edu/22160009/BEYOND_ZERO_TOLERANCE, 16. 2. 2018).

Drulák, P. – Císař, O. – Beneš, V. (2016). Výzkum politiky a jeho epistemologické, metodologické a normativní souvislosti. In: Beneš, V. – Drulák, P., *Metodologie výzkumu politiky* (https://is.muni.cz/el/1423/jaro2016/MVZ428/um/Jak_zkoumat_politiku_-_recenzi_rizeni.pdf, 15. 4. 2018) s. 9–16.

Drulák, P. (2016). Interpretativní případová studie. In: Beneš, V. – Drulák, P., *Metodologie výzkumu politiky*

(https://is.muni.cz/el/1423/jaro2016/MVZ428/um/Jak_zkoumat_politiku_-_recenzi_rizeni.pdf, 15. 4. 2018), s. 54–64.

Druláková, R. – Dubský, Z. – Knotková, V. – Trávníčková, Z. (2008). *Mezinárodní vztahy I. Úvod do studia* (Vysoká škola ekonomická v Praze).

Emmers, R. (2016). Securitisation. In: Collins, A., *Contemporary Security Studies* (Oxford University Press) s. 168–182.

Farrall, S. – Lee, M. (2008). Critical Voices in an Age of Anxiety: a Reintroduction to the Fear of Crime. In: Farrall, S. – Lee, M., *Fear of Crime: Critical Voices In an Age of Anxiety* (Routledge-Cavendish), s. 1–11.

Gadd, D. – Jefferson, T. (2008). Anxiety, Defensiveness and the Fear of Crime. In: Farrall, S. – Lee, M., *Fear of Crime: Critical Voices In an Age of Anxiety* (Routledge-Cavendish), s. 125–142.

Gjuričová, J. (nedatováno). *O prevenci kriminality* (<http://www.prevencekriminality.cz/prevence-kriminality/teoreticky-uvod/>, 18. 2. 2018).

Hejnal, O. (2016). *Temná strana krále kaktusů: Co MAXQDA neumí a co s tím dělat?* (<http://www.antropoweb.cz/webzin/index.php/webzin/article/view/233/250>, 1. 4. 2018).

Heřmanský, M. (2013). *Emoce, žiletky a sebevraždy, Démonizace emo subkultury a morální panika v českém prostředí.* (https://www.academia.edu/14656941/Emoce_ziletky_a_sebevrazdy_D%C3%A9monizace_emo_subkultury_a_mor%C3%A1ln%C3%AD_panika_v_%C4%8Desk%C3%A9m_prost%C5%99ed%C3%AD_Emotions_razorblades_and_suicides_emo_folk_devils_and_moral_panics_in_Czech_Republic, 8. 2. 2018).

Janouš, V. (2013). *Romové mě zdraví a oslovují strejdo, říká skinhead z případu Danihel* (https://zpravy.idnes.cz/skinhead-z-pripadu-tibor-danihel-doj-/krimi.aspx?c=A130924_132718_budejovice-zpravy_khr, 20. 3. 2018).

Jíchová, J. – Temelová, J. (2011). Kriminalita ve městě. *Geografické rozhledy* 3, s. 10–11.

Jíchová, J. (2014). Výzkum zločinu v Česku z pohledu geografie. *Historická geografie* 40, s. 73–93.

Jobbik (2016). *A Short Summary About Jobbik* (https://www.jobbik.com/short_summary_about_jobbik, 10. 4. 2018).

Lincoln, R. (2004). *Zero Tolerance Policing Threatens Personal Freedoms* (https://www.academia.edu/24318374/Zero_tolerance_policing_threatens_personal_freedoms, 15. 2. 2018).

Lee, M. (2008). The Enumeration of Anxiety: Power, Knowledge and Fear of Crime. In: Farrall, S. – Lee, M., *Fear of Crime: Critical Voices In an Age of Anxiety* (Routledge-Cavendish), s. 32–44.

Loo, S. (2008). The 'Moral Panic' That Wasn't: the Sixties Crime Issue in the US. In: Farrall, S. – Lee, M., *Fear of Crime: Critical Voices In an Age of Anxiety* (Routledge-Cavendish), s. 12–31.

MVČR (2016). *Kriminalita* (<http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita-146433.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>, 20. 2. 2018).

MVČR (2018). *Ministerstvo vnitra představilo opatření ke zlepšení situace v sociálně citlivých lokalitách* (<http://www.mvcr.cz/mvcren/docDetail.aspx?docid=21800463&doctype=ART>, 20. 3. 2018).

MVČR (2007). *Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011* (<http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2008-az-2011.aspx>, 3. 3. 2018).

Newburn, T. – Jones, T. (2007). *Symbolizing Crime Control: Reflections on Zero Tolerance* (https://www.academia.edu/9597216/Symbolizing_crime_control_Reflections_on_Zero_Tolerance, 15. 2. 2018).

Olesker, R. (2018). *The Securitisation dilemma: Legitimacy in Securitisation Studies* (<http://www.tandfonline.com/eprint/w28n4a5vrKmfNZPIrfpi/full>, 12. 2. 2018).

Pavlásek, M. (2014). Morální panika po česku (https://www.academia.edu/10107549/Mor%C3%A1ln%C3%AD_panika_po_%C4%8Desku_Pov%C4%9Bste_ho_vej%C5%A1_a%C5%A5_se_houp%C3%A1..., 20. 2. 2018).

Prevence kriminality (2017). Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015 (<http://www.prevencekriminality.cz/prevence-kriminality/dokumenty-1/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2012-az-2015-11cs.html>, 19. 2. 2018).

PSP ČR (nedatováno). *Stenoprotokoly* (<http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=1352>, 20. 3. 2018).

Rader, N. (2017). *Fear of Crime* (<http://criminology.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190264079.001.0001/acrefore-9780190264079-e-10>, 22. 2. 2018).

Senát Parlamentu České republiky (2018). *Informace o Senátu Parlamentu České republiky* (https://www.senat.cz/informace/pro_verejnost/infocentrum/infocentrum_informace_o_senatu.php, 20. 3. 2018).

Sessar, K. (2001). Společnost v období transformace a strach z kriminality. *Sociologický časopis* 37 (1), s. 7–22.

Smith, S. – Pain, R. (2008). Critical Geopolitics and Everyday Fears. In: Farrall, S. – Lee, M., *Fear of Crime: Critical Voices In an Age of Anxiety* (Routledge-Cavendish), s. 45–58.

Sutton, R. – Farrall, S. Untangling the Web: Deceptive Responding in Feaf of Crime Research. In: Farrall, S. – Lee, M., *Fear of Crime: Critical Voices In an Age of Anxiety* (Routledge-Cavendish), s. 108–124.

Taureck, R. (2006). Securitization Theory and Securitization Studies. *Journal of International Relations and Development* 9, s. 53–62.

Toušek, L. – Hejnal, O. (nedatováno). *Seminář k programu MAXQDA 10* (http://www.antropologie.org/cs/system/files/maxqda_tousek_hejnal.pptx, 1. 4. 2018).

Toušek, L. (nedatováno). *Profesionální program pro kvalitativní analýzu dat* (<https://www.maxqda.com/lang/informations-in-czech>, 18. 3. 2018).

Trlifajová, L. – Pospíšil, F. – Kučera P. – Matysová, B. – Kisořová, B. (2015). *Analýza politik nulové tolerance v Litvínově a Duchově* (http://centrumspot.cz/wp-content/uploads/2016/07/SPOT_-_vyzkumna_zprava_-_Nulova-tolerance-v-Litvinove-a-Duchcove.pdf, 10. 2. 2018).

Vlach, J. (2013). *Média v kriminologické perspektivě* (http://www.prevencekriminality.cz/evt_file.php?file=169, 16. 2. 2018).

Volek, J. (2000). Konstrukce morální paniky a sociální exkluze. *Sociální studia* 3 (5), s. 97–113.

Waisová, Š. (2004). Od národní bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti. Kodaňská škola na křižovatce strukturálního realismu, anglické školy a sociálního konstruktivismu. *Mezinárodní vztahy* 39 (3), s. 66–86.

Walach, V. (2014). *Nulová tolerance, kontrola zločinu a sociální vyloučení: Analýza související literatury a návržení konceptuálního aparátu k výzkumu nulové tolerance v českých sociálně vyloučených lokalitách* (www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/...male...nulove-tolerance.../download, 20. 1. 2018).

Walach, V. (nedatováno). *Co znamená zkoumat bezpečnost kriticky? Utopický realista v sociálně vyloučené lokalitě*. (https://www.academia.edu/3352090/Co_znamen%C3%A1_zkoumat_bezpe%C4

%8Dnost_kriticky_Utopick%C3%BD_realista_v_soci%C3%A1ln%C4%9B_vyl
ou%C4%8Den%C3%A9_lokalit%C4%9B, 10. 2. 2018).

15.1 Poslanecká sněmovna

Vláda (1993). *Zpráva vlády o bezpečnostní situaci v České republice v roce 1993* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=6&all=1>, 1. 3. 2018).

Vláda (1994). *Zpráva vlády o bezpečnostní situaci v České republice v roce 1994* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=6&all=1>, 1. 3. 2018).

Vláda (1994a). *Program sociální prevence a prevence kriminality* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=81&all=1>, 2. 3. 2018).

Vláda (1998). *Zpráva vlády o bezpečnostní situaci v České republice v roce 1998* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=6&all=1>, 3. 3. 2018).

Vláda (1999). *Zákon kterým se mění zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 15/1998 Sb., a některé další zákony* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?o=3&vr=81>, 3. 3. 2018).

Vláda (2002). *Zpráva o situace v oblasti veřejného pořádku v roce 2002* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=6&all=1>, 4. 3. 2018).

Vláda (2003). *Zpráva o situace v oblasti veřejného pořádku v roce 2003* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=6&all=1>, 4. 3. 2018).

Vláda (2005). *Informace o problematice extremismu na území České republiky v roce 2005* (<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=7&CT1=0>, 3. 3. 2018).

Vláda (2006). *Zpráva o situace v oblasti veřejného pořádku v roce 2006* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=6&all=1>, 5. 3. 2018).

Vláda (2007). *Zpráva o situace v oblasti veřejného pořádku v roce 2007* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=6&all=1>, 5. 3. 2018).

Vláda (2010). *Zpráva o situace v oblasti veřejného pořádku v roce 2010* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=6&all=1>, 5. 3. 2018).

Vláda (2011). *Zpráva o situace v oblasti veřejného pořádku v roce 2014* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=6&all=1>, 6. 3. 2018).

Vláda (2013). *Zpráva o situace v oblasti veřejného pořádku v roce 2013* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=6&all=1>, 6. 3. 2018).

Vláda (2014). *Zpráva o situace v oblasti veřejného pořádku v roce 2011* (<https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=6&all=1>, 6. 3. 2018).

15.2 Senát

Stenozáznam (1997). *2. den schůze, 24. září 1997* (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=1>, 10. 3. 2018).

Stenozáznam (1997a). *5. den schůze, 4. prosince 1997* (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=1>, 10. 3. 2018).

Stenozáznam (1997b). *4. den schůze, 3. prosince 1997* (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=1>, 10. 3. 2018).

Stenozáznam (1997c). *4. den schůze, 19. března 1997* (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=1>, 10. 3. 2018).

Stenozáznam (1999). *1. den schůze, 11. listopadu 1999* (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=2>, 11. 3. 2018).

Stenozáznam (2000). *1. den schůze, 5. dubna 2000*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=2>, 11. 3. 2018).

Stenozáznam (2001). *2. den schůze, 28. února 2001*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=3>, 10. 3. 2018).

Stenozáznam (2001a). *3. den schůze, 25. října 2001*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=3>, 11. 3. 2018).

Stenozáznam (2001b). *2. den schůze, 27. června 2001*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=3>, 11. 3. 2018).

Stenozáznam (2002). *2. den schůze, 25. dubna 2002*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=3>, 11. 3. 2018).

Stenozáznam (2005). *5. den schůze, 5. srpna 2005*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=5>, 12. 3. 2018).

Stenozáznam (2005a). *1. den schůze, 27. ledna 2005*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=5>, 12. 3. 2018).

Stenozáznam (2005b). *3. den schůze, 31. března 2005*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=5>, 12. 3. 2018).

Stenozáznam (2006). *5. den schůze, 8. února 2006*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=5>, 11. 3. 2018).

Stenozáznam (2006a). 2. den schůze, 16. března 2006
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=5>, 12. 3. 2018).

Stenozáznam (2006b). 1. den schůze, 12. dubna 2006
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=5>, 12. 3. 2018).

Stenozáznam (2007). 1. den schůze, 5. prosince 2007
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=6>, 12. 3. 2018).

Stenozáznam (2008). 3. den schůze, 17. července 2008
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=6>, 12. 3. 2018).

Stenozáznam (2008a). 1. den schůze, 18. září 2008
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=6>, 12. 3. 2018).

Stenozáznam (2008b). 4. den schůze, 18. července 2008
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=6>, 12. 3. 2018).

Stenozáznam (2009). 1. den schůze, 8. ledna 2009
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=7>, 11. 3. 2018).

Stenozáznam (2009a). 3. den schůze, 24. července 2009
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=7>, 11. 3. 2018).

Stenozáznam (2009b). 1. den schůze, 7. října 2009
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=7>, 11. 3. 2018).

Stenozáznam (2010). *1. den schůze, 8. prosince 2010*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=8>, 12. 3. 2018).

Stenozáznam (2011). *4. den schůze, 14. prosince 2011*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=8>, 12. 3. 2018).

Stenozáznam (2011a). *1. den schůze, 8. června 2011*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=8>, 12. 3. 2018).

Stenozáznam (2011b). *1. den schůze, 4. srpna 2011*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=8>, 12. 3. 2018).

Stenozáznam (2011c). *4. den schůze, 13. října 2011*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=8>, 12. 3. 2018).

Stenozáznam (2012). *1. den schůze, 25. dubna 2012*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=8>, 12. 3. 2018).

Stenozáznam (2013). *1. den schůze, 27. listopadu 2013*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=9>, 12. 3. 2018).

Stenozáznam (2014). *1. den schůze, 10. prosince 2014*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=10>, 13. 3. 2018).

Stenozáznam (2015). *2. den schůze, 18. června 2015*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=10>, 13. 3. 2018).

Stenozáznam (2015a). *1. den schůze, 18. března 2015*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=10>, 13. 3. 2018).

Stenozáznam (2015b). *1. den schůze, 22. října 2015*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=10>, 13. 3. 2018).

Stenozáznam (2015c). *1. den schůze, 11. listopadu 2015*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=10>, 13. 3. 2018).

Stenozáznam (2015d). *2. den schůze, 23. července 2015*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=10>, 13. 3. 2018).

Stenozáznam (2015e). *1. den schůze, 2. prosince 2015*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=10>, 13. 3. 2018).

Stenozáznam (2016). *1. den schůze, 20. dubna 2016*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=10>, 13. 3. 2018).

Stenozáznam (2016a). *1. den schůze, 23. září 2016*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=10>, 13. 3. 2018).

Stenozáznam (2016b). *1. den schůze, 16. března 2016*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=10>, 13. 3. 2018).

Stenozáznam (2016c). *1. den schůze, 15. června 2016*
(<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?org=Sen%e1t&typdok=steno&fo=10>, 13. 3. 2018).

16 Resumé

The aim of this diploma thesis is an analysis and evaluation of the development of the fight against crime in the debates in the Parliament of the Czech Republic. The fight against crime and the fear of criminality are one of the topics of the public discourse. Political actors, moral entrepreneurs, and media are intensely interested in crime and measures taken against it regardless the fact whether criminality is on the rise or not. The thesis maps the whole period of independent existence of the Czech Republic (1993-2016). This wide time period allows the opportunity to evaluate the development of the political discourse and identify breakpoints in it, as well as it allows to follow the development of the individual and group political actors. The thesis is an interpretative case study and is divided into two parts. The first, theoretical part offers an overview of theoretical discussion and analytical tools, which are suitable for this topic. I especially focused on the theory of securitization, concept of moral panic, fear of crime, and policy of zero tolerance. Then I introduced the way of creating the corpus of primary texts for the content analysis (primarily transcripts of parliament debates in the relevant time period) and analytical techniques used. In the second part, I used original documents from the digital archive of the Parliament of the Czech Republic. I focused on evaluating the dynamics of the development of the political discourse of crime and fear of it. I also analyzed what symbolic arsenals, used in the debates by various political actors, consisted of, and also on the visions of political order, which were introduced in this discourse.